

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN TÜRKİYE VE AVRUPA
EKONOMİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN	HAZIRLAYAN
PROF. DR. İRFAN KALAYCI	TAHİR SARI

MALATYA - 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN TÜRKİYE VE AVRUPA
EKONOMİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ

Tahir SARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. İRFAN KALAYCI

MALATYA – 2019

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN TÜRKİYE VE
AVRUPA EKONOMİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
PROF. DR. İRFAN KALAYCI

HAZIRLAYAN
TAHİR SARI

Jürimiz 14.11.2019....tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği/oyçokluğu) ile başarılı bulunarak İktisat Anabilim, İktisat. Bilim dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

İmzası

1. Prof. Dr. İrfan KALAYCI

2. Prof. Dr. Suzan ERGÜN

3. Doç. Dr. Mehmet KAYA

İNönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun..... tarih ve
.....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KUBAT

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak **“Suriye Mülteci Krizinin Türkiye ve Avrupa Ekonomileri Üzerine Etkileri”** adlı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Tahir SARI

TEŞEKKÜR

Çalışma konusunun belirlenmesinde ve çalışmanın hazırlanıp gerçekleştirilmesinde değerli bilgisi ve deneyimi ile bana her zaman yol gösteren, faydalı olacak bilgiler sunan, her sorunumda çekinmeden fikirlerine danıştığım değerli danışman hocam Prof. Dr. İrfan KALAYCI'ya, kıymetli anne ve babam Fatma SARI ve Bahri SARI'ya, kıymetli ve saygı değer kayınvalidem Fahriye GÜVEN, ve kayınpederim Şevki Yılmaz GÜVEN'e, kıymetli kardeşlerime ve kıymetli baldızım Ela GÜVEN AVCI'ya ve değerli eşi Muammer AVCI'ya, hayatımın son 15 yılını birlikte sevgi ile geçirdiğim, biricik eşim Eda GÜVEN SARI'ya, dünyada yaşama dair sahip olduğum en güzel detaylar olan biricik kızlarım Ela Berfu SARI ve İkra Duru SARI'ya teşekkür ederim.

Tahir SARI
Malatya 2019

SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN TÜRKİYE VE AVRUPA EKONOMİLERİ ÜZERİNE ETKİLERİ

ÖZET

Bu çalışmada Arap Baharı etkisiyle Suriye’de yaşanan iç savaş sonucunda ortaya çıkan mülteci krizinin ekonomik ağırlıklı etkileri üzerinde durulmuştur. Çalışmada öncelikle mülteci kavramı hukuki ve uluslararası açıdan açıklanmıştır. 2. Dünya Savaşından sonra yaşanan en büyük göç dalgası uluslararası alanda bir çok ülkeyi etkilemesi nedeniyle mültecilerin statüsü uluslararası antlaşmalar açısından kronolojik sıralamaya uygun şekilde araştırılmıştır. Yaşadığı ülkeyi terk ederek mülteci durumuna düşen bir bireyin mülteci sıfatını kazanmasına neden olan durumlar incelenmiş ve mülteci sıfatını kaybetmesine kadar olan süreç aktarılmıştır.

Mülteci krizinin boyutu Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye ekseninde gelişimi ekonomik açıdan detaylı bir şekilde aktarılmıştır. Yaşanan göç dalgasının Türkiye ve AB arasında yapılan katılım müzakerelerine yansısı incelenmiştir. Mültecilerin büyük çoğunluğu Türkiye’de kalmasına rağmen fırsat bulanların Avrupa ülkelerine geçiş için Türkiye’yi kullanmaları, Türkiye ve AB arasında yapılan ortak eylem planı ve planın sonuçları araştırılmıştır. Yaşanan her insani dramda olduğu gibi bu göç dalgasını da fırsata çevirmek isteyen ekonomik çıkar çevreleri ve kullandıkları yöntemler incelenmiştir.

Türkiye’de ekonomik durumun hayata katılım sağlayan Suriyeli mültecilerin içinde olduğu sosyo ekonomik durum en temel yönleriyle Türkiye toplumuna yansısı araştırılmıştır. Özellikle mültecilerin iş hayatına katılımı ve bunun sonuçları irdelenmiştir. Kamplara yerleştirilemeyen mültecilerin özellikle aynı bölgelerde yoğun bir şekilde yaşamaları nedeniyle o bölgede ortaya çıkan sosyo ekonomik durum sonuçlarıyla açıklanmıştır. Türkiye’nin Suriye ile sınır olan illeri hem Suriye’ye yakın olması hem de gelen mülteciler ile aynı kültürel yapıya sahip olması sebebiyle yoğun bir göç almıştır. Bu sebeple sınır illerinde ortaya çıkan ekonomik durum ve sonuçlar il bazında incelenmiştir.

Son olarak mülteci krizinin AB’ye üye olan ve üye olmayan devletlere yansıyan ekonomik durumları incelenmiş ve ulaşılan bulgular üzerinden çözüm önerilerine yer

verilmiştir. AB'nin uyguladığı mülteci politikası tarihsel açıdan ve günümüzdeki uygulamalarıyla araştırılmıştır. Yaşanan göç sürecinde Birleşik Krallık tarafından alınan “Brexit” kararının sonuçları AB ve mültecilere yansımaları açısından araştırılmıştır. AB ülkeleri tarafından düzenli bir şekilde uygulanan yardım politikaları adım adım incelenmiştir. AB'ye üye olmayan diğer Avrupa ülkelerinde mültecilere uygulanan politikalar ekonomik açıdan araştırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Suriye Savaşı, Avrupa Birliği, Mülteci Krizi, Türkiye Ekonomisi

THE EFFECTS OF SYRIAN REFUGEE CRISIS ON TURKEY AND EUROPEAN ECONOMIES

ABSTRACT

This study focuses on the economic effects of the refugee crisis as a result of the civil war in Syria under the influence of the Arab Spring. Firstly, the concept of refugee is explained legally and internationally. Due to the fact that the biggest wave of migration after World War II affected many countries in the international arena, the status of refugees was investigated according to the chronological order in terms of international treaties. The situation leading to the status of a refugee as a refugee has been examined and the process until the loss of the refugee status has been transferred.

The size of the refugee crisis, the development of the European Union (EU) and Turkey axis was transferred in a detailed way in economic terms. Negotiations the participation of experienced waves of immigration to the reflection between Turkey and the EU were examined. Although the vast majority of refugees remain in Turkey the opportunity to transition to the use of Turkey. Turkey and European countries find a common action plan between the EU and the results of the plan were studied. As in every humanitarian drama, the economic interests and the methods they used were investigated.

Syrian refugees in Turkey is providing socio participation in the economic life of reflection on the economic situation in Turkey it has been investigated with the most fundamental aspects of society. In particular, the participation of refugees in business life and its consequences have been examined. Since the refugees who could not be placed in the camps live in the same regions especially, the socio-economic situation in that region was explained with the results. To be close to Turkey's borders with Syria, the Syrian provinces and has received a massive migration because both have the same cultural structure with incoming refugees. For this reason, the economic situation and the results in the border provinces were examined on a provincial basis.

Finally, the economic situation of the refugee crisis reflected to the non-member states of the EU was examined and the solution suggestions were presented

through the findings. The refugee policy implemented by the EU has been researched with historical and current practices. In the migration process, the results of the “Brexit” decision taken in the United Kingdom were investigated in terms of reflection on EU and refugees. Assistance policies implemented systematically by the EU countries are examined step by step. In other European countries that are not members of the EU, the policies applied to refugees have been economically investigated.

Keywords: Syria War, European Union, Refugee Crisis, Turkish Economy

İÇİNDEKİLER

ONAY SAYFASI.....	iii
ONUR SÖZÜ	iv
TEŞEKKÜR	v
ÖZET.....	vi
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	x
TABLolar LİSTESİ	xiii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiv
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xv

GİRİŞ

1. BÖLÜM: MÜLTECİ KAVRAMININ GENEL BİR ÇERÇEVESİ

1.1. Mülteci Kavramı.....	2
1.2. Mülteci Tanımında Yaşanan Temel Sorunlar.....	3
1.3. Koruma Altına Alınmış Uluslararası Haklar.....	3
1.3.1. Uluslararası Bakımdan Sözleşmeler ve Haklar.....	4
1.3.2. Bölgesel Bakımdan Sözleşmeler ve Haklar.....	6
1.4 Yazın Taraması.....	11

2. BÖLÜM: SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN BOYUTU

2.1. Türkiye ve Avrupa Birliği'nde Suriye Mülteci Krizi.....	14
2.1.1. Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Geri Kabul Anlaşması.....	15
2.1.1.1. Geri Kabul Anlaşması'nın Maddelerine Genel Bir Bakış.....	15
2.1.1.2. Geri Kabul Anlaşması Dahilinde Vize Muafiyeti.....	16
2.1.1.3. Meşru Hatlı Yol Haritası.....	17
2.1.1.4. Vize Muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşması Arasındaki İlişki....	18

2.1.2. Türkiye ve AB Arasında Ortak Eylem Planı.....	18
2.1.2.1. Ortak Eylem Planı Uygulama Raporu.....	19
2.1.2.2. AB'ye Düzensiz Geçişler ve Göçün Azaltılması.....	20
2.1.3. Türkiye ve Avrupa Birliği Ortak Eylem Planının Süreci.....	22
2.1.3.1. AB Ülkeleri İçinde Yeniden Yerleştirme Programı.....	25
2.1.3.2. Üçüncü Ülkelerden AB Ülkelerine Yerleştirme.....	26
2.2. Mülteci Krizinin Gelişimi Açısından Ekonomik Durum.....	27
2.2.1. İnsan Kaçakçılığı ve Geçiş Yolları.....	30
2.2.2. Uluslararası Ekonomik Çıkarlar; Petrol ve Doğalgaz.....	32
2.2.3. Bölgede Yaşanan Savaşın Suriye'ye Ekonomik Yansımaları.....	36
3. BÖLÜM: SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ	
3.1. Türkiye Ekonomisine Yansıyan Temel Sorunlar ve Ekonomik Sonuçlar.....	38
3.1.1. İş gücü Piyasası, Ücrette Yaşanan Azalma ve Kayıt Dışı İstihdam.....	39
3.1.2. Enflasyon Oranlarında Artış ve İşsizlik Sorunu.....	43
3.1.3. Konut ve Kira Fiyatları Sorunu.....	45
3.2. Sosyo Ekonomik Problemler.....	47
3.2.1. Eğitim Sorunu.....	49
3.2.2. Sağlık Sorunu.....	50
3.2.3. Sosyal Kutuplaşma.....	53
3.3. Sınır İllerinde Yaşanan Ekonomik Sorunlar.....	54
3.3.1. Kahramanmaraş, Gaziantep, Kilis Hattı.....	54
3.3.2. Adana, Mersin, Hatay, Osmaniye Hattı.....	56
3.3.3. Şanlıurfa ve Suruç ilçesi Hattı.....	58

4. BÖLÜM: SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN AVRUPA EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

4.1. Suriye Mülteci Krizinin Avrupa'ya Yansıyan Ekonomik Etkileri.....	60
4.1.1. Türkiye ve Avrupa Birliği (AB) Müzakereleri.....	61
4.1.2. AB Mülteci Politikası.....	63
4.1.3. Sosyal Yardım Politikaları ve Ekonomik Yardımlar.....	64
4.1.4. İngiltere'nin AB'den Ayrılmasının Sürece Etkileri.....	65
4.2. Suriye Mülteci Krizinin AB Ekonomilerine Etkileri.....	66
4.2.1. AB Mali Yardım Politikası.....	67
4.2.2. AB Tarafından Yapılan Nakit Yardımlar.....	68
4.2.3. AB Tarafından Yapılan Ayni Yardımlar.....	70
4.2.4. AB Mali Yardım Programı.....	72
4.3. AB Dışı Avrupa Ekonomilerine Etkileri.....	74
4.3.1. Batı Avrupa Ülkeleri.....	74
4.3.2. Kuzey Avrupa Ülkeleri.....	77
4.3.3. Doğu Avrupa Ülkeleri.....	78
4.3.4. Güney Avrupa Ülkeleri.....	79
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	82
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	97

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	Suriyeli Mültecilere Sağlanan Haklar	5
Tablo 1.2.	Suriyeli Mültecilerin Ülkeler Bazında Dağılımları	9
Tablo 4.1.	Güney Avrupa Ülkelerinden Yapılan Göç Hareketleri	81

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 1.1.	Yıllara Göre Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Sayısı	9
Grafik 2.1.	Türkiye’den Yunanistan’a Geçişler	21
Grafik 2.2.	Dünya Geneline Mülteci Sayısı.....	28
Grafik 2.3.	Suriye’de İç Savaşın Bölgeye Maliyeti/Dolar.....	37
Grafik 3.1.	Türkiye’nin Suriye ile Olan İhracatı ve İthalatı/Milyon Dolar	39
Grafik 3.2.	Suriyeli Mültecilerin Türkiye’de İşgücüne Katılım Oranları.....	41
Grafik 3.3.	Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mülteciler 1.....	42
Grafik 3.4.	Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mülteciler 2.....	42
Grafik 3.5.	Gaziantep İli ve Türkiye Geneli Enflasyon Kıyaslaması	44
Grafik 3.6.	Türkiye’de Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari“\$”).....	45
Grafik 3.7.	Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Şehir Nüfusuna Oranı	47
Grafik 3.8.	Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Eğitim Durumu.....	50
Grafik 3.9.	Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Resmi Olarak Harcanan Para	52
Grafik 3.10.	İllere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı 1.....	55
Grafik 3.11.	İllere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı 2.....	57
Grafik 3.12.	Hatay’dan Suriye’ye Yapılan İhracat	57
Grafik 4.1.	Mültecilere Ödenen Nakit Harçlıklar	68
Grafik 4.2.	Almanya’da Mültecilere Yapılan Ayni ve Nakit Yardımlar	71
Grafik 4.3.	AB Mali Yardım Fonunun Öncelikli Dağılım Oranları	73
Grafik 4.4.	Güney Avrupa Ülkelerinden Yapılan Göç Hareketleri	80

KISALTMALAR LİSTESİ

ABTS	: Afrika Birliği Teşkilatı Sözleşmesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
ABÖ	: Afrika Birliği Örgütü
AK	: Avrupa Komisyonu
AKDTYK	: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu
ANKASAM	: Ankara Kriz ve Siyaset Araştırmaları Merkezi
ASSAM	: Adaleti Savunanlar Stratejik Araştırmalar Merkezi
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
BMGK	: Birleşmiş Milletler Genel Kurulu
ÇSGB	: Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı
EASO	: Avrupa İltica Destek Ofisi
FRIT	: AB'nin Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı
GÜ	: Gelişmiş Ülkeler
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
İGAM	: İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi
İKV	: İktisadi Kalkınma Vakfı
OEP	: Ortak Eylem Planı
ORSAM	: Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi
ÖSO	: Özgür Suriye Ordusu
SUY	: Sosyal Uyum Yardımı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
TENVA	: Türkiye Enerji Vakfı
TEPAV	: Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı
TESEV	: Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TTB	: Türk Tabipler Birliği
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UAÖ	: Uluslararası Af Örgütü
UMHD	: Uluslararası Mülteci Hakları Derneği

UMÖ	: Uluslararası Mülteci Örgütü
UNCHR	: Birleşmiş Milletler Mülteci Yüksek Komiserliği
UNICEF	: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
USAK	: Uluslararası Strateji Araştırmaları Kuruluşu

GİRİŞ

2010 yılında Tunus'ta baş gösteren, daha sonra Libya'ya sıçrayan ve Orta Doğu'ya yayılan isyan hareketi olan Arap Baharının son durağı Suriye olmuştur. Kısa sürede bir halk ayaklanmasının ortaya çıktığı Suriye'de Esad güçleri ve muhalifler olmak üzere iki güç ortaya çıkmıştır. Esad rejimi ve muhalifler arasındaki çatışma gün geçtikçe şiddetini arttırmış ve ülkede iç savaş baş göstermiştir. Çok kısa süre içinde Rusya başta olmak üzere Avrupalı devletler ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) savaşa müdahil olmuşlardır.

Halkın bir kısmı Esad rejimine karşı muhalif saflarında savaşa katılsa da halkın büyük çoğunluğu yaşanan iç savaş nedeniyle can güvenliği tehdidiyle karşı karşıya kalmış ve başta Türkiye olmak üzere sınır komşusu olan ülkelere bir göç akını başlatmıştır. Türkiye gerek tarihsel bağları gerekse sınır komşusu olması münasebetiyle ilk başlarda göç akını için açık kapı politikası izlemiş ve gelenlerin hemen hepsini imkân dâhilinde kabul etmiş ve nihayetinde Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteci sayısı resmi makamlara göre 4 milyonu aşmıştır. Türkiye'ye gelen mültecilerden maddi anlamda imkânı olanların büyük çoğunluğu ise kaçak olarak deniz yolu ile Yunanistan'a oradan da Avrupa Birliği (AB) ülkelerine geçmenin yollarını aramıştır. Bu kitlesel göç hareketi ise göçmenlerin barınma, sağlık, sosyal, kültürel, eğitim ve istihdam gibi sorunlarını beraberinde getirmiş bu da büyük bir ekonomik maliyet doğurmuştur.

Dört bölümden oluşan bu tez çalışmasının birinci bölümünde mülteci kavramının uluslararası hukuki boyutu ve mülteci kavramının gelişimi tarihsel açıdan incelenmiştir. İkinci bölümde mülteci krizinin Türkiye ve AB ülkeleri açısından boyutu, AB ve Türkiye arasında mültecilerin entegrasyonuna yönelik atılan adımlar ve mülteci krizinin geliştiği süreçte ortaya çıkan ekonomik durum ele alınmıştır. Üçüncü bölümde mülteci krizinin Türkiye temelinde ortaya çıkan ekonomik sonuçları araştırılmış, mültecilerin sosyal uyumu sürecinde ortaya çıkan toplumsal problemlere ve özellikle mültecilerin yoğunluklu olarak yaşadığı Türkiye'nin sınır illerinde ortaya çıkan ekonomik duruma göz atılmıştır. Dördüncü ve son bölümde ise mülteci krizinin AB temelinde ekonomik etkileri, ayrıca AB'ye üye olmayan Avrupa ülkeleri Suriyeli mültecilerin uğrak yerleri arasında olmasa da bu ülkelerin mültecilere uyguladığı politikalar irdelenmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MÜLTECİ KAVRAMININ GENEL BİR ÇERÇEVESİ

Burada uluslararası bakımdan mülteci kavramının tanımı, mülteci tanımında ve mülteci tanımının uygulamaya geçişinde yaşanan temel sorunlar, mültecilere bölge ve uluslararası bazda sağlanan temel haklar incelenmiştir.

1.1. Mülteci Kavramı

Mülteci kelimesi Türkiye’de alışlagelen ve tanımına göre doğru algılanan bir kavram olmaktan öte yasadışı yollardan Türkiye’ye giriş yapan insanlar için kullanılan kaçak kelimesi ile karıştırılır. O yüzden mülteci kavramını uluslararası standartlarda verilen tanımla değerlendirmek gerekir. 1951 tarihli Birleşmiş Milletler (BM) Mültecilerin Hukuki Durumuna İlişkin Cenevre Sözleşmesi’nde yer alan tanıma göre, “mülteci”;

“... ırkı, dini tabiyeti belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi görüşü sebebiyle zulüm görmekten haklı nedenlerle korku duyan ve ülkesinin korunmasından yararlanamayan ya da yararlanmak istemeyen veya zulüm korkusu nedeniyle buraya dönmek istemeyen kişidir”(Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği, 18/04/2018).

Bu tanıma göre bireyin yaşamında herhangi bir sorun yok iken kendisi dışında olağan üstü nedenlerden dolayı yaşamını sürdürmesi amacıyla zorunlu olarak ülkesini terk etmesi söz konusudur. Yukarıdaki tanımda göze çarpan bazı eksikler de vardır. Bu eksikler gelecek kaygısı ve aşırı yoksulluk gibi nedenlerle ülkesini terk etmek zorunda kalan insanların durumudur. İnsan hakları çerçevesinde düşünüldüğünde bu durum BM’nin bu tanımı yeniden gözden geçirmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Türkiye’de son 7 yıl içerisinde gelen Suriyeli sığınmacıların durumu ise daha vahim bir hâl almıştır. Çünkü Türkiye sadece AB ülkelerinden adı geçen sözleşmedeki şartlara uyan vatandaşlara mülteci sıfatı hakkını vermektedir. Suriyelilerin durumu ise Türkiye’de geçici koruma statüsüdür. “6458 sayılı kanun kapsamında yayınlanan Geçici Koruma Yönetmeliğine göre; Suriye’den Türkiye’ye göç eden yaklaşık 2 milyon kayıtlı kişinin statüsü “Geçici Korumadır ve bireysel prosedür olan şartlı mülteci statüsü için başvuruda bulunamazlar”(Vardar, 18/4/2018).

Bu kavram karmaşasının üzerine bir de ülkesini çeşitli nedenlerle terk etmek zorunda kalan insanlara verilen çeşitli tanımlar ve bu tanımların hukuki olarak nereye iliştilirileceği problemi ortaya çıkmaktadır. Bu kavramların başında ise göçmen kavramı gelmektedir. Göçmen kavramında mülteci kavramına göre bir zıtlık vardır. Çünkü göçmen olan kişi gönüllü olarak ülkesini en başta ekonomik kaygı nedeniyle terk eder ve bu gerekli izinler aracılığıyla yapılır. Bir de kaçak göçmenler vardır ki bunlar ise, yine ekonomik nedenlerle ülkelerini terk ederler ve sığındıkları ülkelere yasadışı yollardan girmeyi tercih ederler.

1.2. Mülteci Tanımında Yaşanan Temel Sorunlar

Kavramlar arasındaki asıl çatışma uluslararası belgelerde geçen terimler ve bu terimlerin Türkçeye çevirisinde daha fazla ortaya çıkmaktadır. Örneğin Türkiye’de mülteci ve sığınmacı kelimeleri aynı anlamı taşıırken bu kelimelerin İngilizce karşılıkları olan “refugees ve asylum” uluslararası belgelerde farklı anlamlar taşımaktadır. Türkiye Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün yayınladığı göç terimleri sözlüğüne göre;

“BMMYK’nin tüzüğündeki kriterlere uygun olan ve Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi veya Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin 1967 Protokolüne taraf olan bir ülkede bulunup bulunmaması veya bu hukuki belgeler uyarınca ev sahibi ülke tarafından sığınmacı olarak tanınıp tanınmaması fark etmeksizin, Yüksek Komiserlik tarafından sağlanan Birleşmiş Milletler korumasından yararlanmaya hak kazanan kişi”(GİGM-Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2009).

Yukarıda yapılan tanımın özgün metninde sığınmacı kelimesi için “refugees” terimi kullanılırken, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nin özgün metninde ise aynı kavram mülteci kelimesinin karşılığı olarak kullanılmıştır.

1.3. Koruma Altına Alınmış Uluslararası Haklar

Çoğu zaman birbirinin yerine kullanılan sığınmacı ve mülteci kavramı insanlık tarihiyle beraber ortaya çıkmıştır. Örneğin Odman, Mülteci Hukuku adlı eserinde *“Roma İmparatorluğu’nda sığıntı sözcüğü özgür ama vatandaşlık haklarını taşımayan yoksul kişiler olarak tanımlanır.”* (1995: 6) der.

Sonuçta mülteci kavramı günümüzde kullanılmaya başlanan bir kelime olmamış, fakat kitle olarak hareket tarzı da ulus devletlerin ortaya çıkışından sonraya denk gelmiştir. Martin Luther'in Hristiyanlık inancına yeni bir bakış açısı getirmesi, İncil'i yeniden yorumlayıp Protestan inancını yaymasıyla Avrupa'da 30 yıl sürecek olan Protestan-Katolik Mezhep Savaşlarında yaşanan yıkımdan dolayı büyük kitlesel göç hareketleri başlamıştır. Yine Birinci Dünya Savaşı'nda büyük imparatorlukların yıkılmasıyla yüz binlerce insan farklı ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Yaşanan bu dram İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna kadar devam etmiştir.

1.3.1. Uluslararası Bakımdan Sözleşmeler ve Haklar

Karal, Zorunlu Göçe Global Bir Bakış adlı makalesinde “*Göçmen ve mültecilere farklı uluslararası statüler verilmesi ve bu kişilerin haklarının tanımlanması 1951 Cenevre Sözleşmesi ile güvence altına alınmıştır*”(2019: 69) der. Türkiye’de bu hak mültecilere 1967 Mülteci Hukuku Sözleşmesi Protokolü çerçevesinde sağlanmıştır. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesine coğrafik şartlardan dolayı çekingen davranmış, sadece Avrupa’dan gelenlere mülteci sıfatını vermiştir. Türkiye’nin Avrupa dışından gelenlere ise sığınmacı, misafir sıfatını veriyor olması uluslararası yardımın da yasal olarak aksamasına neden olmaktadır.

İçduygu, Türkiye, Nereye Kadar Bir Göç Ülkesi adlı makalesinde “*2013 yılında yasalaşan 6458 sayılı Yabancı ve Uluslararası Koruma Kanunu ile aynı koşullar altında Avrupa ülkeleri dışından gelen kişilere yeni bir düzenleme yapılarak şartlı mülteci sıfatı getirilerek, Suriyelilere ikincil koruma statüsü verilmiştir.*”(2014: 8) der. Tablo 1.1’de görüldüğü gibi Türkiye’de ve Avrupa’da “evrensel mülteci hakları kapsamında” barınan mültecilere sağlanan haklar karşılaştırılmıştır.

Tablo 1.1. Suriyeli Mültecilere Sağlanan Haklar

	Evrensel Mülteci Hakları	Türkiye’de sağlanan durum
Zorla geri gönderilmeme	Hak	İmkan
İnsani standartlarda muamele	Hak	İmkan
Sağlık hizmetlerinden yararlanma	Hak	İmkan
Eğitim hizmetlerinden yararlanma	Hak	İmkan
Seyahat edebilme	Hak	İmkan
Çalışma izni	Hak	-
Ticari iş yeri açma	Hak	İmkan
Sosyal güvenlik	Hak	-
Oturma izni/konut edinme	Hak	İmkan
Vatandaşlık	Hak	-

Kaynak: BM (1948-1951-1966) ve Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (1970)’ten aktaran (Toksöz ve Erdoğan, 2012)

Tablo 1.1’e bakıldığında Türkiye’de mültecilere evrensel mülteci hakları içinde yer alan insani standartlar, sağlık, seyahat edebilme hakları hak olarak değil imkan olarak tanınmıştır. Geçici koruma, zorla geri göndermeye karşı koruma imkânı sağlanmıştır. Eğitim kamplarda sınırlı imkânlarla sağlanmaya çalışılmaktadır. Sosyal güvenlik, vatandaşlık ve çalışma izni konuları ise sağlanmamaktadır.

“Mültecilerin Hukuki Statüsüne Dair 1951 Cenevre Sözleşmesi’nde mülteciler için hukuk önünde gerekli tüm düzenlemeler yapılmış ama sığınma hakkı ile alakalı herhangi bir düzenleme görülmez. Bu durum Cenevre Sözleşmesini hazırlayan ülkelerin egemenlik haklarının saklı kalmak şartıyla topraklarına kabul edilecek kişilerin kendileri için kesin yetki sahibi olma iradeleri ve şartsız sığınma hakkı tavizi vermedikleri anlamını taşır”(BMMYK, 2000: 25).

Bildiriye göre sözleşmeye taraf olan devletlerden herhangi biri sığınma hakkını tanımak zorunda değildir. Sığınma hakkına dair herhangi bir yargı içermeyen sözleşme yine de sığınmacı tanımını ve sığınmacıların uluslararası haklarını göz ardı etmeyen bir durum sunmakta ve bu sığınma hakkı tanındıktan sonra uygulanacak olan kuralları ifade etmektedir. Yine sözleşmeye bakıldığında sözleşmeye taraf ülkelerin sığınmacılara

tanınacak olan sığınma hakkını tanımayı garanti etmeyip hakkın tanınacağı kişiler için sınırlama getirme yetkilerine sahip olduğu gözlemlenir.

“Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 13.- 14. Maddelerini esas alarak 1967 yılında sığınma bildirisini kabul etmiştir. 14. Madde “Madde 14-1. Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır. 14-2. Gerçekten siyasal nitelik taşımayan suçlardan veya Birleşmiş Milletlerin amaç ve ilkelerine aykırı eylemlerden doğan kovuşturma durumunda bu haktan yararlanılamaz.” (TBMM İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, 2010: 22.)

Temelinde bu haktan yararlanacak kişilere bu bildirinin herhangi bir devlet tarafından sığınmacıların haklarının tanınması barışçıl bir eylemdir ve başka bir devlet tarafından da saldırgan bir eylem olarak kabul göremez olduğunun altı çizilmiştir.

1.3.2. Bölgesel Bakımdan Sözleşmeler ve Haklar

Bölgesel bir düzenleme kriterinde olan Afrika Birliği Örgütü (ABÖ) tarafından hazırlanan Afrika Birliği Örgütü Sözleşmesi, 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’ne göre mültecilere daha geniş haklar sunmuş ve Cenevre Sözleşmesi’ne artı olarak sığınma ve sığınmacı kavramlarına da değinmiştir. Özcan, Avrupa Birliği Sığınma Hukuku adlı eserinde:

“1969 yılında üye devletler tarafından imzalanan ABÖ sözleşmesi Madde 1’de mülteci kavramı menşei olduğu ülkenin veya vatandaşı olduğu ülkenin herhangi bir yerinde veya tamamında dışarıda yapılan saldırı, işgal, yabancı egemenliği ya da kamu düzeninin ciddi oranda sarsılmasıyla menşei ya da vatandaşı olduğu ülke dışında başka bir ülkeye sığınma aramak için sürekli ikamet ettiği yerden zorla çıkarılan herkes için geçerlidir” (2005: 19) der.

Latin Amerika ülkeleri tarafından imzalanan Cartegana Bildirisi’nde ise yine Cenevre Sözleşmesi’nde mültecilere tanınan haklara ek olarak 3,4 ve 5. Maddelerde;

“Orta Amerika’da toplu mülteci akınından edinilen tecrübelerle dayanarak, uygun ölçüde ve bölgede süre gelen durum akılda tutularak, ABÖ Sözleşmesi’ndeki Amerika Ülkeleri Arası İnsan Hakları Komisyonu’nun raporlarında geçen öğretinin ışığında, mülteci kapsamının genişletilmesinin gereğini tekrar vurgulamak. Böylece, bölgede kullanılması tavsiye edilen mülteci tanımı ya da kavramı, 1951 Sözleşmesinin ve 1967 Protokolünün öğelerini içerdiği gibi, bunun yanı sıra, yaygın şiddet, dış saldırı, iç çatışmalar, yaygın insan hakkı ihlalleri, ya da kamu düzenini ciddi oranda bozan diğer durumlar nedeniyle hayatları, güvenlikleri, ya da özgürlükleri tehdit altında olduğu için ülkelerinden kaçmak zorunda kalan kişileri de kapsayacaktır. 4.

Sığınma hakkı verilmesinin veya mülteci statüsünün yanmasının barışçı, siyasi olmayan ve sadece insani tabiatının onaylamak ve her iki durumun da mültecilerin menşe ülkelerine karşı düşmanca bir tutum olarak addedilemeyeceğine ilişkin uluslararası alanda kabul edilmiş ilkenin önemin vurgulamak. 5. Zulüm riski olan yere iade etmeme ilkesinin (sınırdan geri çevirmenin yasaklanmasını da içerecek şekilde), mültecilerin uluslararası korumasının bir olarak önemini ve anlamını vurgulamak. Bu ilke mülteciler için çok önemlidir ve uluslararası hukukun şimdiki durumunda bir “jus cogens” kuralı olarak kabul edilmeli ve uygulanmalıdır” (BM, 2018).

Bu açıdan bakıldığında Cenevre Sözleşmesi’nden günümüze doğru gelindiğinde mülteciler ve sığınmacılar için daha geniş haklar tanındığı gözlenmektedir. Bunda en etkili olan unsur ilerleyen zamana göre olayların gerçekleşme şekli, geçmişte yaşanan benzer dramatik olaylarda hukukun ilkeleri doğrultusunda yaşanan acıya bir tanım bulunamaması ve o gün için alınan kararların günümüze yaklaştıkça ilerleyen dönemlerde yaşanacak olayların geçmişte alınan kararların dışındaki nedenlere dayanması olduğu söylenebilir. Bunun çözümü için ise mültecilere ve sığınmacılara en geniş hakların sorgusuz ve hesapsız tanınmasıdır. Zaman ilerledikçe genişleyen haklar irdelendiğinde aynı sonuç Avrupa Konseyi tarafından alınan 1977 tarihli Avrupa Konseyi Ülkesel Sığınma Bildirisi’nde de görülmüştür.

“Bildiride Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi, Avrupa Konseyi Statüsü, Birleşmiş Milletler Ülkesel Sığınma Bildirisi, Birleşmiş milletler Sözleşmesi ve İnsan Hakları Evrensel beyannamesine atıfta bulunularak taraf ülkelere gelen kişilere sığınma hakkı verildiği ifade edilmiştir”(Odman, age, 57).

Son olarak Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi (AİHS)’ne bakıldığında ortak yargıya varılmıştır. Ünal’ın (2001:330) belirttiği gibi, *“Ortak yargı, Cenevre sözleşmesinin özel bir metin olduğu ve hukuksal hiyerarşi açısından AİHS’ten daha üstün olduğu görüşüdür.”*

AİHS’nin ilgili maddelerine bakıldığında konu daha iyi anlaşılacaktır. Zira AB kuruluş amacı dolayısıyla ilk olarak kömür birliği antlaşması olarak doğmuştur. İlerleyen dönemlerde hedefini ekonomik çerçevede genişletmiş 2013 yılında Hırvatistan’ın katılımıyla 28 ülkeden oluşan dev bir ekonomik birlik haline gelmiştir. Bu nedenden ötürü temel olarak kuruluş amacı insani değil ekonomiktir. Doğal olarak nihai hedef birliğe üye ülkelerin ve vatandaşlarının ekonomik refah seviyesini

arttırmaktır. Yukarıda açıklanan durumla alakalı ilgili maddelere bakıldığında ise durum daha anlaşılır hale gelecektir.

- ☐ “Madde1. İnsan Haklarına Saygı: Yükümlülüğü yüksek sözleşmeci taraflar kendi yetki içinde bulunan herkesin, bu sözleşmenin birinci bölümünde ifade edilen hak ve özgürlüklerden faydalanmaların sağlar.
- ☐ Madde 2. Yaşam Hakkı: Herkesin yaşam hakkı kanunla korunur. Kanunun ölüm cezası ile cezalandırılacağı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın infaz edilmesi dışında, hiç kimsenin hayatına kasten son verilemez.
- ☐ Madde 3: İşkence Yasağı: Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.
- ☐ Madde 4: Kölelik ve Zorla Çalıştırma Yasağı: Hiç kimse köle ya da kul durumunda tutulamaz.
- ☐ Madde 5: Özgürlük ve Güvenlik Hakkı: Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir.
- ☐ Madde 6: Adil Yargılama Hakkı: Herkes davasının medeni hak ve yükümlülükleriyle alakalı uyuşmazlıklar veya cezai alanda kendisine yöneltilen suçlamaların esası hakkında karar verecek kanunla kurulmuş bağımsız ve tarafsız bir mahkeme kamuya açık bir şekilde ve uygun bir süre içerisinde görülmesini isteme hakkına sahiptir.
- ☐ Madde 7: Kanunsuz Ceza olmaz: Hiç kimse işlendiği zaman ulusal veya uluslararası hukuka göre suç sayılmayan bir eylem veya ihmalden dolayı suçlanamaz.”(Danıstay, 2010).

BM’nin açıkladığı son rapora göre; dünyadaki mülteci sayısı 60 milyonu geçmiştir. Yine aynı raporda mültecilerin % 86’sının gelişmiş ülkelerde (GÜ) olduğu gösterilmektedir. Fakat son birkaç yılda Suriyeli göçmenlerin durumuna bakıldığında GÜ bazında batı dünyası mülteci ağırlama konusunda sınıfta kalmıştır. Türkiye yine BM Mülteci Yüksek Komiserliği (BMMYK)’nin açıkladığı 2016 yılı resmi rakamlarına göre 2,9 milyon Suriyeliyi ağırlamaktadır. Aynı raporda bu mültecilerin %90’ının kamp dışında kalmak zorunda olduğu belirtilmiştir. Aşağıdaki tablo durumun ne kadar vahim olduğunu gösterir durumdadır.

Tablo 1.2’ye bakıldığında Türkiye’nin tek başına bölgenin diğer ülkeleri ve Avrupa ülkelerinin toplamından daha fazla mülteci ağırladığı görülmektedir. Bu durum

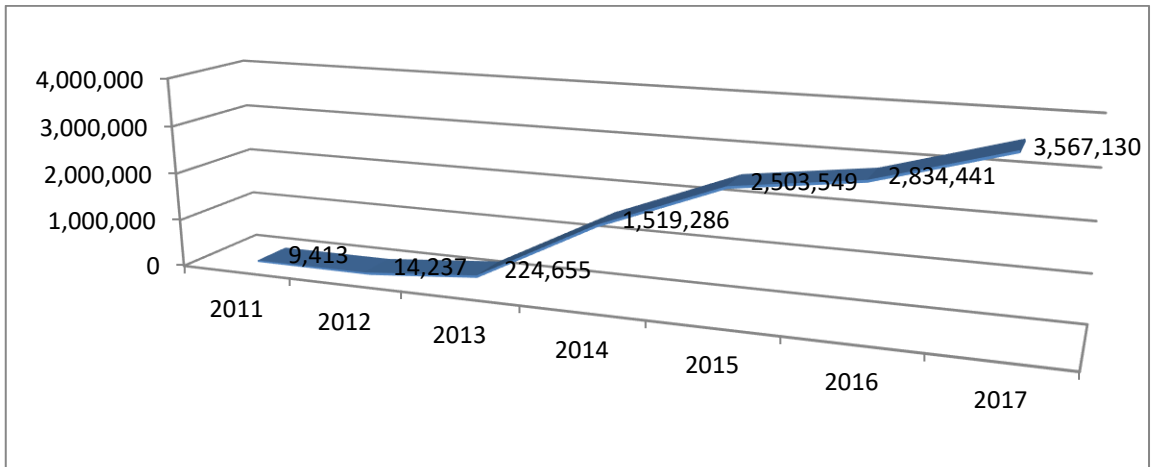
6 Şubat 2017 tarihinde yayınlanan BMMYK'nin raporuna göre; “BM ve ortakları Türkiye’de bulunan Suriyeli Mültecilere ve ev sahibi topluluklar için yeni bir fon çağrısında bulunuyor” (UNCHR, 2017). haberini doğrulamaktadır. Günümüze gelindiğinde ise BMMYK son olarak Türkiye’nin ağırladığı Suriyeli mülteci sayısının 4 milyona yaklaştığını göstermektedir.

Tablo 1.2. Suriyeli Mültecilerin Ülkeler Bazında Dağılımları

Ülkeler	Suriyeli Mültecilerin Sayısı
TÜRKİYE	2.749.140
LÜBNAN	1.055.984
AVRUPA ÜLKELERİ	935.008
ÜRDÜN	638.633
IRAK	245.909
MISIR	119.301
LİBYA	28.027
TOPLAM	4,961,300

Kaynak: Suriyeli Mültecilerin Dağılımı ve Son Rakamlar, (2017)

Grafik 1.1’e bakıldığında 2011 yılında mülteci sayısı 9 binlerle anılırken 2017 yılı Şubat ayı resmi rakamlarına göre sayı 3 milyona yaklaşarak 30 kattan fazla bir artış göstermiştir.

Kaynak: Elibol, (2018).

Grafik 1.1: Yıllara Göre Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Sayısı

Zorunlu göçe tabi tutulma, doğal olarak kişilerin ruhsal ve fiziksel bütünlüklerini koruma altında hissetmesi açısından göç edilen ülkeler tarafından iltica ve yaşam hakkının korunması gibi evrensel kanunlardan ötürü değişmez bir insan hakkı olarak görülmelidir. Yaşadıkları ülkelerden zoraki olarak ayrılmak zorunda kalan bu insanlar, çoğu uluslararası kuruluş tarafından temel insan haklarından yararlanmak için iltica hakkının varlığına muhtaçtırlar. Böyle bir durumda da can kaygısıyla vatanlarından ayrılmak zorunda kalan bu insanlara, koruma altına alınacak kişi değil de temel hak ve hürriyetlerinin verilmesinden söz edilmelidir.

1.4: YAZIN TARAMASI

Bayraklı ve Keskin (2015), Suriye iç savaşından hemen sonra ortaya çıkan mülteci sorunuyla Avrupa'nın uzun dönem yüzleşmek istemediğini ve bunun en etkili sebebinin de Ürdün, Lübnan ve Türkiye gibi komşu ülkelerin mülteci yükünün çok büyük kısmını karşılamaları olduğunu vurgulamaktadır. Savaşın başlamasından dört yıl sonra mültecilerin Avrupa ülkelerine doğru hareke geçmesiyle AB başta Almanya olmak üzere Türkiye ile alınabilecek önlemleri masaya yatırmış, müzakereler sürecini hızlandırmış ve vize uygulamasını kaldırmayı taahhüt etmiştir.

Güleç (2015), AB'nin Türkiye'den Yunanistan'a geçiş konusunda güvenlik tedbirlerini arttırması ve göç sorununu kendisinden uzak tutmayı istemesi üzerinde durmuştur. Çağ (2016) ise 2011 yılı itibariyle yaşanan mülteci krizinin ilk önce komşu ülkelerini etkilediği Avrupa ülkelerinin ise krizin kendilerine sirayet edinceye kadar sessiz kaldıkları ve konuyu bölge özelinde tuttukları üzerinde durmuştur. Özellikle IŞİD militanlarının Avrupa'nın bazı başkentlerinde 2015 yılında sarsıcı eylemlere yönelmesi AB'nin mülteci krizine kendi çerçevelerinden bakmasına neden olmuştur. Ancak AB'nin mülteci krizinin aşılması için Türkiye'ye 6 milyar Euro gönderme taahhüdünde bulunması konuya insani açıdan da baktıkları anlamına gelmektedir.

Gürlesel (2018), İngiltere'nin aldığı Brexit kararında mülteci ve göç sorununun etkili olduğunu, eğer bu durum gerçekleşirse zaten daralmakta olan dünya ticaretinin ve AB'nin ekonomik anlamda olumsuz etkileneceğini ve tam katılım müzakereleri sürecinde bulunan Türkiye'nin de bundan olumsuz etkileneceği tezini savunmuştur. İngiltere, Türkiye'nin AB'ye üyeliğine tam destek veren en güçlü üye konumundadır. Bu açıdan Türkiye'nin katılım müzakereleri hususunda Brexit kararından olumsuz etkileneceği sonucu doğru olsa da mülteci kriziyle ekonomik yönden mücadele için AB tarafından verilen ekonomik destek sözü birlik olarak alınan bir karar olduğu için Türkiye'ye olumsuz etkisi söz konusu olmayacaktır.

Ekşi (2015), Avrupa'nın mülteciler konusunda sınıfta kaldığı tezinin aksine özellikle Oxford Üniversitesi'nin öncülüğünde bir mülteci araştırma merkezi olduğunu ve başta Avrupa olmak üzere birçok önemli batı kaynaklı kuruluşların bu merkeze sağladığı teknik ve ekonomik destekleri incelemiştir. Ancak özellikle bu araştırma

merkezinin en büyük destekçisi olan Norveç Katolik Kilisesi'nin yaptığı “kapıları mültecilere açın” çağrısından sonra AB'ye üye olmayan bazı Avrupa ülkelerinin çok az sayıda mülteciyi kabul ettiği bilinmektedir.

Oytun (2015), Türkiye'nin özellikle sınır illerinde enflasyon oranlarının ortalamanın üzerinde seyrettiğini, kira ücretlerinin arttığını, ucuz işçi çalıştırıldığını ve bu unsurların ülke ekonomisine zarar verdiğini belirtmektedir. Ev sahipleri ve işverenler açısından bakıldığında yaşanan krizin fırsata çevrildiği anlaşılmaktadır. Alpaslan (2012), ise Suriye'de yaşanan mülteci krizinin etkilerinin daha çok siyasi yönden çözümlemeleri üzerinde durulduğunu ancak ekonomik boyutu ve Türkiye ekonomisinin bu krizden ne derecede etkilendiği üzerinde yeterince durulmadığını belirtmektedir. Mülteci krizine neden olan savaşın başlamasından sonra Türkiye ile Suriye arasındaki ithalat ve ihracat oranlarındaki ciddi gerileme bu iddiayı destekler niteliktedir. Sadece günlük giriş çıkışlarda bile yaşanan azalma sınır illeri açısından ciddi bir gelir kaybına neden olmuştur.

Kalaycı ve Kalan (2018), Suriyeli işçi çalıştırma hususunda kayıt dışı istihdama dikkat çekmiş ve kayıt dışı ekonominin zararları üzerinde durmuşlardır. Kayıt dışı istihdamın vergi gelirleri açısından bir zarara neden olduğu düşünülse de mültecilerin bir ekonomik değer ortaya çıkarması kısa vadede olumlu sonuç doğurmuştur.

Çorabatır ve Hassa (2013), Suriyeli mülteci çocukların kamplarda kısmen de olsa eğitim alabildiklerini ancak kamp dışında yaşamak zorunda kalan çocukların ise eğitim alamadıklarını belirtmekte ve bu durumun hassasiyeti üzerine eğilmektedirler. Eğitim konusunun hassasiyeti kamp dışında yaşayan mülteci çocukların suça bulaşma oranlarındaki büyüklüğü bu tezi doğrular niteliktedir.

Türk Tabipler Birliği – TTB (2018), yayınladığı raporda sağlık hizmetleri açısından kamplarda barınan mültecilerin sağlık hizmetlerinden imkân dâhilinde faydalandıklarını ancak kamp dışındaki mültecilerin bu imkanlardan tam olarak faydalanamadıklarını belirtmektedir. Mülteci sayısının günümüze kadar sürekli artması TTB'nin yayınladığı raporda belirlediği sorunun ciddiyetini arttırmaktadır.

Nas (2016), AB'nin temel amaçlarından birisinin AB vatandaşlarına üye ülkeler arasında serbestçe dolaşımı, ikameti ve çalışabilmesi gibi geniş özgürlükler vaat ettiğini

vurgularken mülteciler için özgürlükler konusunda sınıfta kaldığını belirtmektedir. Özgürlükler konusunda taviz vermediklerini her fırsatta belirten Avrupa ülkeleri, sınırdan geçişlerde basına yansıyan görüntülerde anlaşılabacağı üzere mülteciler bahsinde özgürlükler açısından aynı ciddiyeti gösterememiştir.

Hodali ve Prengen (2018), Avrupa ülkeleri tarafından mültecilere sağlanan mali olanakların her ülkede farklılık gösterdiğini ve bu yüzden tam manasıyla AB için de bir kıyaslama yapılamadığını belirtmektedir. Gençler (2016) ise, mültecilik konusunda AB'nin tüm üye ülkeler için ortak kriterler belirlediğini ve üye ülkelerin mültecilere sağlanan maddi ve fiziksel imkânları için kendi inisiyatiflerini kullandıklarını vurgulamaktadır. Ayrıca Çeliker (2018), mülteci krizinin başladığı andan itibaren AB üyesi ülkelerin kriz yönetiminin aşılması konusunda ayrı ayrı politikalar sergilediklerini ama sınır güvenliği konusunda ise ortak hareket ettiklerini belirtmiştir. AB ülkelerinin ekonomik zenginlikleri ve kendi vatandaşları için uyguladığı asgari ücret miktarı farklılık arz ettiğinden mültecilere yapılan mali yardımların ülkeye göre değişiklik göstermesi bir gerçekliği ifade etmektedir. AB gibi ekonomik ve askeri açıdan çok güçlü olan bir kurumun güvenlik hususunda daha katı kurallar takınması kaçınılmazdır fakat AB bu politikayı sadece Suriye mülteciler açısından değil her dönem uygulamaktadır

BBC-Türkçe (2015), İskandinav ülkelerinden İsviçre'nin 3500 mülteciye ev sahipliği yapacağını haberleştirirken Avrupa ülkelerinin mültecileri ağırlama hususunda eşit paylaşım temelli bir tartışma yürüttüklerini duyurmuştur. AB'ye üye olmayan Avrupa ülkeleri açısından özellikle yüksek milli gelir oranlarıyla göz önünde bulunan İskandinav ülkeleri özgürlükler ve demokrasi alanında kendi vatandaşları açısından ileri düzeydeyken mülteciler bahsinde iyi bir sınav verememişlerdir. 3500 mülteciyi ağırlayacağını 2015 yılında taahhüt eden İsviçre bu güne kadar bu sayısının yarısını bile alamamıştır.

Bu tez ile işlenen veriler ve ulaşılan sonuçlar aracılığıyla yazının (literatürün) eksik bıraktığı hususların/tespitlerin tamamlanması ve pekiştirilmesi amaçlanmaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN BOYUTU

Bu bölüm iki alt başlıktan oluşmaktadır. İlk başlıkta Türkiye ve AB’de Suriye Mülteci Krizi, Geri Kabul Anlaşması ve Ortak Eylem planı çerçevesinde yaşanan gelişmeler; ikinci başlıkta ise Mülteci Krizinin Gelişimi Açısından Ekonomik durum, Mülteci krizine neden olan çeşitli etmenler ele alınmıştır.

2.1. Türkiye ve Avrupa Birliği’nde Suriye Mülteci Krizi

Son zamanlarda (AB) ülkeleri başta olmak üzere dünyada gündemin en önemli küresel sorunlardan birini Suriye göçmen krizi oluşturmaktadır. Suriye’deki savaş bir kaos halini alarak Suriyelilerin başta komşu ülkelere oradan da Avrupa ülkelerine yasa dışı yollardan göçüne neden olmuştur. Göç esnasında yaşanan insanlık dramı, sorunun ne denli büyük olduğunu ortaya koymaktadır. Yaşanan savaş yüzünden can tehlikesiyle ülkelerini terk eden milyonlarca insan insani olmayan koşullarda en yakın komşusu olan Türkiye’ye sığınmıştır. Türkiye’nin bazı sınır illerinde suriyeli göçmen sayısı ise şehrin kendi nüfus sayısını geçmiştir. Türkiye’nin ilk varış noktası olmasının nedenlerinden biri Suriye ile sınır olması gibi görünse de en önemli etkenlerden biri de Suriyelilerin Türkiye’yi AB ülkelerine bir geçiş noktası olarak görmeleridir.

Yaşanan göçlerin düzensiz, yasadışı ve çok kötü koşullarda yapılması Türkiye ve AB arasında bazı önlemlerin alınmasını zorunlu hale getirmiştir. Alınan bazı önlemler başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Uluslararası Af Örgütü (UAÖ)’nün yayınladığı küresel mülteci raporu başlıklı raporda belirtildiği gibi;

“Ekonomik açıdan gelişmiş ülkelerin gösterdiği bencillik, mülteci krizinin kötüye gitmesine neden oluyor. Mültecilerin %56’sının küresel gayri safi yurt içi hasıla (GSYİH)’nin %2,5’inden azına sahip olan 10 ülke tarafından misafir edilmesine bağlanıyor.”(Shetty, 2018).

Türkiye bu göç dalgasıyla uğraşırken diğer yandan AB’nin sınır güvenliği meselesi gündeme gelmiştir. Bu durum Türkiye’nin önemini arttırmış ve siyasette müzakere masasında Türkiye’nin elini güçlendirmiştir.

2.1.1. Türkiye ve Avrupa Birliği Arasında Geri Kabul Anlaşması

16.12.2013 tarihinde Türkiye ve AB arasında imzalanan bu anlaşma AB'nin kendi sınırlarını korumak adına sınırı olan ülkelere vizesiz dolaşım vaatleri karşılığında imzalanmıştır. Anlaşmaya göre; *“Türkiye, kendi sınırını geçerek AB'ye vizesiz ve düzensiz giriş yaptıkları saptanan göçmenleri veya Türkiye üzerinden AB ülkelerine giriş yaptıktan sonra, düzensiz şartlarda geldiği belirlenen göçmenleri, geri kabul etmekle yükümlüdür.”* (Turksam, 2015).

AB, başta Suriye olmak üzere diğer Orta Doğu ülkeleri vatandaşlarının Türkiye üzerinden AB ülkelerine giriş yapacak olan göçmenlere karşı kendini korumaya alırken göçmen yükünü de Türkiye'ye yüklemiştir. Anlaşmaya göre; *“ Türkiye Geri Kabul Anlaşması'na uyarsa Türk vatandaşları 3 buçuk yıl içinde vize muafiyetinden faydalanacaktır.”* (Turksam, 2015).

2.1.1.1. Geri Kabul Anlaşması'nın Maddelerine Genel Bir Bakış

Öncelikle Geri Kabul Anlaşması'nın ne olduğuna bakılması gerekir. Uluslararası literatürde bakıldığında; *“Herhangi bir ülkeye düzensiz halde giriş yapan göçmenlerin, kendi ülkelerine geri gönderilmelerini sağlayan ikili anlaşmalardır”* (aljazeera tv, aljazeera.com.tr (2017). Örnek gösterilmesi gerekirse, Türkiye ile Kırgızistan arasında Kırgız göçmenler için ikili Geri Kabul Anlaşması yapılmıştır. Bu anlaşmaya göre; *“Türkiye, yasal olmayan yollardan geçiş yapan Kırgız vatandaşlarını iade etmek isterse Kırgızistan, vatandaşlarını geri almak zorunda.”* (TBMM, 2017).

Türkiye geçmişte, adı geçen ülkelerle ikili Geri Kabul Anlaşmaları yapmıştır. Ekşi'nin (2016:77) belirttiği gibi; Bu ülkeler; *“Suriye (2001), Kırgızistan (2003), Yunanistan (2002), Romanya (2004), Ukrayna (2005), Pakistan (2010), Nijerya (2011), Rusya (2011), Yemen (2011), Bosna Hersek (2012), Moldova (2012), Belarus (2013) ve Karadağ (2013)”*dır.

Genel çerçeveden bakıldığında Geri Kabul Anlaşmalarında yapılması gereken uygulamaların bir maddi külfeti olacaktır. Türkiye'nin 4 milyona yaklaşan Suriyelileri

ağırladığı düşünülünce geri kabul sırasında ortaya çıkacak maliyet de Türkiye tarafından karşılanacak gibi görünmektedir. Anlaşmaya göre;

“Türkiye’ye iade edilen yasadışı göçmenler, kaynak ülkeleri saptanmak üzere henüz belli olmayan bir süre Türkiye’de, göçmen barındırma merkezlerinde barınacak. Kaynak ülkeler, hazırlık sürecinde yapılan dil merkezlerinde incelenerek tespit edilecek. Örneğin Urduca konuşan bir göçmenin, Bangladeşten mi, Pakistan’dan mı ya da Hindistan’dan mı geldiğini tespit edebilecek”(aljazeera tv, 2017).

Anlaşmanın diğer maddelerinin genel çerçevesi de şu şekildedir:

“Yasadışı yollarla AB ülkelerine geçiş yapan veya bu ülkelerde bulundukları sırada yasadışı durumunda bulunan Türk vatandaşları ve Türkiye’den Anlaşmaya taraf diğer ülke ve ülkelere geçiş yapan üçüncü ülke vatandaşlarının anlaşmada kabul edilen şartlar ve kurallar çerçevesinde Türkiye’ye iade edilmesini,

Yasadışı yollarla AB ülkelerinden ülkemize gelen veya Türkiye’de bulundukları sırada yasadışı durumda bulunan AB üyesi ülkeler ve üçüncü ülke vatandaşlarının Anlaşmada kabul edilen şartlar ve kurallar çerçevesinde ilgili AB ülkesine iade edilmesini düzenlemektedir”(TC-ABB, 2014: 27).

2.1.1.2. Geri Kabul Anlaşması Dâhilinde Vize Muafiyeti

AB ile imzalanacak olan vize muafiyeti anlaşması; “*Taraf ülkelerin yaptıkları diğer vize muafiyeti anlaşmalarını etkilemiyor*” (Aljazeeratv, 2017). Yani Türkiye Cumhuriyeti (TC) vatandaşları daha önce vize muafiyeti anlaşması yapılan ülkelere yine vizesiz giriş çıkış yapmaya devam edeceklerdir. Bunun nedeni ise AB ile yapılan anlaşmanın diğer ülkelerle yapılan anlaşmaları etkilemeyecek olmasıdır. Vize muafiyeti anlaşmasında AB ve TC tarafından bir yol haritası belirlenmiştir. Bu yol haritası, “*AB’nin vize muafiyet vermek üzere koşulluluk ilkesi çerçevesinde ilgili ülke ile başlatılan görüşmelere temel esas teşkil eden belgedir*”(TC-ABB, 2014: 28).

Türkiye ve AB arasında Geri Kabul Anlaşması dâhilinde imzalanan Vize Muafiyeti Anlaşması’nda; “*Yol haritalarında, seyahat belgelerinin güvenliği, göç ve sınır yönetimi, kamu düzeni ve güvenliği ile temel haklar gibi alanlarda AB*

müktesebatına uyum ve etkili uygulamaya dâhil koşullar yer almaktadır.”(TC-ABB, 2014: 32). Anlaşma çerçevesinde uygulanacak olan süreçte açıkça belirtildiği üzere;

“Vize Muafiyeti Yol Haritası, AB Konseyi’nin bilgisi ve kabulü dâhilinde AK tarafından hazırlanmakta ve ilgili ülkeye verilmektedir. Vize muafiyeti sürecinde, AB tarafı ilgili devletin Yol Haritası’nda bulunan koşulları uygulayıp uygulamadığını takip etmektedir. Bu izleme süreci, vize muafiyetinin tanınması açısından önemlidir” (TC-ABB, 2014: 32).

Geri Kabul Anlaşması yol haritasında da belirtildiği üzere, Vize Muafiyeti hususunda bazı temel ölçütler aranmıştır. Bu ölçütler; (TC-ABB, 2014: 32)’ye göre;

- “-Seyahat belgelerinin güvenliği açısından, pasaportların AB standartlarına uygun bir şekilde hazırlanması (biyometrik pasaport), pasaport, kimlik kartı vb belgelerin güvenliğinin sağlanması,
- Göç yönetimi konusunda, sınırlarda yeterli bir kontrol ve gözetimin uygulanması, uluslararası koruma ve yabancılarla ilgili işlemlerde AB müktesebatına uyum ve etkili uygulamanın gerçekleştirilmesi,
- Kamu düzeni ve güvenliği konusunda, örgütlü suçlar, terör ve yolsuzlukla mücadele yapılması ve bu suçların engellenmesi, bu kapsamda terörün finans kaynağı, insan ticareti ve bilişim suçlarına ilişkin AB müktesebatına uyum sağlanması ile ceza gerektiren hususlarda adli işbirliği yapılması, kişisel verilerin korunması,
- Temel haklar konusunda, vatandaşlar arasında ayırım gözetilmemesi, herkesin serbestçe seyahat olanaklarından yararlanması, mülteciler ve vatansızların kimlik belgelerine erişimi”.

2.1.1.3. Meşru Hatlı Yol Haritası

Yol haritasında yer alan vize muafiyeti hususundaki kriterler, Türkiye’nin güvenliği ve huzuru bakımından alınması gereken önlemlerdir. Geri Kabul Anlaşması’nın uygulanması ve vize muafiyeti hususunda uluslararası bazı kriterlere uymayan hususlarda Türkiye çekincelerini dile getirmiştir. Bunun üzerine AB tarihinde ilk kez Meşru hatlı yol haritası hazırlamıştır. Bu haritada şu konulara (TC-ABB, 2014: 32) değinilmiştir;

- “-Türkiye, Mültecilerin Hukuki Statüsüne ilişkin 1951 Cenevre Sözleşmesi’ne dercettiği, kısaca ülkesinin doğu tarafından gelenleri mülteci olarak görmeyeceğine ilişkin “coğrafi sınırlamayı” kaldırmayı sadece AB’ye tam üye olma durumunda değerlendirmeye alacaktır.
- Türkiye, bazı üçüncü ülkelere transit vizeyi de kapsayan AB’nin vize politikasını AB’ye üye olduğu zaman üstlenecektir.

-Türkiye, Yol Haritasında değinilen bazı uluslararası anlaşma, sözleşme ve protokollerden yalnızca vize muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşması'nın doğru işlemesiyle doğrudan ilgisi bulunanlara taraf olacaktır.”

Geri Kabul Anlaşmasının uygulanmasında Türkiye'nin bütçesine ağır yük getirecek AB mevcut yardımlarının dışında Türkiye'ye ilave yardımlar yapacağı teminatında da bulunmuştur.

2.1.1.4. Vize Muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşması Arasındaki İlişki

AB'nin doğusuna yönelik son yıllarda yaşanan sınırsız genişleme, AB'yi yaşanan düzensiz göçlere karşı önlem almaya zorunlu kılmıştır. Bu da komşu ülkelerle Vize Muafiyeti ve Geri Kabul Anlaşmaları yapmalarına ve AB'nin bu ülkelere karşı vize kolaylığı sağlamasına neden olmuştur.

“AB koşulluluk ilkesi çerçevesinde, komşu ülkeler açısından teşvik eden bir dış politika aracı olarak kabul ettiği vize muafiyeti stratejisi, AB'nin bu ülkelere vize kolaylığı veya vize serbestisi tanıma sürecinin bir ön şartı olarak ortaya çıkmaktadır. Geri Kabul Anlaşması'nın uygulanmasının yanı sıra, yine AB'nin koşulluluk politikasına paralel olarak, sınır denetiminden göç yönetimine, belge güvenliğinden temel haklara kadar geniş çerçevede atılacak adımlar sonucunda, o ülke vatandaşlarına ilk olarak vize kolaylığı sağlanmakta daha sonra da vize serbestisi verilmektedir” (TC-ABB, 2014: 33).

Türkiye açısından konuya bakıldığında, tüm bu uygulamalarda Türkiye, AB ülkeleriyle ikili görüşmeler teklifinde bulunmuş ve bu konuda diğer AB ülkeleriyle ikili anlaşmalar imzalamıştır.

2.1.2. Türkiye ve AB Arasında Ortak Eylem Planı

Türkiye ve AB arasında mutabakata varılan Ortak Eylem Planı'na genel bir çerçeveye bakılacak olursa, AK tarafından 15 Ekim 2015 tarihinde mülteci krizine çözüm bulmak amacıyla yapılan açıklamada;

“Türkiye ile AB arasında işbirliği kapsamını saptamak için Ortak Eylem Planı (OEP) hazırlanmıştır.OEP'ye göre ilk aşamada Türkiye'de bulunansığınmacılar için destek birimleri harekete geçirilecek, ikinci aşamadaysadüzensiz halde yapılan göçü engelleme çalışmaları sağlanacak.”(EC, 2015).

Ortak Eylem Planı 29 Kasım 2015 tarihinde devreye sokuldu. “AB sığınmacılar için mültecilerin kaydedilmesi, kamu hizmetlerinden faydalanması, işgücüne katılımları için gerekli olan düzenlemelerin yapılması ve diğer sosyal hakların tanınması konularında adım atılmasını istiyor” (Gültekin, 2016). Reuters’in haberine göre, Taylor ve McDonald EU Offers Turkey Cash, Closer Ties for Migration Help adlı makalelerinde “AB Türkiye’ye 3 milyar Euro teklif etti. Tüm bunlara karşılık Türkiye için ise yeni müzakere başlıklarının açılması, vize muafigyeti, ve üst düzey AB zirvesi toplantılarına katılımı ve güvenli ülkeler listesine dahil edilmesi konuları ele alınacak”(England, reuters.com, 2015).

Ancak Türkiye, sağlanacak 3 milyar Euro’luk kısmın adaylık statüsü için ayrıldığını eğer AB mülteci krizinin çözümüne yönelik Türkiye’nin katkı sağlamasını istiyorsa yeni bir fon belirlemesi gerektiğini savundu. AB ise kaynağı belli olmayan ayrı bir fon üzerinden yardımı kabul etti. Bu da yardımın 6 milyar Euro’ya ulaşmasını öngördü. Nihayetinde 20 Mart 2016’da geri kabul anlaşması taraflarca imzalandı.

Gültekin;

“Brüksel de yapılan görüşmeler sonucunda varılan mutabakatla Türkiye anlaşmanın yapıldığı tarih baz alınarak Avrupa ya gelen mültecileri geri alacak, 6 milyar Euro yardımı alacak, vize serbestisi, görüşmeler ve belirlenecek yeni başlıklarda kolaylık gösterilmesi için harekete geçilecek.”

Bu; ülkeye gelen her bir sığınmacıya mülteci sıfatının verilmesi, her birinin kayıt altına alınması ve Avrupa’ya yaşanacak mülteci akımının önüne geçilmesi anlamını taşımaktadır. Nihayetinde de kaçak olarak deniz yoluyla Türkiye sahillerinden Avrupa’ya kaçış oranı azalma göstermiştir.

2.1.2.1. Ortak Eylem Planı Uygulama Raporu

Coğrafi konumu gereği Türkiye göçmen hareketi açısından ilk kabul ve geçiş noktası olarak kabul edilmektedir. Türkiye şu an itibariyle 4 milyona yaklaşan göçmen nüfusunu ağırlamaktadır. Türkiye bu durum karşısında uluslararası toplumdan takdir olsa da Türkiye’ye gereken yardım yeterince yapılmamıştır. 10 Şubat 2016 tarihi

itibariyle Avrupa Komisyonu'nca (AK) yayınlanan rapora göre; *“Türkiye, ülke kaynaklarından şu ana kadar 7 milyar Euro'dan fazla para harcamıştır.”*(İKV, 2016).

Göçmenlerin maruz kaldıkları zorlukları birlikte göğüslemek adına hayata geçirilen Ortak Eylem Planı (OEP)'ye dair Mart 2017 tarihine kadar belirli aralıklarla raporlar yayınlanmıştır.

“Türkiye’den AB’ye doğru yapılan düzensiz göçmen ve mülteci hareketlerini engellemek maksadı ile acil olarak, başta karadan yapılan operasyonlarının hızlandırılmasıyla, ciddi bir ilerleme göstermesi gerekmektedir. AB’ye Türkiye’den düzensiz olarak gelen göçmen sayısı Ekim 2015’ten bu yana düzenli bir şekilde azalmakla beraber gelenlerin toplam sayısı, kış ayları olmasına rağmen yine de yüksek oranda seyretmektedir. Karşılaştırıldığında, Ekim 2015 verilerine göre Türkiye’den Yunanistan’a ortalama günlük geçiş sayısı 6,929 iken, Aralık 2016’da bu sayı 3,575’e ulaşmış, Ocak 2016’da ise 2,186’ya kadar gerilediği saptanmıştır” (İKV, 2016).

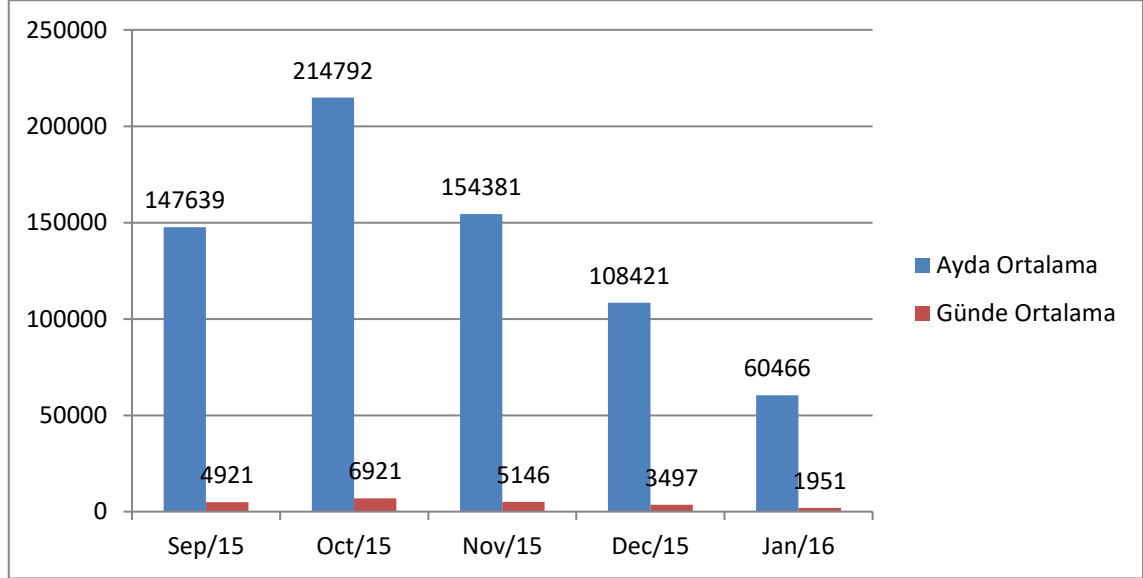
Burada, alınan önlemlerin mültecilerin Türkiye’den Avrupa’ya geçişinde önemli azalmalara neden olduğu görülmektedir. Türkiye’nin de insan kaçakçılığı ile mücadelede elini güçlendirmesi gerektiği ortaya çıkmaktadır. İstenildiği zaman göçmenlerin geçiş esnasında insan kaçakçılarının eline düşmesinin engellendiği, geçiş yapan mülteci sayısından da anlaşılmaktadır. Yine de OEP’nin uygulamasına yönelik yapılan çalışmaların devamlı ve güçlü bir şekilde olması gerekmektedir. 10.02.2016 tarihinde yayınlanan ‘Mülteci Krizinin Yönetimi: Komisyon’un AB-Türkiye Eylem Planının uygulanmasına ilişkin raporunda öne çıkan bazı başlıklar şu şekildedir.

2.1.2.2. AB’ye Düzensiz Geçişler ve Göçün Azaltılması

10.02.2016 raporuna göre; *“2015 yılı başından bugüne kadar Türkiye’den Yunanistan’a 880.000 kişi geçiş yapmıştır.”*(İKV, 2016). Geçen sürenin yaklaşık 1 yıl olduğu düşünüldüğünde bu sayı azımsanmayacak derecede büyük bir sayıdır. İnsani açıdan bu oranda bir geçişin felaket boyutunda olduğu düşünüldüğünde geçiş esnasında geçirdikleri kazalar sonucunda ölenlerin durumu daha da kaygı vericidir. Türkiye ile varılan mutabakatta AK ve Türkiye tarafından alınan kararlar ve önlemler neticesinde geçişlerde yaşanan azalma aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Grafik 2.1’e bakıldığında, günlük ve aylık ortalama geçişlerde 2015 yılı Eylül ayındaki geçen kişi sayısı 2015 yılı Ekim ayında hemen hemen ikiye katlanmış

durumdadır. İkinci bölüm'ün başında da aktarıldığı gibi 15 Ekim 2015 tarihi itibari ile OEP için mutabakata varılmış ve 29 Kasım 2015 tarihi itibari ile OEP devreye sokulmuştu. Nihayetinde OEP'nin devreye sokulmasıyla ve alınan önlemlerle geçişlerde yaşanan etkin azalma gözle görülür seviyededir.

Kaynak: (İKV, age, 15/02/2016)

Grafik 2.1: Türkiye'den Yunanistan'a Geçişler

OEP için Türkiye de atılması gereken adımları aceleyle ve titizlikle olayın insani boyutunun da daha kötüye gitmemesi için atmıştır. Gerekli adımların atılmasıyla nihayetinde düzensiz geçişlerde azalma görülmüş ve 29 Kasım 2015 tarihinde AK tarafından yayınlanan rapora da bu yansımıştır. OEP raporuna dair yapılan sunumlarda Türkiye'den övgüyle söz edilmiştir. Dönemin AK Birinci Başkan Yardımcısı Frans Timmersman'ın belirttiğine göre;

“Türkiye'deki resmi makamların düzensiz göçlerin engellenmesi için aldığı önlemleri memnuniyet verici buluyorum. Avrupa'ya geçiş yapan göçmenlerin sayısında bir eksilme olduysa da önceki yıllarla kıyaslandığında bu sayının kış ayları baz alındığında yine de yüksek olduğunu anlıyoruz. Göçmen krizinin, arkasında bulunan nedenler yani Suriye'de devam eden savaş hali tam anlamıyla sona ermeden, düşünmek yanıltıcı olacaktır. Geçişleri belirli bir düzene kavuşturmak üzere kaçakçılarla mücadele yapılması ve Türkiye'den AB'ye yapılan düzensiz geçişlerin engellenmesi dahil verilen sözlerin yerine getirilebilmesi için Türklerle ortak bir şekilde çalışmaya devam edeceğiz.”(AB Türkiye Delegasyonu, 2016).

Komşuluk Politikası ve Genişlemeden sorumlu Komisyon Üyesi, J. Hahn ise; “AB olarak, gelecek iki yıl içinde mülteci akını sorununu çözmek üzere 3 milyar Euro’yu Türkiye’de bulunan mülteciler için Fon Aracına dönüştürme işinde sona gelmiş bulunuyoruz. Fonların en kısa süre zarfında aktarılması maksadıyla ihtiyaçların belirlenmesi için Türk makamlarla olanca hızımızla çalışmaktayız”(AB Türkiye Delegasyonu, 2016).

Yayınlanan OEP raporu ve AK yetkililerinin açıklamaları alınan tedbirlerin ve uygulamaların sonucunda kayda değer ilerlemeler olduğunu göstermekte ve daha iyi sonuç alınabilmesi için de ek tedbirlerin ve kaynak aktarımların devreye sokulacağını göstermektedir. Bildirgenin sonunda ise Türkiye’nin coğrafi konumuna vurgu yapılmış mülteciler için Avrupa’ya ilk geçiş noktası olduğu belirtilmiş alınacak tedbirle bunun önüne geçilebileceği belirtilmiş ve eylem planının genişletilmesi doğrultusunda tedbirler sıralanmıştır. Bu tedbirler doğrultusunda süreçte yaşanan ilerleme daha sonraki tarihlerde yayınlanan raporlara da yansımıştır.

2.1.3. Türkiye ve Avrupa Birliği Ortak Eylem Planının Süreci

10.02.2016 tarihinde AK tarafından yayınlanan rapordan sonra ileri tarihlerdeki raporlara vurgu yapılmış ve bütün uygulamaların bir süreç dahilinde olacağı belirtilmiştir. Sürecin AK ve Türkiye tarafından da titizlikle takip edildiği ve olumlu sonuçlara ulaşıldığı bu tarihten sonraki raporlarda da belirtilmektedir. İlk rapora göre planlanan durumda geçişleri tamamen kesmeye yönelik adımlar ve geri gönderme yerine yerleştirme politikasına vurgu yapılmıştır. AK’nın 20.04.2016 tarihinde sunduğu raporun giriş kısmında durumun iyi olduğu, planlanan sürecin devam ettirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. AK raporuna göre; *“İçinde bulunulan durumu desteklemek, uygulamanın halen büyük ölçüde eksik olduğu dikkate alınarak geri gönderme ve yeniden yerleştirme operasyonlarının sürekliliğini sağlamak amacıyla, sürekli çaba gösterilmesi ve özveriyle hareket edilmesi gerekmektedir”*(European Union-EU, 2017).

AK Başkan Yardımcısı F. Timmersman 20.04.2016 tarihli rapora ilişkin yaptığı açıklamada şu şekilde beyanda bulunmuştur:

“Türkiye ile ortak hareketimizin ilk sonucu olarak kaçakçılara ulaşmanın yanlış seçim olduğuna dair mesajımız ilgili taraflara ulaşmaya başladı. Son üç hafta içinde düzensiz geçişlerde hızlı bir düşüş yaşandığı görülmüştür. Artık bu durum, kanuni yollar aracılığıyla yeniden yerleştirme

kanalının korumaya gerek duyan kişilere açılmasına paralel şekilde ilerlemelidir. Uygulamanın ilk aşamalarında olumlu ilerleme olmuşsa da Komisyon, Türkiye'deki Suriyeli mültecilere dönük projeler, vize serbestisi süreci ve AB hukuku ve uluslararası hukuka uygun davranılması gibi AB-Türkiye ortak beyanını oluşturan tüm unsurların tam ve zamanında uygulanmasını sağlamak için çalışmalarını sürdürecektir.”(EU, 2017).

Raporda yapılan açıklama gösteriyor ki Türk ve Avrupalı makamların uyumlu ortak çalışmaları neticesinde alınan tedbirler olumlu sonuçlar doğurmuştur. Rapora dair olumlu sonuçlar bildirgede birkaç madde altında sıralanmış ve adım atıldığı tarihten itibaren olumlu ve iyi derecede ilerleme kaydedildiği AK tarafından yayınlanan rapora yansımıştır. Yayınlan raporda maddeler halinde belirtilen ilerleme şu şekildedir;

“-Düzensiz bir şekilde göç edenlerin Türkiye'ye iade edilmeleri 4 Nisan'da başlamıştır. Şimdiye kadar, 20 Mart'tan sonra Türkiye'den Yunanistan'a geçen 325 düzensiz göçmen Beyan çerçevesinde Türkiye'ye iade edilmiştir. AB hukuku ile uluslararası hukuka tam saygıyı sağlamak maksadıyla hem Yunanistan hem de Türkiye'nin bazı yasal değişiklikler yapmış olmasını memnuniyet verici buluyoruz. Frontex iade etme operasyonlarına destek amacıyla Yunan adalarında 318 eskort görevlisi ve 21 geri kabul uzmanı görevlendirmiştir. Ayrıca, toplam 25 Türk irtibat görevlisi Yunanistan'daki hareketli noktalarda ve 5 Yunan irtibat görevlisi de Türkiye'deki varış noktalarında görevlendirilmiştir.

-Beyandan sonra Türkiye'den Avrupa'ya ilk önce 4-5 Nisan tarihlerinde yeniden yerleştirme yapılmıştır. Şimdiye kadar, 1'e 1 programı dahilinde 103 Suriyeli mülteci AB'ye yerleştirilmiştir. Komisyon, Üye Devletler, (Avrupa İltica Destek Ofisi) EASO, BMMYK ve Türkiye arasında yakın işbirliği aracılığıyla Standart Operasyon Prosedürleri geliştirilmiş olup bunlara artık son halinin verilmesi gerekmektedir.

-Yunanistan, adalarda iltica başvurularının birinci mülakattan itiraza kadar olan, tüm aşamaları için hızlandırılmış prosedür harekete geçirilmiştir. Yunanistan, İltica Prosedürleri Yönergesi doğrultusunda, şimdiden adalarda dosya görevlileri ve polis memurlar görevlendirmiştir. EASO da iltica başvuruları ile ilgili işlemlerin sürdürülmesine destek olmak maksadı ile Yunan adalarında 60 iltica görevlisi ve 67 çevirmen görevlendirmiştir.

-Komisyon, Türkiye'ye ilişkin üçüncü vize muafiyeti ilerleme raporunu 4 Mayıs'ta sunacak, bu çerçevede Türkiye eğer şartların karşılanması için gerekli olan tedbirleri alırsa, rapora Türkiye'nin vizesiz ülkeler listesine dahil edilmesini öneren bir mevzuat önergesi eklenecek.

-Türkiye Mülteci Aracı kapsamında programlama ve proje hazırlık çalışmalarına hız vermiştir. AB bütçesinden ayrılan 1 milyar Euro'ya ek olarak, 16 AB Üye Devleti 2016-2017 dönemi için

söz verilen 2 milyar Euro'dan 1.61 milyar Euro'luk kısma karşılık gelen katkı sertifikalarını göndermiştir. Mülteci Aracı kapsamındaki 77 milyon Euro'luk ilk sözleşmeler 7 Mart'ta imzalanmış, ilk ödemeler 18 Martta yapılmıştır.” (EU, 27/10/2017).

Maddeler halinde açıklanan ilerleme durumları incelendiğinde ilk başlarda kaydedilen ilerlemenin daha da hızlandırılmış şekilde devam etmesi gerektiğine vurgu göze çarpmaktadır. Ayrıca çocuklar, yaşlılar ve kadınlara özen gösterilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yunanistan ve Türkiye’de AK tarafından görevlendirilmiş olan eskort görevlileri geri gönderme işlemlerine başlamış ve alınan olumlu sonuçlar da rapora yansımıştır. Ayrıca, Yunanistan tarafına Türk eskortların, Türk tarafına da Yunan eskortların görevlendirilmesi AK tarafından durumun ne kadar ciddiye alındığını göstermektedir.

AK yaşanan bu olumlu sürecin Türkiye hakkında vize serbestisi meselesine de olumlu yansıyacağına sinyallerini raporda vermiştir. Türkiye’nin OEP uygulamasına göstereceği gerekli dikkat üzerine AK, vize serbestisi meselesinde gereken adımların en hızlı şekilde atılacağına raporda vurgu yapmıştır. Ayrıca Türkiye’nin vize serbestisi ülkeleri listesine alınması için bir mevzuat önereceğini de belirtmiştir.

Rapor, başvuru sürecine uyum sağlayamamış düzensiz göçmenlerin derhal tekrar Türkiye’ye geri gönderileceğini de vurgulamıştır. Ayrıca düzensiz göçlerin engellenmesi için sadece insan kaçakçılarının takip edilmesinin yeterli bir sonuç doğurmayacağı da vurgulanmıştır. İlk bakışta Türkiye’ye bir külfet yükleme amacı gibi görünse de raporda Yunanistan’dan Türkiye’ye iade edilen kaçak her bir göçmen için AB ülkelerine bir göçmenin alınacağına belirtilmesi eşitlik ilkesinin çok da çiğnenmeyeceğini belirtmektedir.

AK 10.02.2016 tarihinden 02.03.2017 tarihine kadar 5 ilerleme raporu yayınlamıştır. Yayınlanan raporlara genel bir çerçevede bakıldığında kaydedilen ilerlemeler olumlu karşılanmıştır. 02.03.2017 tarihinde AK tarafından yayınlanan ortak eylem planı son raporunda üye ülkelerin dayanışma içinde olduğu belirtilmiş ve belirlenen hedeflerden fazlasına ulaşıldığı kaydedilmiştir. AK Göç İşleri ve Vatandaşlık Üyesi D.Avramopoulos’un açıklamasına göre;

“Mart ayında, AB’de yerleştirilen kişi sayısında rekora ulaştık. Bu durum, sorumluluk duygusunun ve dayanışmanın belirtisidir. Şu anda, AB üye devletlerinin verdikleri sözde durma ve çabalarını artırma zamanıdır. Bunu gerçekleştirmek onların siyasi, ahlaki ve hukuki sorumluluğudur. Bu ortak çabaya henüz destek olmamış devletleri davet ediyorum. Yunanistan ve İtalya’da yeniden yerleştirmeye koşullarını taşıyan kişilerin gelecek aylarda AB içinde yerleştirilmesi tabii ki de olasıdır. Temmuz 2015’de güvenli ve yasal yollar sunma sözünde bulunduğumuz 22,500 kişinin üçte ikisinden fazlasını, üçüncü ülkelerden AB ülkelerine yerleştirmeyi başardık. Bu memnuniyet verici bir haberdır. Türkiye, Ürdün ve Lübnan gibi üçüncü ülkelerle sorumluluğu paylaşma sözümüzü tutuyoruz” (AB Türkiye Delegasyonu, 2017).

2.1.3.1. AB Ülkeleri İçinde Yeniden Yerleştirme Programı

Arka arkaya yayınlanan raporlardan anlaşıldığı üzere, AB ve üye ülkeler bekledikleri ya da öngördüklerine yaklaşık sayıdaki mülteciyi kabul etmişlerdir. Her ne kadar ilk zamanlarda AB ülkeleri başta Almanya olmak üzere katı bir tutum sergileseler de vicdani, ahlaki ve siyasi sorumluluk ağır basmış ve sergilenen katı tutum ilerleme raporlarından anlaşılabacağı üzere yerini yumuşamaya bırakmıştır. Diğer üye devletlerden de aynı hassasiyetin bir an önce gösterilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Türkiye ile kıyaslandığında AB ülkelerine yerleştirilen kişilerin sayısında kıyaslanmayacak derecede fark göze çarpsa da beklenilenden daha fazla yerleşmenin olması ve başı çeken AB ülkelerinin gösterdiği hassasiyet yaşanan durum için umut verici boyuttadır. Yeniden yerleştirme kapsamında 12.04.2017 AK tarafından yayınlanan raporda yeniden yerleştirilen sayılar rapora göre;

“AB içinde yeniden yerleştirme işlemlerinin çalışma hızı artmış ve bir önceki ay % 27’lik bir ilerleme sağlanmıştır. Bu çerçevede, 1,600’ü geçen göçmen Yunanistan ve 800’ü geçen göçmen de İtalya’dan olmak üzere, Mart ayında toplam 2,465 göçmen, 10 Nisan itibarıyla, toplam 16,340 kişi AB içinde yeniden yerleştirilmiştir; bu kişilerin 5,001’i İtalya, 11,339’u da Yunanistan tarafından yerleştirilmiştir”(AB Türkiye Delegasyonu, 2017).

Yayınlanan raporda yeniden yerleşenlerin sayısı beklenenin çok altında ve AK tarafından yeniden yerleştirme hususunda üye devletlerden uymaları gereken bazı ölçütler belirlenmiştir. Beş madde halinde sıralanan bu (AB Türkiye Delegasyonu, 2017). ölçütler şunlardır:

- Aylık taahhütlerde bulunması, taahhüt edilen toplam sayıyı arttırması, AB içinde yeniden yerleştirme taleplerini karşılama kapasitesini arttırması ve yanıt müdahale süresini azaltması;

- Aşırı kısıtlayıcı tercihlerin ve gecikmelerin önüne geçmesi ve transfer prosedüründe gecikmelere yol açan gereklilikleri sınırlandırması;
- İtalya ve yeniden yerleştirme işleminin yapılacağı Üye Devletler durumunda, ilave güvenlik mülakatı gerekliliği konusunda esneklik gösterilmesi;
- Başta refakatsiz küçükler olmak üzere, savunmasız kişilerin başvurularına öncelik tanınması; Bunların yanı sıra, İtalya durumunda, tüm uygun adayları kayıt altına alma ve tespit etme çalışmalarının mümkün olduğunca süratle bir şekilde yapılması.

2.1.3.2. Üçüncü Ülkelerden AB Ülkelerine Yerleştirme

Yayınlanan raporda, üçüncü ülkelerden AB ülkelerine yerleştirme hakkında ise öngörülen durumun yerinde seyrettiği belirtilmektedir. Rapordan anlaşıldığı üzere arz dağılımı konusunda bazı ülkeler üzerlerine düşeni tam olarak yerine getirmemişlerdir. Bazı ülkeler ise belirlenen tarih itibarıyla yeniden yerleştirme hususunda üzerlerine düşeni henüz gerçekleştirmemişlerdir. Bu açıklanan durumun rapora yansımaları şu şekilde olmuştur; (AB Türkiye Delegasyonu, 2017).

-10 Nisandan itibaren 15.492 kişi üçüncü ülkelerden 21 ülkeye yerleştirilmiştir, böylelikle, üçüncü ülkelerden AB ülkelerine yerleştirilmesi düşünülen 22,504 kişinin üçte ikisinden çoğu ve 28 Şubat 2017'den beri, çoğunluklu olarak Türkiye, Ürdün ve Lübnan'dan olmak üzere, toplam 1.070 kişi yeniden yerleştirilmiştir. Bazı Üye Devletler ve Ortak Ülkeler (Estonya, İrlanda, Hollanda, Finlandiya, İsveç, Birleşik Krallık, İzlanda, Lihtenştayn ve İsviçre) hedeflerini karşılamış ve birkaç ülke de AB programı dahilinde yerleştirme ülkeleri saflarına geçmiş olsa da, sorumluluk paylaşımı hâlen eşit olmayan bir dağılım sergilemektedir. dokuz üye Devlet (Bulgaristan, Kıbrıs, Yunanistan, Hırvatistan, Malta, Polonya, Romanya, Slovakya ve Slovenya) AB düzeyinde süren programlar çerçevesinde üçüncü ülkelerden yerleştirme çalışmalarına daha yeni başlayacaktır.

-Üçüncü ülkelerden AB'ye yönelik toplam yerleştirmeler kapsamında, Türkiye'den yapılan yerleştirmelerin hızı geçtiğimiz haftalarda artmıştır. Bu çerçevede, son rapordan beri AB'ye 1.053 Suriyeli yerleştirilmiştir. AB-Türkiye Bildirisi kapsamında, şimdiye kadar 4.618 Suriyeli mülteciye, Avrupa'ya güvenli ve kanuni yollardan geçiş imkânı sunulmuştur. Üye Devletler, üçüncü ülkelerden yerleştirme hazırlıkları konusunda hayli ilerleme sağlanmış, verilen sözler hâlihazırda 26.112'ye ulaşmıştır ki bu da son rapordan bu yana önemli bir artışa işaret etmektedir. Avusturya ve Romanya bu program dahilinde ilk yerleştirme hazırlıklarını sürdürmektedir. Ayrıca kimseyi yerleştirmemiş olan veya bu yönde bir adım atmamış olan Üye Devletler de bulunmaktadır (Kıbrıs, Danimarka, Yunanistan, Macaristan, İrlanda, Malta, Polonya, Slovakya, Slovenya ve Birleşik Krallık).

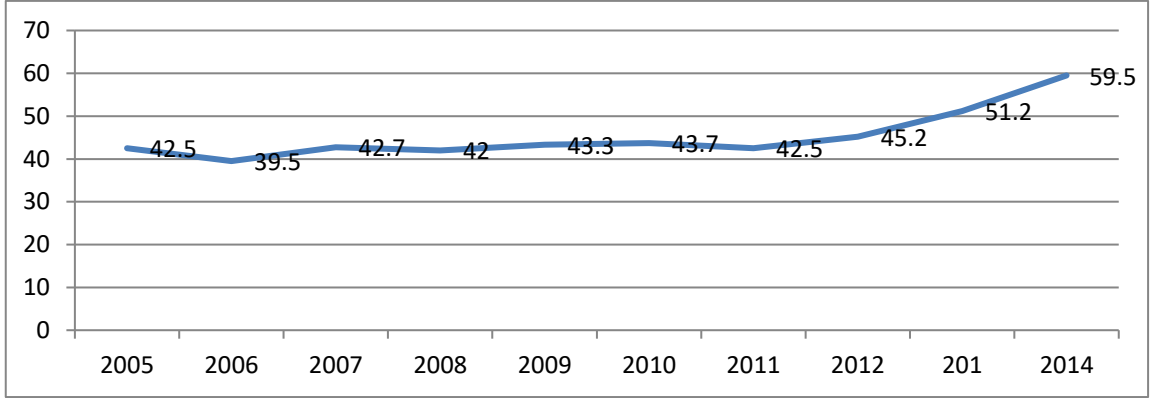
Genel durum itibariyle belirli oranda ilerleme kaydedilmiş olmasına rağmen tam hedefe ulaşma doğrultusunda AB ülkelerinin hayli geride kaldığı anlaşılmaktadır. Daha önceden de aktarıldığı gibi AK raporu Yunanistan'dan Türkiye'ye gönderilen her bir Suriyeli için bir başka Suriyelinin AB ülkelerine yerleştirileceği öngörülmektedir. Her ne kadar bu durum genel itibariyle uyumsuz bir tutum gibi görünse de AK, AB ülkelerine yerleştirilecek olan bu mültecileri kaçak yollardan AB ülkelerine geçmeye çalışmamış ya da geçmemiş mültecilerden seçerek konu hakkındaki hassasiyetini ortaya koymuştur. Fakat bu tutum hakkında ortak bir strateji geliştirilmemesi göze çarpan eksiklerden biridir.

Arka arkaya yayınlanan raporlara bakıldığında beklenenden az olsa da gelişme kaydedildiği bir gerçektir. Nitekim arka arkaya yayınlanan raporların aralarındaki süreye bakıldığında AK'nın bu konuyu en azından süreç açısından titizlikle incelediği gerçeği ortaya çıkmaktadır. Yayınlanan ve kabul edilen raporların tarihi şu şekilde sıralanmıştır. *“12 Nisan, 18 Mayıs, 15 Haziran, 13 Temmuz, 28 Eylül, 9 Kasım, 8 Aralık 2016 ve 28 Şubat ve 2 Mart 2017”*(AB Türkiye Delegasyonu, 2017).

2.2. Mülteci Krizinin Gelişimi Açısından Ekonomik Durum

Arap baharı nedeniyle Suriye'de meydana gelen iç savaşta 4 milyondan fazla insan ülkesini terk etmek zorunda kalmıştır. Öncesinde Irak ve Afganistan gibi ülkelerdeki mülteci akınları da eklendiğinde ortaya çıkan mülteci sorunu inanılmaz boyutlara ulaşmıştır.

“Dünya, kayıtların tutulmaya başlandığı İkinci Dünya Savaşı'ndan sonraki en büyük mülteci krizi ile karşı karşıyadır. 2014 yılı verilerine göre yaklaşık 60 milyon kişi savaşlar sebebiyle ülkelerini terk ederek mülteci durumuna düştü. Bu sayının 38 milyonu kendi ülkesinde yer değiştirmek zorunda kalan mültecilerden oluşmaktadır”(Bayraklı ve Keskin, 2015:8).

Kaynak: Bayraklı ve Keskin, 2015:8.

Grafik 2.2: Dünya Geneline Mülteci Sayısı (Milyon)

Suriyeli mültecilerin genel açıdan ekonomik etkisine bakıldığında aslında ortaya çıkan sonucun sadece risk taşımadığı görülmektedir. Bu kriz insani açıdan risk taşıdığı gibi bazı çıkar çevreleri açısından da ekonomik fırsatlarda doğumaktadır. Geçmişte olduğu gibi genelde tüm dünyada özel de ise Türkiye de krizin fırsatı dendiğinde akla gelecek olan ilk unsur silah kaçakçılığı, insan kaçakçılığı ve ekonomik getirisi su götürmez olan petrol savaşlarıdır. Öte taraftan mülteciler ulaşabildikleri ülkelerde maddi durumları el verdiğinde kendilerine yeni bir düzen kurmaya da başlamaktadırlar. Bu durum ev sahiplerinin açısından bir fırsat gibi görülse de kiracılar için sıkıntı doğurmuştur. Yapılan bir çok görüşmede ev sahiplerinin aylardır yada yıllardır evlerinde oturan eski kiracılarını yüksek meblağlar teklif eden Suriyelilere kiraladıkları sonucuna ulaşmıştır.

Türkiye’de artan nüfus yoğunluğu nedeniyle özellikle sınır illerinde temel gıda maddelerinin fiyatları abartılı derecede yükselmiştir. Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (ORSAM)’ nin yayınladığı raporda il il enflasyon oranlarına bakıldığında Oytun’a(2015:8.9) göre; *“Başta Kilis ve Gaziantep olmak üzere sığınmacıların yerleştiği illerde enflasyon oranları diğer illere kıyasla daha yüksek çıkmaktadır.”*

Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de ekonomik hayata yaptığı bir diğer etki ise iş gücü piyasasına yaptıkları olumsuz etkidir. Oytun’a (2015:17) göre; *“Sınır illerinde sahip oldukları işi kaybedenlerin oranı %40 ile %100 arasındadır.”* Burada özellikle çocuk yaşta Suriyelilerin çok da insani olmayan çalışma koşulları altında 300 ile 500 TL arasında çalışmaya razı olmaları çok büyük etkidir.

Türkiye'nin devlet olarak katlandığı ekonomik yardımlara da bakıldığında gözle görülür bir yardım akışı ortaya çıkmaktadır. Yine Oytun'a (2015:9) göre sığınmacılara verilen sağlık hizmetleriyle ilgili yapılan tespitlerde:

- ☐ Mülteci kamplarından devlet hastanelerine 500 binden fazla hasta sevki yapılmıştır
- ☐ Türkiye'de ameliyat edilen hasta sayısı 200 bini geçmiştir,
- ☐ Sınır illerindeki devlet hastaneleri verilen toplam hizmetin yüzde 30 ile yüzde 40'ı arasında bir oranda Suriyeli sığınmacılara hizmet vermektedir,
- ☐ Hastanelerde sadece sığınmacılar değil, Suriye'de yaşanan çatışmalarda yaralananlar da tedavi görmektedir,
- ☐ Sınır illerindeki birçok hastanede kapasite sorunları yaşanmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların iş gücü piyasasına girişinin hem olumlu hem de olumsuz yönleri ortaya çıkmaktadır. İş gücü piyasasında özellikle sınır illerindeki firmalar, bir yandan Suriyelilerin iş gücüne katılımını desteklerken diğer bir yandan bunun yasal bir duruma kavuşturulmasını da istemektedirler. Bunun nedeni yaşanabilecek bir iş kazası durumunda ortaya çıkacak olan meseleler, yerli halkın işlerinin elinden alınacağı düşüncesi, bunun yaratacağı sosyal patlamalar gibi kaygılardır.

Başka bir açıdan düşünüldüğünde ortaya çıkan olumlu sonuçlardan biri de devlet tarafından kamplara yerleştirilen Suriyelilerin ihtiyaçlarını karşılamada ki insani yardımların büyük çoğunluğunun küçük yerel firmalarca karşılanıyor olmasıdır. Bu durum özellikle gıda ve tekstil alanında faaliyet gösteren firmalara büyük fırsat yaratmıştır. Bunun dışında Suriye'ye tüm dünyadan ulaşan yardımlar bölgedeki sınır illerimizden karşılanmaktadır. Örneğin, Oytun'a (2015:18) göre; “*Gaziantep'in Suriye'ye ihracatı 2011 yılında 138 milyon dolar iken 2013 yılında 278 milyon dolara ulaşmıştır.*”

Türkiye'ye gelen Suriyelilerin büyük çoğunluğun alt gelir seviyesine sahip olanlar olduğu tahmin edilse de tüccar ve tacir gibi üst gelir seviyesine mensup Suriyelilerin de başta Mersin ili olmak üzere Gaziantep gibi ticari hacmi geniş illere yerleştikleri görülmektedir. Gaziantep Ticaret ve Sanayi Odası'na kayıtlı Suriyeli tüccar

sayısında 2011 yılı sonrasında büyük oranda artış görülmüştür. Bunun yanında kaçan çok büyük fırsatlarında olduğu Gaziantep Sanayi Sdasınca belirtilmektedir.

Yine Oytun'a (2015:20) göre; *"2014 yılı sonuna kadar yaklaşık 25 milyar dolar Kıbrıs Rum Kesimi üzerinden Avrupa'ya götürülmüştür."* Öte yandan sınır illerinde Suriyeli küçük girişimcilerce açılan bakkal, fırın, berber ve ayakkabı üretimi yapan dükkanlar gibi küçük esnaflardan özellikle Suriyeliler alıştıkları yaşam şekline dolaylı buralardan alışveriş yapmaktadırlar. Bu esnafların bir çoğunun kaçak olması da yerel esnafla ve halkla arasında sokak kavgasına varan şiddet eğilimlerini geliştirmiştir. Göz ardı edilmemesi gereken bir durum da daha önce bölgede var olan sınır kaçakçılığının mülteci akışından sonra had safhaya ulaşmış olmasıdır. Oytun'a (2015:21) göre; *"Savaş öncesinde Kilis ilindeki kaçakçılık faaliyeti dumanlı fabrika olarak yerel halk ağzıyla çağrılmaktaydı"*. Özellikle Kilis, Şanlıurfa, Gaziantep ve Hatay'da insanlar sadece bir gün içerisinde gidip dönerek araçlarının yakıt depolarını doldurmaları aile ekonomisine büyük bir katkı sunmaktaydı. İç savaştan sonra bu durum ortadan kalkmış ancak köylüler daha büyük kaçakçılık işlerine girmişlerdir.

Son olarak makro ekonomik açıdan bakılması gerekirse, Türkiye açısından Suriyelilere harcanan parayı, 06.12.2017 tarihinde Rus haber ajansına açıklama yapan dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakan Yardımcısı Recep Akdağ'a göre; *"Suriyeliler için harcanan toplam maliyet 84 milyar 880 milyon lira. Dolar olarak 30 milyar 285 milyon 573 bin dolar"* (Russia, sputniknews.com, 2017). Sayıları 3 milyonu aşan sığınmacılar için harcanan miktarın büyüklüğü yadsınamayacak büyüklüktedir. Mülteci krizinin ekonomik gelişimi konusu, İnsan Kaçakçılığı ve Geçiş Yolları, Uluslararası Silah Kaçakçılığı, Uluslararası Ekonomik Çıkarlar ve Petrol, ve Bölgede Yaşanan Ekonomik Savaşın Bölgeye Ekonomik Yansımaları olmak üzere 3 başlık altında incelenecektir.

2.2.1. İnsan Kaçakçılığı ve Geçiş Yolları

Literatürde insan ticareti, insan kaçakçılığı ya da göçmen kaçakçılığı kavramları kullanılsa da tanımı yapılacak olan kavram suç teşkil eden unsurlar taşıdığı için tanımı hukuki açıdan araştırmak doğru olacaktır. Göçmen kaçakçılığı; Türk Ceza Kanunu'na (TCK) göre;

“Madde 79- (1) Doğrudan doğruya veya dolaylı olarak maddi menfaat elde etmek maksadıyla, yasal olmayan yollardan;

a) Bir yabancıyı ülkeye sokan veya ülkede kalmasına imkan sağlayan,

b) Türk vatandaşı veya yabancının yurt dışına çıkmasına imkan sağlayan kişi.” (tckmadde.com, 2016).

Bu tanıma dikkat edildiğinde ticari kazanç elde etmek amacıyla yurt dışına çıkarılmaya çalışılan kişinin kendi rızası vardır. Diğer bir tanım olan insan ticareti ise insan kaçakçılığına göre daha geniş bir kavram olarak ortaya çıkmaktadır. Kişinin kendi rızasıyla bu ticareti yapanlara gitmesine ek olarak ayrıca zora dayalı bir durum da söz konusudur.

“İnsan ticareti ise; zor kullanarak veya kuvvet kullanma tehdidiyle ya da diğer bir biçimde zorlama, kaçırma, hile, aldatma, nüfuzu kötüye kullanma, kişinin çaresizliğinden yararlanma veya başkası üzerinde denetim yetkisi olan kişilerin rızasını kazanmak için o kişiye ya da başkasına kazanç veya çıkar sağlama yoluyla kişilerin istismar amaçlı temini, bir yerden bir yere taşınması, devredilmesi, barındırılması veya teslim alınmasıdır”(BM, 2019).

İki tanımdan da anlaşılacağı üzere insan kaçakçılığı ya da insan ticaretinde temel amaç ekonomik çıkar elde etmektir. Yapılan davranışın uluslararası boyutta suç unsuru taşıması, bu ticaret yöntemini uygulayanların suç unsurunu göze alarak gerçekleştirdikleri eylem karşılığında büyük miktarda para talep etmeleridir. Orta Doğu ülkelerinden olan bireyler için Türkiye’nin Avrupa’ya geçiş kapısı durumunda olması özellikle deniz yoluyla yapılan insan kaçakçılığında Türkiye’yi insan kaçakçıları açısından cazip konuma getirmiştir. Özellikle 2011 yılından sonra Suriye’de yaşanan iç savaş dolayısıyla savaştan kaçan Suriyeliler, göçmen kaçakçıların ağına en fazla takılanlardan olmuşlardır.

Ortalama bir bireyin göçmen kaçakçılarına ödediği miktarın 1000 dolar olduğu bilinmektedir. Hayatlarını kaybetme pahasına bu yola başvuran göçmenler, ne şekilde taşınacaklarını umursamadıklarından göçmen kaçakçıları tarafından daha fazla gelir elde etmek amacıyla 40-50 kişinin bindirildiği ucuz botlarla tıka basa taşınmaktadır.

“Simsar'lar, kaçakları Yunanistan'a geçireceği sözünü veriyor. Bu işi kişi başı 1000 dolara yapıyorlar. İnsan kaçakçılığının ücreti kişi başı bazen 1200 dolar veya 1000 Euro'ya kadar çıkabiliyor. İnsan tacirleri, bir tekneye doluşan kaçaklardan 60 bin dolar kazanıyor. Bir günde Yunanistan'a geçmek isteyen kaçakların sayısı ortalama 5 bin kişiyi bulmaktadır. Bunların 500 kadarı çeşitli nedenlerle geri dönüyor, yaklaşık 3 bini sahil güvenlik tarafından yakalanıyor, 1500'ü Yunanistan'a geçebiliyor” (Ulu, 2019).

İnsan kaçakçıları, savaştan kaçanları gidecekleri yere götürmeyi taahhüt ederken bedeli önceden aldıkları için zarar risklerini ortadan kaldırmaktadırlar, çünkü sadece hedefe ulaşanların değil kaçakçılara ulaşan herkesin bedeli ödediği bilinmektedir. Bu da ortalama 1000 dolardan 5000 kişinin ödeme yapıldığı hesaplandığında ortaya çıkan günlük miktar 5 milyon doları bulmaktadır. Ortaya çıkan para miktarının bu boyutta olması insan kaçakçılarının giderek bu işi şirketleştirdiğini ortaya koymaktadır.

“Göçmenler genellikle İzmir Basmane'de yolcu başı ya da simsar olarak bilinen suç şebekesi üyeleriyle temas kuruyor. Kişi, geçiş koşullarını kabul etmesi durumunda 'emanet kasa' veya 'mektep' diye adlandırılan bir işyerine ya da çetenin irtibatla olduğu güvenilir kişilere yönlendiriliyor. Yasadışı geçiş yapmak isteyen göçmenler, geçiş ücretini, suç organizatörünün emanet kasadaki hesabına gönderiyor ve bir şifre alıyor. Suç organizatörleri ile anlaşılan mülteci, şebekenin uygulama ayağı 'ara organizatör' ve 'çıkış organizatörü' ile temas kuruyor. Mülteci kişi Ege'den Yunanistan'a güvenli bir şekilde geçmesi durumunda cep telefonu ya da mesaj yoluyla emanet kasaya ulaşıyor ve onay verdikten sonra para insan kaçakçılarının hesabına geçiyor”(Burmali, 2019).

İnsan kaçakçılarına ulaşmak için Suriyelilerin izlediği yollar şöyledir:

“Binlerce mülteci, Gaziantep, Hatay ve Şanlıurfa gibi sınır illerine geldikten sonra Ege Denizi'nden yasadışı geçiş için insan kaçakçılarıyla temasa geçiyor. Denetim yapan jandarma ve polise yakalanmamaları için yolun güvenli olup olmadığını da 'öncü' tabir edilen şebeke üyesiyle kontrol ediyor. Bu kişi güzergâhın güvenli olduğunu belirlediğinde, göçmenler kamyon veya benzer araçlarla varış noktalarına sorunsuz halde götürülüyor” (Burmali, 2019).

2.2.2. Uluslararası Ekonomik Çıkarlar; Petrol ve Doğalgaz

2011 yılında başlayan iç savaş Suriye iç savaşından bu yana 5 milyondan fazla insan zorunlu göçe maruz kalmış 500 binden fazla insan da ölmüştür. Ülkenin demografik yapısının yanında ekonomik yapısı da alt üst olmuştur. Suriye'nin petrol kapasitesine bakıldığında her savaşta olduğu gibi bu savaştan da ekonomik çıkar elde

edecek gruplar ortaya çıkmıştır. Büyük devletler ise kendi çıkarları doğrultusunda bu grupları desteklemişlerdir.

Kaynak: Hürriyet, 2018.

Harita 2.1: Suriye’de Hangi Ülke Nerede

“Suriye geneline bakıldığında, bu çatışmalarda taraf olan asıl unsurların; rejim güçleri, muhalifler, PYD ve DAESH olduğu anlaşılabacaktır. (Harita 1). Bölgede genel anlamda “barış sağlama” amacıyla varlığını hissettiren başlıca etkin dış unsurlar da PYD’ye destek veren ABD, rejim güçlerini destekleyen İran ve Rusya, Özgür Suriye Ordusunu (ÖSO) ve bölgedeki Türkmenleri destekleyen Türkiye, ABD tarafından kurulan koalisyondaki müttefikler, bazı Arap ülkeleri, İsrail ve İKBY olarak görülebilecektir”(Akyener, 2018).

Savaşın genel durumuna bakıldığında büyük devletlerin nerede durduklarını tek tek incelemek daha doğrulayıcı bilgi ortaya çıkaracaktır. Orta Doğu’daki çıkarları enerji piyasasına dayanan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Rusya bu savaşta karşı karşıya gelmiş iki uluslararası güç durumundadır. Suriye’de etkili gruplar arasında sürekli bir denge politikası uygulamayan çalışan ABD’nin Orta Doğu’daki etkinliğini kırmak istemediği anlaşılmakta ve şu durum ortaya çıkmaktadır:

“ABD bölgede etkinliğini sürdürmeyi, Rusya ve İran’ın yanı sıra Türkiye’nin de bölgede etkin rol üstlenmesini engellemeyi, İsrail’in tehdit edecek her türlü riski ortadan kaldırmayı, bu planları yaparken de; farklı sebepler ile bölgede askeri varlığını devam ettirmeyi, bölgede kontrolü sağlamak için kullanabileceğini düşündüğü bir Kürt devletini hayata geçirmeyi ve savaşın getirisi olan ticari imkanlardan yararlanabilmeyi hedeflemektedir. Bu kapsamda

Suriye’de PYD’yi, Irak’ta IKBY’yi desteklemekte ve bu grupların önünü açmak için de DAESH’i kullanmaktadır”(Akyener, 2018).

“ABD, İngiltere, Fransa ve diğer Batılı ülkeler "ılımlı" olarak görülen muhaliflere değişen aşamalarda destek oldular. Liderlik etikleri küresel bir koalisyon Suriye’de 2014’ten beri IŞİD militanlarına hava saldırıları düzenledi ve Suriye Demokratik Güçleri (SDG) adlı Kürt ve Arap milis ittifakının cihatçıların elinden toprak kazanmasına yardımcı oldu”(BBC-Türkçe, 2019).

Orta Doğu’daki etkinliğini arttırmak isteyen Rusya’nın Hafız Esad döneminden kalan ılımlı ilişkilerini Beşer Esad döneminde de kaybetmek istemediği ve arttırmak niyetinde olduğu anlaşılmaktadır.

“Rusya ise yüzlerce yıllık hedefinden biri olan sıcak denizlere ulaşma amacı kapsamında kendisi için en önemli Doğu Akdeniz üssü olan Suriye’de varlığını güçlendirerek sürdürme ve bu noktada İran’ın da desteğini alarak Esad rejimine sahip çıkma yönünde siyaset izlemektedir”(Akyener, 2018).

“Savaşın önce de Suriye’de askeri üsleri bulunan Rusya 2015’te Suriye rejimine destek vermek amacıyla hava saldırıları başlattı ve bu saldırılar savaşın gidişatının Esad rejimi lehine dönmesinde büyük rol oynadı”(BBC-Türkçe, 2019).

Bölgede yaşanan huzursuzlukların yansıdığı ilk ülkelerden olan Türkiye ise gerek Suriye ile komşu konumunda olması gerekse geçmişe dayalı ilişkilerinden dolayı yaşanan bu süreçte tarafsız davranması imkansız görülen ülke konumundadır.

“Türkiye birçok bakımdan yaşanan gelişmelerden bir hayli olumsuz yönde etkilenmiştir. Bu kapsamda dünya Suriye’den göçe zorlanan sivillere yüzünü dönerken, Türkiye 3,5 milyondan fazla mülteciyi kabul etmiş ve bu konuda 30 milyar dolardan fazla para harcamıştır. Sürecin sosyal ve ekonomik etkilerinin yanında, 911 km’lik sınır boyunca süregelen çatışmalardan büyük zararlar görmüş ve sınırında öncelikle DAESH, sonrasında da PYD terör örgütleri ile muhatap olmak zorunda kalmıştır. Suriye Türkiye için tarihi bir miras, din kardeşi, benzer etnik unsurların yaşadığı akraba ülke ve “misak-ı milli” anlayışından gelen namus borcu anlamlarını da taşımaktadır”(Akyener, 2018).

“Türkiye epey zamandır muhalif (ÖSO)’nu destekliyor. TSK Afrin’de, Kürt Demokratik Birlik Partisi’nin (PYD) askeri kanadı olan Halk Savunma Birlikleri’ne (YPG) yönelik Zeytin Dalı Harekatını ÖSO ile birlikte sürdürüyor.” (BBC-Türkçe, 2019).

Orta Doğu'nun en eski ve yıkılmamış uygarlığı olan İran'ın durumu ise Türkiye gibi hem geçmişe dayalı kültürel bağlar ve ekonomik çıkarlar hem de ezeli düşmanı olan ABD'nin etkinliğini bölgede kırmak üzerine temellendirmiş olmasıdır.

“İran henüz iç karışıklıklar başlamadan önce Suriye ile ilişkilerini güçlendirmiş, iç savaştan sonra da Esat'ın müttefiklerinden biri olmuştur. Ayrıca bölgeye aileleri ile yerleşme maksadıyla gönderdiği birçok Şii militanı sayesinde Suriye'de ciddi bir askeri varlık da kazanmıştır” (Akyener, 2018).

“İran'ın Esad rejimine destek vermek maksadıyla yüzlerce asker yolladığına ve milyarlarca dolar aktardığına inanılıyor. Çoğu Lübnan Hizbullahına üye, ayrıca Irak, Afganistan ve Yemen'den gelen binlerce Şii savaşçı İran tarafından silahlandırıldı, eğitildi ve masrafları karşılandı.

Suudi Arabistan İran'ın etkisini kırmak isteyen ülke olarak, isyancı gruplara silah ve para yardımı yaptı.

İsrail ise, Hizbullah'a giden İran silahlarından o kadar kaygılı ki, bunu engellemek maksadıyla Suriye'de hava saldırıları düzenledi” (BBC-Türkçe, 2019).

Savaş bölgesinden pay kapma yarışına giren ülkeler tarafından ne tür çıkar hesapları yapıldığına ve Suriye'nin savaş durumunda ne gibi bir ekonomik potansiyeli olduğuna bakıldığında;

“Suriye'nin uluslararası birimlerin açıkladığından daha fazla petrol rezervi bulunmaktadır. Sahip olduğu kaynaklar genellikle düşük kaliteye ve daha yüksek maliyetlere sahiptir. Kaynakları büyük devletleri tatmin etmeyecek kadar küçük, fakat yeni kurulacak bir devleti idame ettirecek kadar da büyüktür. Ayrıca Suriye savaşının sebebi sayılan “Katar gazını Suriye üzerinden Avrupa'ya taşıma”, “Kürt enerji koridoru”, “İran gazının Kürt koridoru üzerinden Avrupa'ya nakli” gibi senaryolar da (siyasi ve güvenlik perspektifi bir kenara) özellikle arz potansiyeli ve ekonomik koşullar dikkate alınmalıdır”(Akyener, 2018).

“150 milyar varil petrol rezervi bulunan İran'ın bu sahada önemli bir oyuncu olarak bulunduğu herkesçe bilinmektedir. Bölgede bir petrol üreticisi olan Suudi Arabistan'ın daen büyük rakibidir. İran Körfezi'nde bir bölümü İran'a, bir bölümü ise Katar'a ait olan ve Güney Pars Doğalgaz Sahası denilen offshore bir havza bulunmaktadır. Uluslararası Enerji Ajansı'nın (IEA) verilerine göre, burada İran'a ait 14 trilyon m³'lük bir havza vardır ve bu da İran'ın doğalgaz rezervinin yüzde 40'ı olduğu anlamını taşıyor. Suriye'nin bilinen doğalgaz rezervlerinin varlığı 2011 itibarıyla 300 milyar metreküp idi. Mevcut üretim ile bu rezervin ülkeye 34 yıl yeteceği düşünülüyordu. 2011 yılı Mart ayında Suriye doğalgaz olabileceği tahmin

edilen üç offshore sahasında arama ruhsatı verilmesi için yeni bir ihaleye çıktı. İhalede son teklif verme tarihi 2011 yılı Ekim ayı idi” (Akdoğan, 2018).

2.2.3. Bölgede Yaşanan Savaşın Suriye’ye Ekonomik Yansımaları

Doğal yaşam sürecine darbe vuran en yıkıcı faaliyetlerin başında insan eliyle çıkarılan savaşlar gelmiştir. Doğa, insan kaynaklı yıkımla tek başına mücadelede çok zorlanmaz iken insanın yaşamını idame ettirmesi için bu doğal kaynakların dönüşümü gerekmektedir ve bu dönüşüm çok yüksek maliyetlere neden olmaktadır. Özellikle şehirlerin yeniden inşa süreçlerinde devasa maliyetler ve yatırımlar yapılmaktadır. Acil temini gereken tıbbi malzemeler, yaşamsal gıdalar, savaştan etkilenen bireylerin yeniden sosyal yaşama entegrasyonu gibi unsurlar da şehirlerin yeniden inşasına eklendiğinde inanılmaz maliyetler ortaya çıkmaktadır. 2018 yılı Kasım ayında savaşın maliyetini açıklayan Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCWA)’ya göre;

“Yedi yıldır devam eden Suriye iç savaşının maliyeti 388 milyar dolardır. Komisyonun tahminlerine göre Suriye'deki yol, altyapı, bina ve diğer unsurların tahribatı 120 milyar dolarlık zarara neden oldu. Savaş süresince verimliliğin azalması sonucunda Suriye'nin Gayrı Safi Yurtiçi Hasılasındaki zarar 268 milyar dolar olarak hesaplanıyor”(Yenimesaj, 2018).

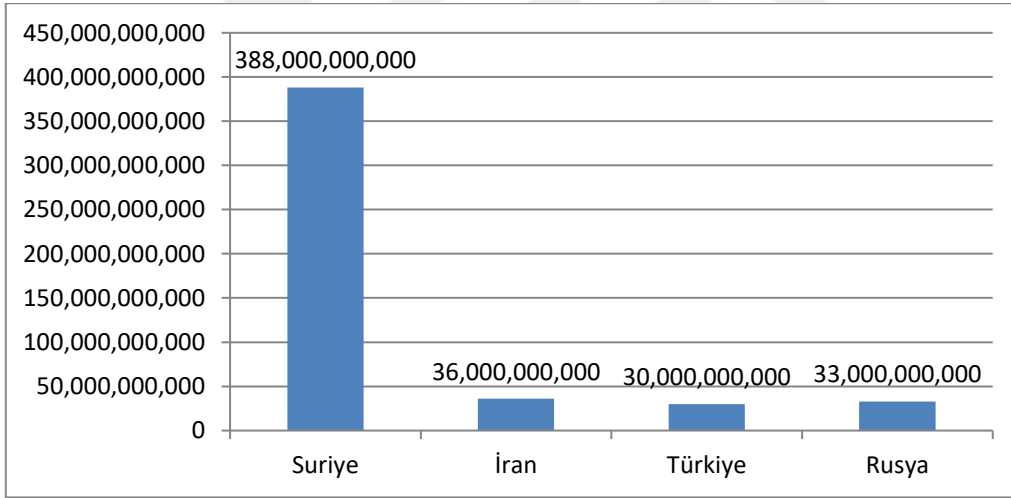
2016 yılında 250 milyar dolar civarında olan maliyetin iki yıl içinde 388 milyar dolara çıkması savaşın devam etmesi durumunda ve tarafların sadece üstün gelmek adına yeni silahlarla yeni maliyetler türetmesi, açıklanan rakamların ne kadar fazla artacağını da ortaya koymaktadır. BM’nin 2016 yılında açıkladığı rapora göre;

“BM Batı Asya Ekonomik ve Sosyal Komisyonu (ESCWA) tarafından yapılan araştırmaya göre, Suriye’de 2011’de reform yapılması isteğiyle başlayan barışçıl gösterilerin Esad rejiminin sert müdahalesiyle iç savaşa dönmesinin Suriye’ye maliyeti 5 yıl içinde 259 milyar doları buldu” (Anadolu Ajansı, 2019).

“World Vision isimli araştırma şirketinin Suriye Araştırma Direktörü F. Charles, “275 milyar dolar sadece Suriye’nin savaş maliyeti. Kurumlara göre, Suriye’de savaşın son bulma ihtimali sonrasında ülkenin eski gücüne ulaşması için en az on yıla ihtiyaç vardır. Bu da gelecek on yıl içinde Suriye’nin milli gelirinin artırması ve eski gücüne kavuşması için 700 milyar dolara civarında para harcaması anlamını taşıyor. Charles daha kötü bir senaryo içinse şöyle diyor: “En kötü ihtimalle, savaşın 2020’ye kadar devam etmesi durumunda, bu maliyetin 1,3 trilyon dolar olması demek” (Hürriyet, 2019).

Savaş sürecinde bu denli yüksek maliyetlerin ortaya çıkması savaş bittikten sonra Suriye'nin yeniden inşası için gerekecek ekonomik maliyetin de artmasına neden olacaktır. Yeniden inşa sürecinde ise Suriye'nin komşu ülkelerden destek istemesi ya da alması gerekecektir. Rejim yanlılarına en büyük desteğin İran tarafından verildiği bilinmektedir. Savaşın nihayetinde Suriye rejiminin ülkesinin yeniden inşa edilmesi hususunda bu yükün altına tek başına giremeyeceği bir gerçektir. BM'nin 2018 yılı Mart ayında açıkladığı raporda;

“BM tarafından yapılan açıklamaya göre, Suriye'nin yeniden inşası için 300 milyar dolara ihtiyaç vardır. Suriye'deki rejimin hazırda bulunan bütçesinin buna imkan sağlamadığı, yabancı sermayenin bir zorunluluk olduğu bilinmektedir. İran ve Rusya'nın Suriye'nin yeniden inşasını destekleyen açıklamaları ve Çinli yatırımcıların Suriye'nin yeniden inşasında rol almak için hazır olduğu da iddia edilmektedir. Savaşlar, etkisinin yaşandığı zaman ve coğrafya ile sınırlı kalmaz, *kelebek etkisi* gibi farklı iklim ve çağlara etki eder. Taraflardan birine yıkım, kıtlık ve teslimiyeti bıraktığı gibi, diğer tarafa da zenginliğe sağlamaktadır” (Yılmaz, 2019).

Kaynak: (Akşam, 2018).

Grafik 2.3: Suriye’de İç Savaşının Bölgeye Maliyeti / Dolar

Bu grafikte açıklanan rakamlar maliyete katlanan ülkelerin resmi makamları ve BM'nin verdiği rakamlardır. Suriye iç savaşının Suriye'ye maliyeti Ağustos 2018 yılı itibari ile BM'ye göre 388 milyar dolar, İran'a maliyeti Mart 2018 itibari ile 36 milyar dolar, Türk resmi makamlarına göre Türkiye'ye maliyeti 33 milyar dolar, Rus resmi kurumlarının açıkladığı maliyet maliyeti ise Şubat 2017 tarihi itibari ile 33 milyar dolardır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

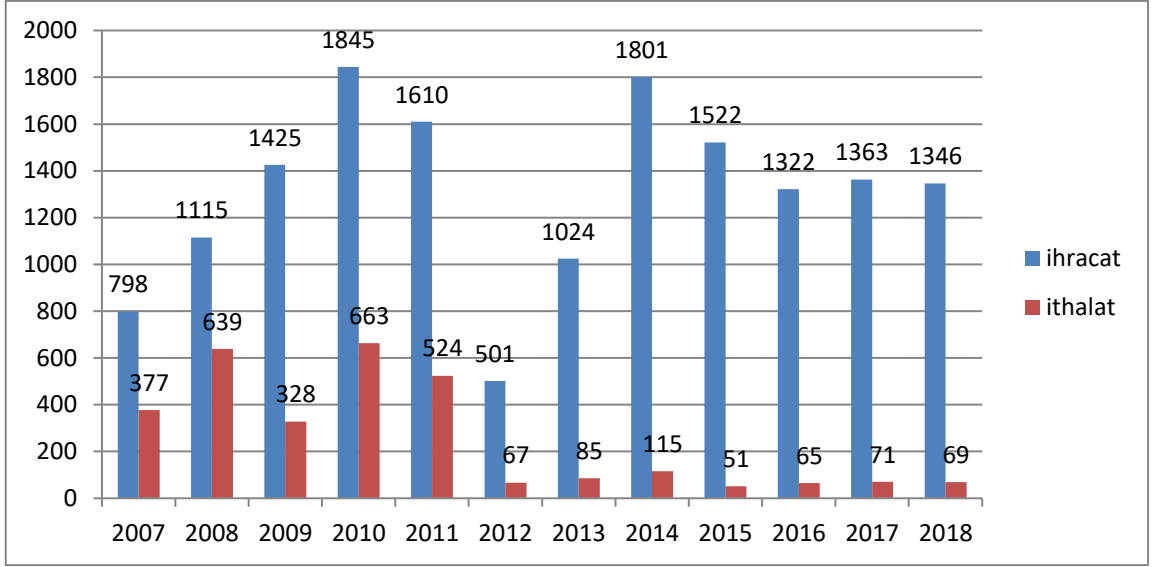
SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN TÜRKİYE EKONOMİSİNE ETKİLERİ

Bu bölümde mülteci krizinin temel olarak Türkiye ekonomisine etkileri incelenmiştir. Suriye krizi sonrası yaşanan göç dramının ekonomiye yansımaları bazı temel alanlarda çok büyük değişikliklere neden olmuştur. Türkiye'ye yansıyan etkilere genel olarak bakıldığında durumun risk ve fırsatı aynı potada erittiğini görmekteyiz. Sivil toplum kuruluşları ve bazı organizasyonların yayınladığı raporlarda bu durum ortaya çıkmaktadır. Oytun'a (2015:10) göre bu ortak riskler şunlardır:

- ☐ Ev kiralarda artış gözlenmekte ve kiralık ev bulmak gittikçe zorlaşmaktadır.
- ☐ Sınır illerinde enflasyon artışı yaşanmıştır. Özellikle küçük işletmelerde kaçak işçi çalıştırma artmaktadır.
- ☐ Kaçak Suriyeli çalıştıran ve çalıştırmayan firmalar arasında haksız rekabet sorunu baş göstermiştir.
- ☐ Yerli halk iş imkanlarının ellerinden alındığına inanmaktadır. (Fakat iş dünyası açısından bakıldığında bu iddianın karşılığının olmadığı görülmektedir.)

3.1. Türkiye Ekonomisine Yansıyan Temel Sorunlar ve Ekonomik Sonuçlar

Yaklaşık yedi yıldır devam eden Suriye mülteci krizini önemli boyuta taşıyan nedenlerin başında olayın insani ve vicdani boyutu gelmektedir. Suriyeli sığınmacılar sığındıkları ülkelerde refah içinde bir yaşamdan ziyade siyasi açıdan ortaya çıkan sorunların giderilmesini istemektedirler. Bu sorunlar, tahmin edileceği üzere güvenlik, beslenme, sağlık ve barınma gibi temel insani ihtiyaçlardır. Türkiye sığınmacıların kabulü açısından en önemli ülke konumunda bulunmaktadır. 4 milyona yaklaşan bir mülteci sayısı düşünüldüğünde ve kayıt altına alınmamış kaçak geçişlerde bu sayıya eklendiğinde Türkiye'nin ne kadar ağır bir yükü omuzlarına aldığı ortaya çıkmaktadır. Çatışmalı ortamdan kaynaklanan sınır kapılarının çoğunun kapatılması gibi nedenlerden iki devlet arasında yapılan resmi ticaretin duraksamasıyla büyük ölçüde bir ticari kayıp söz konusudur. Grafik 3.1'de 2019 yılına kadar yapılan ihracat ve ithalatın durumu görülmektedir.

Kaynak: Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı, 2019.

Grafik 3.1: Türkiye'nin Suriye ile Olan İhracatı ve İthalatı (milyon dolar)

Kriz öncesi ve sonrası Suriye ile Türkiye arasında yapılan ihracat ve ithalat rakamlarına bakıldığında mülteci krizi başlamadan önce dönemde ihracat yıllık ortalama 1.3 milyar dolar civarında seyretmekteyken 2012 yılından 2018 yılı sonuna kadar gelindiğinde 1.2 milyar dolara kadar inmektedir. Aynı düşüş seyri ithalat oranlarında da göze çarpmaktadır. 2011 yılına gelinceye kadar Suriye ile olan ithalat yıllık ortalama 506 milyon dolar iken 2012 yılından 2018 yılı sonuna kadar bu oran 75 milyon doların altına gerilemiştir.

Gözden kaçırılmaması gereken önemli kayıplardan birisi de aslında iki ülke arasındaki turizm gelirleridir. Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı (TEPAV)'nın yayınladığı raporda Alpaslan'a (2012:2) göre;

“Özellikle Suriye ile Türkiye arasındaki vizelerin 16 Eylül 2009 tarihi itibarı ile geçerli olarak ve karşılıklı kaldırılmasından sonra gerek günübirlik alışveriş turlarıyla gelenlerin, gerekse de Türkiye'yi gezmeye gelen Ortadoğulu turistlerin Doğu Akdeniz ve Güneydoğu Anadolu'daki turizm gelirlerinin artmasında önemli payları vardır”.

3.1.1. İş gücü Piyasası, Ücrette Yaşanan Azalma ve Kayıt Dışı İstihdam

Temel olarak bakıldığında Suriyeli sığınmacıların yaşadığı şehirlerde yerli halk, işsizlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmakta, iş bulan Suriyeli mülteciler asgari ücretin

çok altında bir ücrette çalışmaktadırlar. İlk olarak sınır illerinde ortaya çıkan bu durum gittikçe büyük şehirlere kaymıştır. İşgücü piyasası ve ücret konusu incelendiğinde Suriyeli mültecilerin işgücü piyasası ve ücrette dair hem olumlu hem olumsuz yönleri göze çarpmaktadır. Genel bir çerçevede bakıldığında ise iş gücü piyasasına ve ücrette yansıyan durum için olumsuz yön ağır basmaktadır.

İş gücü piyasası ve ücret konusunda ortaya çıkan olumsuz tablolar mülteci göçü alan illerin sosyo ekonomik yapısı incelendiğinde tarım, sanayi ve ucuz işçi gücünün arandığı küçük ve orta decereceli işletmelerde göze çarpmaktadır. Hatta ülke içinde mevsimlik göç diye anılan tarım işçilerinin daha önceden gidecekleri yerlere pazarlık usulü de olsa kendilerince kabul edilebilir bir ücret karşılığında gittikleri düşünüldüğünde ve mülteci göçünden sonra tarım işçilerine tarla sahipleri tarafından teklif edilen ücretin nerdeyse yarı yarıya düşmesi durumu net olarak ortaya koymaktadır.

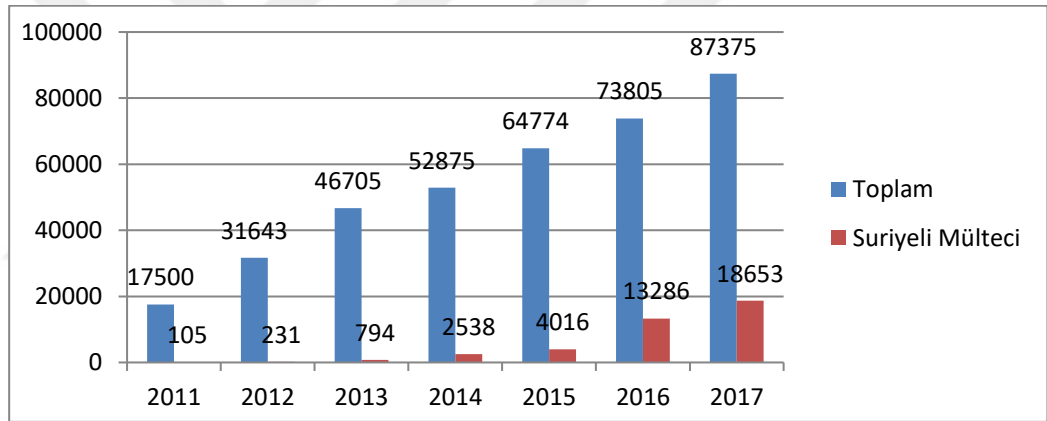
Mülteci göçünün yoğun şekilde yaşandığı başta Gaziantep olmak üzere sınır illerinde küçük ve orta dereceli firmaların özellikle ucuz iş gücü talebini Suriyeli mültecilerden yana kullandığı görülmektedir.

“Suriyelilerin, bir çok yerli işçinin çalışmak istemediği ilgi görmeyen pek çok vasıfsız işlerde çalışması Türkiye’nin üretim kapasitesini arttıracak gerekçesiyle bu durum bazı kesimlerce olumlu olarak karşılanmaktadır. Öte yandan, kayıt dışılığın işveren de dahil olmak üzere tüm paydaşlar için orta ve uzun vadede risklere ve olumsuzluklara neden olacağı, her ne kadar işverenler için üretim maliyetlerini düşürse de emek istismarına ve haksız rekabete yol açacağı devlet açısından ise vergi kaybına sebep olduğu gerekçeleriyle kayıt dışılık olumsuz karşılanmaktadır” (Üstün, 2016: 6-7).

Kayıt dışı istihdamın varlığı iki temel olumsuz sonuç ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi vergide adalet ilkesinin çiğnenmesi, bir diğeri ise vergi gelirlerinin azalmasıdır. Bunun yanında dolaylı yollardan da neden olduğu olumsuz sonuçlar tahmin edileceği üzere; ekonomik verilerin gerçeği yansıtmaması, kaynakların dağılımında yaşanacak olumsuzluklar ve haksız rekabet problemidir. Tabii olarak bir de dolaylı yoldan olumlu etkiler göze çarpmaktadır ki bunlar ise, rekabet gücünün artması ve istihdamın ortaya çıkmasıdır.

Bu olumlu gibi görünen durumlar ve olumsuz sonuçlar incelendiğinde iş gücü piyasasına ve ücrete yansıyan diğer doğal sonuç ise haksız rekabet mevzusudur. Çünkü kayıtlı işçi çalıştıran işletmeler kayıtsız işçi çalıştıran işletmelerden daha fazla vergi yükü altına girdikleri için bu durumdan oldukça şikayetçidirler. Öte taraftan kayıtsız işçi çalıştıran firmalar ise yöre halkının teklif edilen ücrete çalışmak istemediklerini ve doğal olarak ortaya çıkan iş gücü eksikliğini Suriye’den gelen mültecilerle karşıladıklarını ifade etmektedirler.

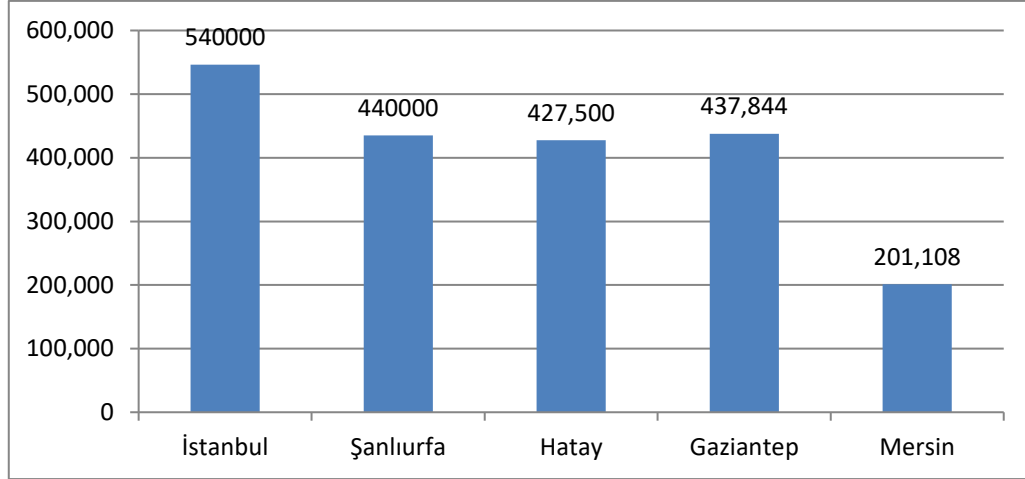
“Özellikle yeni işe almalarda sigortalı yerli işçiye göre neredeyse maliyeti % 50 daha düşük olan Suriyeli sığınmacıların tercih edilmesi sıklıkla rastlanan bir durumdur ve bu durumun asgari ücretle çalışan yerli işçiler üzerinde bir işten çıkarma baskısı oluşturduğunu söylemek yanlış olmayacaktır” (Üstün, 2016:7).

Kaynak: Arslantürk ve Tunç, 2018:24.

Grafik 3.2: Suriyeli Mültecilerin Türkiye’de İş Gücüne Katılım Oranları

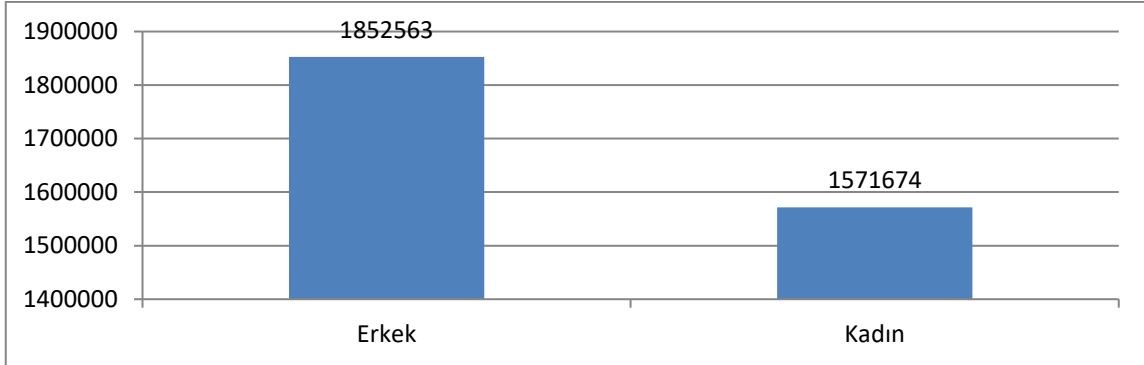
Türkiye’de yabancılara verilen çalışma izinlerine bakıldığında resmi rakamlara göre Suriyeli mültecilerin Türkiye’de çalışma izni alan tüm yabancılara olan oranında krizin çıkmasından bu yana gözle görülür derecede yüksek bir artış söz konusudur. Bu verilerin Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’ndan (ÇSGB) alınmış resmi veriler olduğu düşünüldüğünde kayıt dışı istihdamın bu oranlardan daha fazla olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: GİGM, 18/01/2018.

Grafik 3.3: Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mülteciler 1 (Kişi)

Grafik 3.3’e bakıldığında kampların dışında kalan Suriyeli mültecilerin sayısının 2 milyonu aştığı gözükmemektedir. Bu sayının daha fazla olması kuvvetle muhtemeldir çünkü bu sayı ilk beş şehir olarak sıralanmıştır. Diğer şehirlerde de çok miktarda Suriyeli mültecilerin yaşadıkları bilinmektedir. Ayrıca bu sayı kayıt dışı istihdamın tahmin edilenden çok daha fazla olduğunu da ortaya koymaktadır.

Kaynak: GİGM, 18/01/2018.

Grafik 3.4: Türkiye’de Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mülteciler-2 (Kişi)

Grafik 3.4’e bakıldığında nüfusun sadece %10’unun bile konut ve kira derdi olmadan sokaklarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmalarını düşünmek bile kaygı vericidir. Şehirlere aşırı halde yüklenen nüfusun konut ve kira oranlarında düzensiz şekilde yükselmeye neden olmaları yerli halk için de konut bulmada sıkıntı

yaşamalarına ya da halihazırda oturdukları evlerdeki kira fiyatlarının yükselmesi şehirde haklı bir tedirginliğe neden olmaktadır.

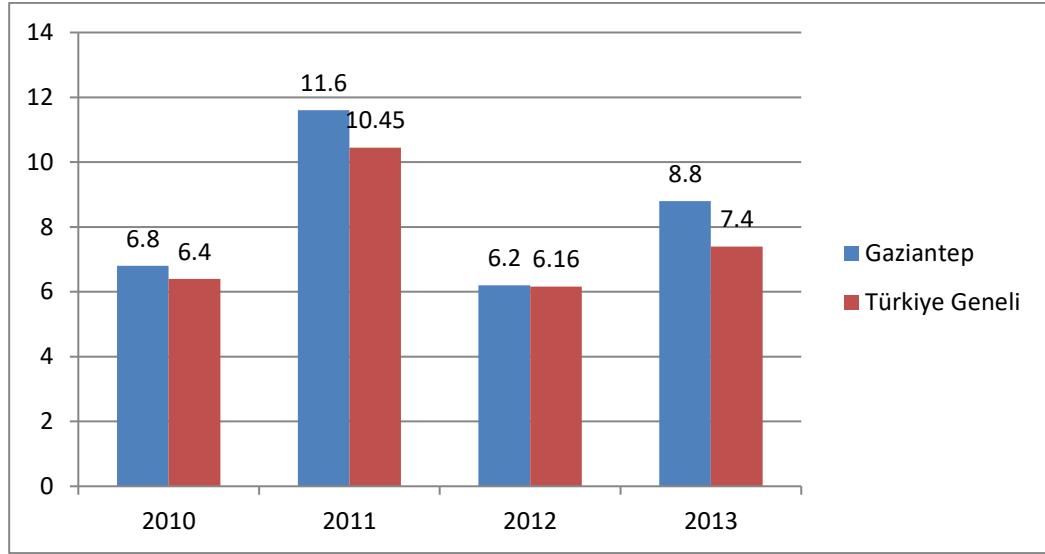
3.1.2. Enflasyon Oranlarında Artış ve İşsizlik Sorunu

2011 yılından bu yana Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteci sayısı gittikçe artmaktadır. *“Türkiye’de 2011’den bu yana barınan mülteci sayısı 3.079.914 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun %53.2’sini Suriyeli erkekler, %48.8’ini Suriyeli kadınlar oluşturmaktadır”* (Boylu ve Çal, 2018:7).

Türkiye'ye gelen Suriyeli mülteci sayısının toplam nüfusumuzun %3'ünü aştığını düşünüldüğünde ekonomiye olan etkisini küçümsemek ya da bu etkiyi görmezden gelmek içinde bulunulan durumu yadsımak olacaktır. Ürettikleri emek ve iş gücü bakımından düşünüldüğünde olumlu etki yapan Suriyeli mülteciler enflasyon ve işsizlik denildiğinde ise durum negatife dönmektedir. Mültecilerin durumu gitgide kalıcı hale gelirken ve geleceğe dair öngörü ise belirsiz bir hal alırken ekonomik bakımdan bir takım tedbirleri de almak gerekli olacaktır. Büyümede yaşanan pozitif etkinin yanında olumsuz olan sonuçları da göz ardı etmemek gerekmektedir.

Krizin başladığı yıl olan 2011 yılından 2014 yılına kadar geçen 3 yıllık süre zarfında Gaziantep başta olmak üzere yoğun göçlerin yaşandığı illerde enflasyon oranları inanılmaz derecede yükselmiştir. Bahadır'ın (2018) derlediği bilgilere göre;

“2013 yılında Türkiye'deki enflasyon oranı yüzde 7,4 iken, Gaziantep'te yüzde 8,8 olmuştur. Kiralarda ise artış 2012'den itibaren, Suriyeli mültecilerin şehre gelmesiyle başlamıştır. Özellikle Vatan Mahallesi'nde daha önce 100 lira olan kiraların Suriyeli mültecilerden sonra 300 liraya yükseldiği ifade edilmektedir.”

Kaynak: Bahadır, 15/01/2018.

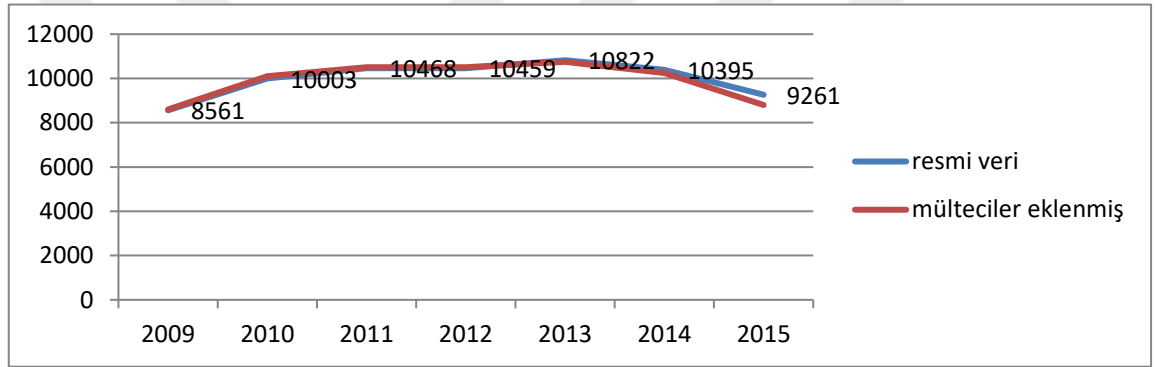
Grafik 3.5: Gaziantep İli ve Türkiye Geneli Enflasyon Kıyaslaması

Grafik 3.5'e bakıldığında, mültecilerin ilk yıllarda en fazla göç ettikleri il olan Gaziantep ilinde enflasyon oranları ülke geneli enflasyon oranlarından yüksek seyretmiştir. 2011 yılında meydana gelen ekonomik kriz nedeniyle enflasyon oranı ülke bazında bir önceki yıla göre % 60'dan fazla bir artışla % 6,4'den uzun aradan sonra çift haneli sayılara ulaşmıştır. Fakat yine de Gaziantep ilindeki artış oranı ülke geneli artış oranını geçmiştir.

“Büyümede yaşanan olumlu etkiye rağmen, bölgesel alanda daha belirgin olmak üzere Türkiye’de enflasyon ve işsizlikte yükseliş olarak kendini göstermektedir” (Reuters’ten aktaran Dünya, 2018). Büyümede yaşanan pozitif etki Suriyeli mültecilerin önemli bir kısmının yerleşik hale gelmesinden kaynaklanmaktadır. Konutlara ödedikleri satın alma bedeli ya da kira bedeli, evlerin dayatılıp döşetilmesi zorunluluğundan kaynaklanan alışverişler ve elbette gıda tüketiminin artması harcamaların ve gelirlerin artmasında etkilidir. Aynı zamanda gelen mülteci sayısı değerlendirildiğinde ve gelen mültecilerin birçoğunun yerleşik yaşamın dışında kalması, yani sadece tüketimde yer almaları doğal olarak enflasyon oranlarını özellikle bölgede gıda fiyatları yönünden arttırmıştır. Bunun yanında mültecilere verilen çalışma hakkının enflasyon üzerindeki bu baskıyı hafifleteceği de uzmanlar tarafından belirtilmektedir.

“Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)’ndan alınan verilere göre, 300 bin kişi Türkiye’de bulunan işsiz sayısı 3.13 milyon kişinin yaklaşık yüzde 10’una denk gelmektedir. Ekonomistler, kaçak çalışmanın, işsizlik oranını 1 puan kadar arttırdığını belirtmektedirler. TİSK raporunda, "Geçici koruma altındaki 2 milyonun üzerindeki Suriyelinin, Türkiye’deki mevzuata göre yasak olmasına rağmen kayıt dışı ekonomi içinde yasadışı çalıştıkları bilinen bir durumdur" belirtilirken, kısa süre önce yasalaşan mevzuata göre bundan sonra mülteciler belirli şartlarda çalışma iznine kavuşacaklar”(Reuters’ten aktaran Dünya.com, 2018).

Suriye’den gelen mültecilerin çok büyük bir oranının kampların dışında barınmak zorunda kalmasının yanında ve bu kitlenin örneğin sadece Kilis ilinde şehrin gerçek nüfusundan daha fazla olması özellikle gıda fiyatları başta olmak üzere belirgin bir miktarda ürün fiyat artışına neden olmuştur.

Kaynak: Ersun, 2016.

Grafik 3.6: Türkiye’de Kişi Başına Düşen Milli Gelir (Cari “\$”)

Grafik 3.6’ya göre, 2009 yılından mülteci krizinin başladığı 2011 yılına kadar yükseliş seyrinde olan milli gelirin 8.600 \$’dan 10.000 \$’ın üstüne çıktığı, 2011 yılı boyunca aynı oranlarda seyrettiği ve 2013 yılında çok yüksek miktarda gerçekleşen mülteci göçüyle beraber milli gelirin düşüşe geçtiği; hatta mültecileri de eklediğinizde milli gelirdeki düşüşün resmi rakamlardan daha fazla olduğu anlaşılmaktadır.

3.1.3. Konut ve Kira Fiyatları Sorunu

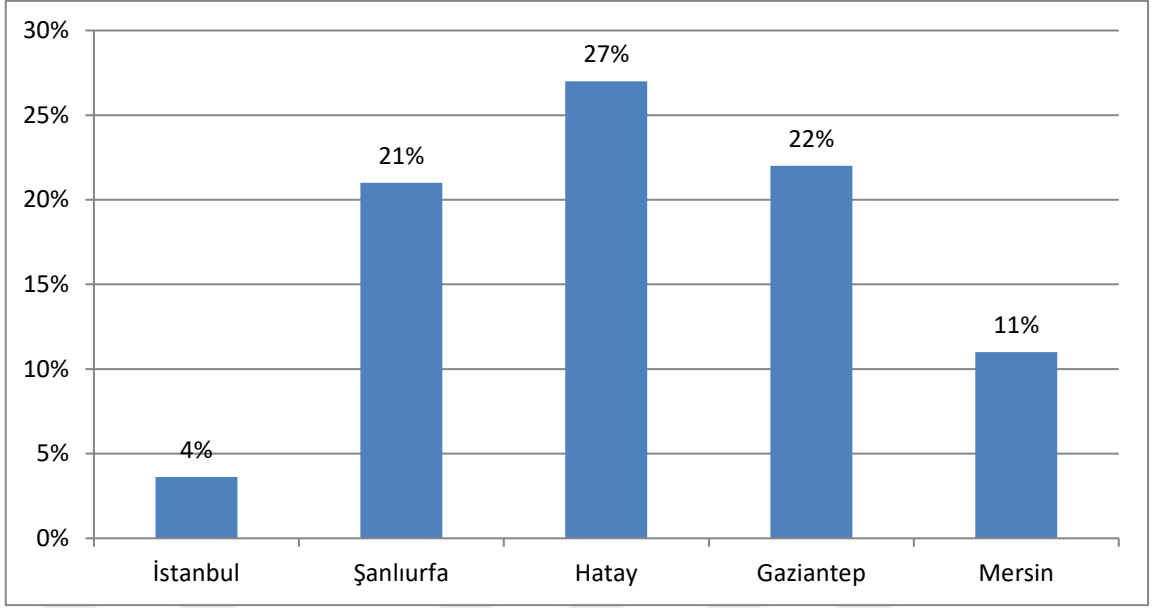
Türkiye’ye 2011 yılı itibarıyla gelen Suriyeli mültecilerin sayısı gün geçtikçe durmadan artmış ve özellikle göç ettikleri illerde oranları gittikçe yükselmiştir. Bu oranların yükselmesiyle birlikte ortaya çıkan konut ihtiyacı kaçınılmaz bir sorun olacaktır. Bu ihtiyacın konutlarda satım ve kira fiyatlarına artış yönünde etki etmesi de aynı paralelde sonuç doğuracaktır. “Suriyeli kent mültecileri Gaziantep’te kira

fiyatlarını 2-3 kat birden arttırmakta, bu durum da kendilerinin uygun fiyata ev bulmalarını zorlaştırmaktadır. Suriyeli kent mültecileri ile birlikte kentteki apartman daireleri 2013 yılı içerisinde 300 TL'den 900 TL'ye çıkmıştır” (Tuzcu, 2014’ten aktaran, Kahraman ve Kahya Nizam, 2016). Mültecilerin yer değiştirdiklerinde yaşayacakları en temel sorunun barınma sorunu olduğu göz önüne alındığında konut fiyatlarındaki ve kiralardaki düzensiz artışın hem mülteciler hem de yerli halk için sorun teşkil etmesi kaçınılmazdır.

Ortaya çıkan bu sorunun kontrol altına alınmaması ya da olaya sadece arz-talep meselesi şeklinde yaklaşımlar, kiracılar açısından kötü bir sonuç doğurmuş özellikle mültecilerin yoğunluklu olarak göç ettikleri illerimizde hali hazırda evinde oturan kişileri daha yüksek kira teklif eden mültecileri ele geçirmek için kiracıların ev sahiplerince evden çıkarılmasına kadar varmıştır. Bu durum doğal olarak kira bazında incelenen kira enflasyon oranlarını da arttırmıştır.

Kamp dışında yaşayan ya da kamplarda kendilerine yer bulamamış göçmenlerin özellikle büyük şehirleri tercih etmeleri yerli halk nezdinde istihdam, güvenlik ve sağlık gibi temel sorunların daha da derinleşmesine neden olacaktır. .

“İzmir’de yaşayan İzmir halkıyla ken-tin kamusal alanlarını paylaşan Suriyelilerin insan güvenliğinin ihtiyaçlardan bağımsız olma ve fiziki özgürlük yani korkudan bağımsız olma alanlarında pek çok doğrudan ya da algı düzeyinde güvenlik tehditi ile karşı karşıya kaldıkları anlaşılmaktadır. Bütün bunların yanısıra onurlu bir yaşam sürme hakkı da zaman zaman hem Suriyelilerce hem de İzmir halkınca dile getirilen insan güvenliği konuları arasındadır” (Coşkun ve Kılıç, 2016:95).

Kaynak: GİGM, 13/03/2018.

Grafik 3.7: Kamp Dışında Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Şehir Nüfusuna Oranı

Grafik 3.7’de ise, kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin şehir nüfuslarına oranları sunulmuştur. Bu tabloya bakıldığında ise durumun sosyal yönden sakıncaları ön plana çıkmaktadır. Örneğin Hatay ilindeki kamp dışındaki mülteci sayısı ilk 5 şehir arasında 3. sırada yerini alırken bu sayının şehrin asıl yerli halkının 1/3’ünü oluşturması tedirginliğin nedenlerini haklı çıkarmaktadır. İlk beş şehir içine alınmayan ama yerli halk ve mülteci kıyaslamasında oran bakımından en fazla sayıya Kilis ili sahiptir. GİGM’nin 5 Haziran 2018 yılında yaptığı açıklamada şöyle denilmiştir; “*Kilis ilinin nüfusunun yarıdan fazlasını Suriyeli mülteciler oluşturmaktadır*”(HaberTürk TV, 2018).

3.2. Sosyo Ekonomik Problemler

Ülkemizde resmi rakamlara göre yaklaşık 4 milyon, resmi olmayan rakamlara göre ise 4 milyondan fazla mülteci barınmaktadır. İnsanların sebep olmadıkları savaş, kıtlık, ekonomik kriz gibi nedenlerden ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmaları göç edilen ülkelerde sosyal ve ekonomik açıdan bir dizi sıkıntı yaratmaktadır.

“Sınır illerinde gözlenen bir diğer ekonomik etki; hayat pahalılığı olarak ortaya çıkmaktadır. Talep arttıkça temel gıda maddeleri başta olmak üzere, fiyatlar genel seviyesi yükselme eğilimi göstermektedir. Ekonomik alanda en fazla dile getirilen bir diğer konu olarak, Suriyelilerin

sanayide, tarımda ve küçük çaplı işletmelerde kaçak yollarla ucuz işgücü olarak çalıştırılmasıdır. Bu durum eş zamanlı olarak sınır illerinde işini kaybeden insanların büyük bölümünün, Suriyeliler nedeniyle işini kaybettiğine yönelik bir algı oluşturmaktadır”(Sayın, Uslanmaz ve Aslangiri, 2016-9).

İrdelenmesi gereken konulardan birisi ise göç eden insanların yaşamak zorunda bırakıldıkları vahim durumdur. Misafir edildikleri ülkelerde başta dil olmak üzere kültürel ve sosyal farklılıklar mülteciler açısından sorun teşkil etmekte bu durum yerel halk açısından uyum ve kabul sürecinin uzamasına ya da kabullenilmemesine neden olabilmektedir. *“Türkiye’deki Suriyelilere ilişkin olarak yapılan saha araştırmalarında bölgede Suriyelilere yönelik olumsuz tepkinin en önemli nedenlerinin başında Suriyeliler ile yerel halk arasında farklı dil, kültür ve yaşam tarzından kaynaklanan sorunlardır”* (Oytun ve Gündoğar, 2015-16).

Sınırlarını her zaman kontrol altında tutmayı planlayan Avrupa ülkelerinin özellikle kendilerine yapılmak istenen göç dalgasının Türkiye üzerinden yapılacağını tahmin etmekte zorlanmamışlardır. Sorunun çok büyük çapta olduğunu gören AB, müzakereler çerçevesinde Avrupa’nın sınırlarının Türkiye’ye açılması durumunda Türkiye’den yapılacak kitlesel göç hareketlerine karşı tedirginliklerini her zaman dile getirirler de kitlesel Suriyeli mülteci göçünü engellemek için Türkiye’den sınır bekçiliği yapılmasını üyelik sürecini hızlandırma teklifiyle belirttiler.

“Avrupa Birliği boyutundan bakılırsa, AB’nin mülteciler konusunda kendisi dışında bir ev sahibi arayışı içerisin-de olduğu görülmektedir. Bu sebeple Brüksel, yasa dışı yollarla Avrupa’ya geçen mültecilerin Türkiye’ye geri gönderilmesini istiyor. AB ve Türkiye arasında 16 Aralık 2013’te imzalanan bir geri kabul anlaşması bulunuyor. Bu anlaşmanın planlanan vize serbestiyeti ile eş zamanlı olarak Aralık 2016’da yürürlüğe girmesi bekleniyor. Bu anlaşmaya göre, Türkiye üzerinden AB’ye geçen yasa dışı göçmenlerin Türkiye’ye geri gönderilmesi söz konusu olacaktır” (Karakas, 2016-5).

AB, kapılarını mültecilere kapamak için sadece iki kötü durumdan iyi olanını tercih etmiştir. Savaşın hemen arkasından kitlesel bir göçün kendilerine doğru yaşanacağını bilen AB 2013 yılında “Geri Kabul Anlaşması”nı imzalamıştır.

3.2.1. Eğitim Sorunu

Eğitim sorunu denilince istisnasız akla gelen ilk unsur çocuklar olacaktır. Savaş, aşırı derecede yoksulluk ya da siyasi nedenlerle göçmen durumuna düşen ailelerin çocuklarının göç ettikleri ülkelerde giderilmesi gereken ilk temel sorun olarak eğitim sorunu ortaya çıkmaktadır. Uyum ve dil gibi ana problemlerle harmanlandığında eğitim sorunu daha da büyük bir problem olarak çocukların karşısına çıkmaktadır. Nedenine bakılmaksızın eğitimden yoksun bırakılan çocukların en temel hakkı olan eğitim hakkı uluslararası hukukta teminal altına alınmıştır. UNICEF, (Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 21. Maddesi 1. Bendinde mülteci konumuna düşen çocuklarla ilgili şu şekilde karar almıştır.

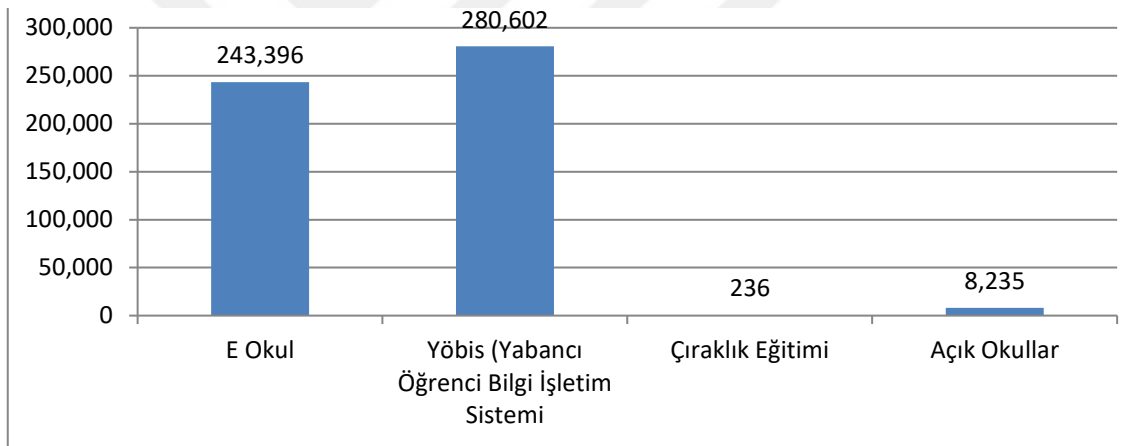
“Bütün taraf devletler, tek başına olsun ya da anne–babası veya başka birisi ile birlikte bulunsun, mülteci sıfatını kazanmaya çalışan ya da iç hukuk usulleri uyarınca mülteci sayılan birinin, bu sözleşmede ve insan haklarına ya da insancıl konuya ilişkin ve devletlerin taraf oldukları Uluslararası Sözleşmelerde tanınan ve buna uygulanabilir nitelikte olan hakları kullanması maksadıyla koruma ve insani yardımdan faydalanması için gerekli tüm önlemleri alırlar”(UNICEF, 2018).

Bu maddeden de anlaşılabacağı üzere BM statüsünde mülteci çocukların yararlanabileceği haklar konusunda temel insan haklarına vurgu yapılmış ve BM bünyesinde çocuklara tanınacak haklar konusunda uluslararası standarda sahip bütün sözleşmelerde tanınan hakların taraf bütün devletlerce BM tarafından tanınması, koruma ve insani yardım başlığı altında karar alınmıştır.

Eğitim gibi uzun vadede ülkeler için çok büyük problemlere neden olacak bir sorunun ivedilikle çözülmesi mülteci olarak gidilen ülkelerin çözmesi gereken en temel sorunlardan biri olarak ortaya çıkmaktadır. Özellikle mültecilerin yoğun şekilde yaşadığı büyük şehirlerde ya da sınır illerinde suç oranlarında görülen artış bu sorunun haklılığını sergilemektedir. Bunun altında yatan asıl nedenin ise kamplardan yararlanamayanların kamplarda kalanlara göre denetimlerinin çok zor olmasıdır. İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi'nin (İGAM) yaptığı araştırmaya göre; “*kamp dışında yaşayan Suriyeli mültecilerin çocukları büyük ölçüde eğitim alamıyorlar. Şanlıurfa il merkezinde Suriyeli çocuklar için açılan okula 1.200 çocuk kayıt yaptırmış. Ancak halen 400 öğrenci Suriyeli öğretmenlerden ders alıyor*” (Çorabatır ve Hassa, 2013-21).

Mülteci göçüne neden olan vakanın savaş olduğu düşünüldüğünde, göç edenlerin çoğunun çocuk olduğunu tahmin etmek pek de zor değildir. 4 milyona yaklaşan göçmenin yarısından fazlasının çocuk olması da bu sorunun ne kadar vahim bir durum arzettiğini ortaya çıkarmaktadır. Savaşın bitmesi ya da olağan şartlara dönülmesi durumunda tekrar ülkelerine dönecek olan çocukların eğitimsiz birer genç olarak ülkelerine dönmesi tehlike arzeden bir durum olacaktır. Eğer ülkelerine başka nedenlerden ötürü dönmeme durumu yaşanırsa göç ettikleri ülkelerde eğitimsiz bir şekilde yetişmeleri bu vahim durumu daha da katlayacaktır.

Aşağıdaki grafik 3.8’de 2017 yılı sonu itibariyle Eğitim-Bir-Sen’in yayınlamış olduğu Suriyeli mültecilerin eğitim durumu raporlanmıştır. Raporda Suriyeli mültecilerden eğitime ulaşan bireylerin sayısı ve eğitimi hangi uygulama vasıtasıyla aldıkları gösterilmektedir.

Kaynak: Taştan ve Çelik, 2017-12.

Grafik 3.8: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Eğitim Durumu

3.2.2. Sağlık Sorunu

Sağlık sorunu mültecilerin maruz kaldığı diğer önemli sorunlardan bir tanesidir. Kamplarda kurulan sağlık hizmet merkezleri gün geçtikçe sayıları artan Suriyeli mülteciler için yetersiz kalmaktadır. Hastanın şikâyetini anlatabilmesi için de ya Türkçeyi bilmesi gerekiyor ya da sağlık hizmetinde görevli tabibin sağlık hizmeti talebinde bulunan mültecinin dilini bilmesi gerekiyor. Bu da dil sorununun sağlıkta da

önemli bir etken olduğunu ortaya koyuyor. Nitekim Türk Tabipler Birliği'nin (TTB) yayımladığı rapora göre;

“Sığınmacılar için verilen hizmetler daha fazla kamplarda yoğunlaşmış, kampta kalmayanlar için katı bir durum söz konusudur. En çok dillendirilen sağlık sorunu; kayıtlı olmayan (geçici ikamet belgesi almayan) sığınmacıların sağlık hizmetlerinden yararlanma hususunda karşı karşıya kaldığı sıkıntılardır. Yapılan görüşmelerde değişik sebeplerle kayıt olamayan sığınmacı sayısının çok fazla olduğu belirlenmiştir. Dramatik olan durum sağlık kuruluşlarının kamp dışında barınan kalabalık nüfusun tespit edilmesine yönelik olağan olmayan durumun gerektirdiği çabanın sergilenmemesidir. Savaşa sebebiyle çöken sağlık hizmeti nedeniyle uzun zamandır sağlık hizmetinden faydalanamayan sığınmacıların sınırdaki iller başta olmak üzere ülkede çok büyük boyutta sağlık sorunlarıyla karşı karşıya kalma tehdidinin küçümsendiği, izlenimi edinilmiştir” (TTB, 2014).

Bu açıdan bakıldığında sağlık probleminin en önemli unsuru kamp dışında bulunan Suriyeli mültecilerin sağlık hizmetlerine ulaşmasında daha büyük problemlerle karşı karşıya kalması olarak görülmektedir. Ayrıca sağlık hizmetinde bulunanların da herhangi bir sağlık talebi gelmeden harekete geçip belirli aralıklarla tarama yapması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Zira savaş gibi yıkıcı bir durumdan çıkmış bireylerin ani müdahale edilmesi gereken durumlar haricinde sağlık hizmetlerini pek önemsemeyeceği tahmin edilebilir bir durumdur. TTB'nin yayınladığı raporda hasta tarafından başvuru yapılmadığından kaynaklanan problem ve aksaklıklara bakıldığında ise karşılaşılan sorunlar şu şekilde sıralanmaktadır.

- Koruyucu hizmetlerin başvuruya dayalı olması (Doğum anında yapılan aşı, topuktan kan alma dışında izlemler, aşılar, kontrasepsiyon vb. sınırlı hizmet)
- Koruyucu hizmetlerin sağlık kurumlarınca karşılanması, dışarıya çıkılmaması
- Sığınmacılar için sağlanan koruyucu hizmetlerin izleme, denetleme ve değerlendirme işlevlerindeki eksiklikler
- Ekonomik, coğrafik ve kültürel sebeplerden ötürü sağlık hizmetine ulaşma ile ilgili sorunlar:
 - Gebelik tespiti, doğurgan çağ kadın izlemleri uygulanmamaktadır
 - Doğum kontrolü hizmetlerine ve gerekli malzemelere ulaşım ilgili ciddi sorunlar var
 - Bebekler ile çocuklar için ciddi beslenme sorunları bulunmaktadır
 - Bebekler için hazır mama desteği verilmemektedir
 - Yaşlı ve engelliler için koruyucu hizmetler verilmemektedir
 - Sığınmacılar için evde sağlık hizmetleri verilmemektedir
 - Sosyal hizmetler verilmemektedir

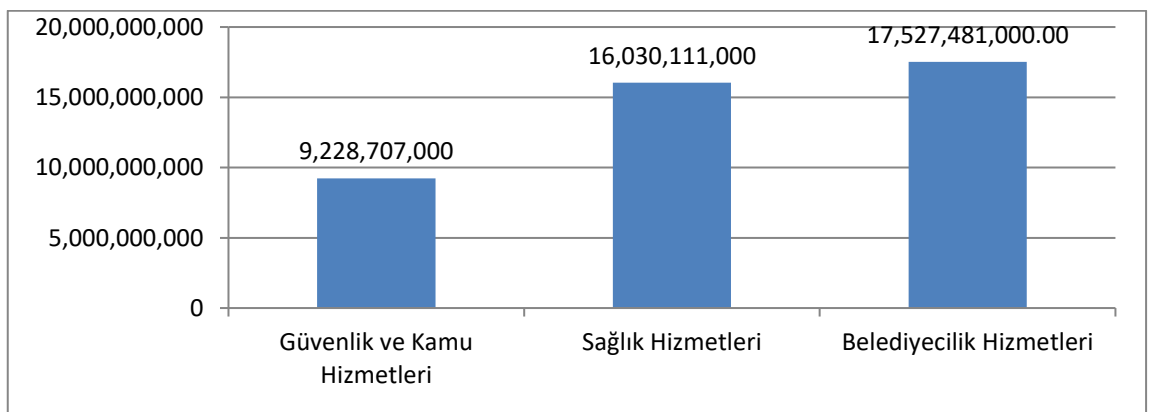
- Ruh sağılığı bakımından risk taşıyan grupların tespiti yapılmamaktadır
- Barınma ve yaşam ortamlarına yönelik çevre sağılığına yönelik hizmetler verilmemektedir
- Ev hijyeni ile ilgili temizlik malzemeleri ile ilgili erişim sorunu var (TTB, 2018).

Bu olumsuz durumlar karşısında alınabilecek önlemler her kesime düşmektedir. Gerek devlet yaptırım gücünü kullanarak gerek vatandaşlar ayrımcılık, ırkçılık, ya da cinsel ayrımcılık gibi konularda hassas davranmalıdırlar. Özellikle devlet kampta kalan ya da kampta kalamayanlar arasında aynı hizmet ve davranışı özenle yerine getirmek durumundadır.

Suriyeli mültecilere sağılanan sağılık hizmetlerinin maliyetine bakıldığında ise oldukça yüksek meblağ harcadığı göze çarpmaktadır. Suriyeli mültecilere sağılanan sağılık hizmetlerinin bedeli ile ilgili yapılan son resmi açıklama Aralık 2017 tarihinde dönemin Sağılık Bakanı olan Recep Akdağ tarafından yapıldı. Sağılık bakanının Rus kaynaklı haber sitesi Sputniknews'e yaptığı açıklamaya göre;

“Sektör bazında Suriyeli mülteciler için harcanan maliyeti saptadıklarını belirten Akdağ, 2011'den beri 7 yıl içinde Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı'nın (AFAD) Suriyeli mültecilere 5 milyar 586 milyon 594 bin lira harcadığını, sağılık hizmetleri için 16 milyar 30 milyon 111 bin lira, harcadığını söyledi”(Russia, 2017).

Suriyeli mültecilere sağılanan sağılık hizmetlerinin, yapılan tüm harcamalara oranla maliyeti karşılaştırıldığında Grafik 3.9 daha net sonuçlara ulaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Kaynak: (Russia, 2018).

Grafik 3.9: Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilere Resmi Olarak Harcanan Para

Grafik 3.9’a bakıldığında devlet tarafından Suriyeli mültecilere resmen harcanan paranın yaklaşık %40’nın sağlık hizmetlerine harcandığı görülmektedir. Dönemin aynı Sağlık Bakanı tarafından yayınlanan raporda görüldüğü üzere yaşanan aksaklıklara rağmen sağlık hizmetine harcanan miktarın toplam miktara oranı sağlığa verilen önemin kanıtıdır.

3.2.3. Sosyal Kutuplaşma

Kavram itibari ile birbirinin zıddı yönde birbirinden uzaklaşmak anlamına gelen kutuplaşmanın tanımına bakıldığında, Türk Dil Kurumu (TDK)’nun tanımına göre; “*Bir toplulukta düşünce, görüş, sosyal ve siyasal konum ve tavır olarak iki karşıt grupta yoğunlaşmak*” (AKDTK, 2018). Tanımdan da anlaşılacağı üzere kutuplaşma kavramı birçok yönden toplum içerisinde aksetmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin bir araya geldikleri zaman sosyal bir grup oluşturduğu düşünüldüğünde farklı yapıya, karaktere, inanca, birikime, davranışa sahip bireylerin uyuşmama artmaktadır. Bu uyuşmazlık tamamen farklı toplumlardan oluşan bireylerin bir arada yaşama zorunlulukları doğduğunda ise çatışmaya dönmektedir.

Suriyeli sığınmacılar ile yerel halk arasında toplumsal kutuplaşma sorununun ortaya çıkması doğal nedenlerle kaçınılmaz bir sonuçtur. Bunun en belirgin nedenleri ise farklı dil, kültür ve yaşam tarzına sahip olunmasıdır. Türkiye’nin özellikle Güneydoğu Anadolu Bölgesi’nde yoğun bir şekilde sığınmacıların yaşaması demografik yapıyı değiştirmeye zorlamıştır. Sosyal kutuplaşmaya neden olan algıya bakıldığında ise özellikle bölgede ortaya çıkan algı, Orta Doğu Stratejik Araştırmalar Merkezi (Orsam)’nin raporuna göre;

“Türkiye’deki Suriyeli sığınmacıların çoğunluğunun kırsal kesimden gelmesi, onlara bakışı olumsuz etkiliyor. Sokaklarda dilenen sığınmacı görüntüsü de toplumunu Suriyeli algısını şekillendiren unsurlardan. Bu algıyı değiştirmek için Suriyelilerin içindeki farklılıkları gösteren faaliyetler düzenlenebilir” (Oytun, 2015).

Yayınlanan rapordan ortaya çıkan sonuca göre bu olumsuz algının değiştirilmesi daha büyük olumsuzluklar yaşanmaması için alınacak tedbirler konusuna ciddiyle yaklaşılması gerektiğini ortaya çıkarmaktadır.

3.3. Sınır İllerinde Yaşanan Ekonomik Sorunlar

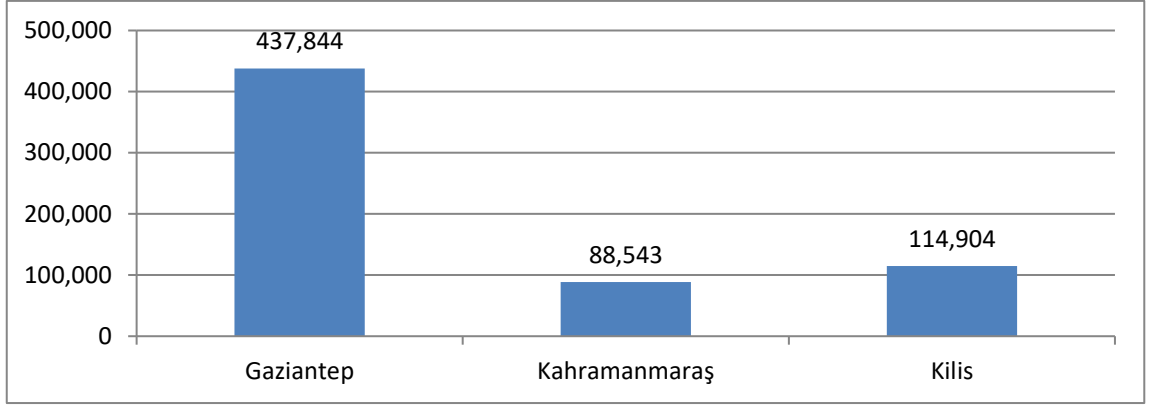
Türkiye'nin güneyinde yer alan sınır illerindeki kültürel, demografik ve ekonomik yapı, mülteci davranışlarına da yansımaktadır. Bu yüzden mültecilerin yoğunluklu olarak yerleştiği şehirlerde kendine özgü bir yapı ortaya çıkmaktadır. Sınır illerinde yaşanan ekonomik temelli sorunları bölge bazında incelemek bir genelleme olacağından her ilde ortaya çıkan kendine özgü yapı göz ardı edilmiş olacaktır. Bu yüzden bu başlıkta sınır illerine ekonomik ve kültürel yapıları benzeyen bir gruplamaya gidilmiştir.

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği (UMHD)'nin 2018 yılı Ekim ayı içerisinde açıkladığı resmi rakamlara bakıldığında mültecilerin büyük çoğunluğunun sınır illerinde bulunduğu görülmektedir. Yapılan resmi açıklamaya göre;

“Ülkemizde kayıt altına alınan Suriyeli mülteci sayısı bir önceki aya kıyasla 33 bin 435 kişi artarak toplamda 3 milyon 585 bin 738 kişiye ulaştı. Bunların 1 milyon 945 bin 951'i erkek, 1 milyon 639 bin 787'si da kadınlardan oluşuyor. Erkeklerin sayısı geçen aya kıyasla 19 bin 884 kişi, kadınların sayısı ise geçen aya kıyasla 15 bin 551 kişi arttı”(UMHD, 2018).

3.3.1. Kahramanmaraş-Gaziantep-Kilis Hattı

Bu üçlü hattan özellikle Gaziantep, bölgede yaşanan terör ve çevresine göre sanayi bakımından daha gelişmiş bir merkez olduğundan göç unsuruna çok da yabancı olmayan bir şehir olarak karşımıza çıkmaktadır. Sahip olduğu potansiyel sanayi ve ihtiyaç duyulan işgücü bakımından bölgenin en ileride olan ili Gaziantep, mülteciler için deyim yerindeyse bir cazibe merkezi halini almıştır. Küçük esnaf bakımından tüketime katkıları olumlu gibi görünse de mültecilerin iş gücü olarak üretime de katkıları kaçınılmaz olacaktır. (TEPAV)'ın 2018 yılı Eylül ayı araştırma raporuna göre; “Türkiye’de kurulan Suriye ortak sermayeli şirketlerin %26,3’ü Gaziantep şehrinde kurulmuştur”(TEPAV, 2018).

Kaynak: GİGM, 2019.

Grafik 3.10: İllere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı 1

Grafik 3.10'a bakıldığında 2018 yılı Eylül ayı mülteci sayısı görülmektedir. Şehirlerin yerli nüfusu baz alındığında ise bu şehirlere gelen mültecilerin toplam sayısı ürkütücü verilere ulaşmıştır.

Bu şehirlerde yaşayan Suriyeli mültecilerin büyük bir çoğunluğu ise devlet tarafından kurulmuş resmi kamplarda barındığından ve her türlü ihtiyaçları devlet tarafından karşılandığından ekonomik olarak Türkiye'yi hatırı sayılır bir külfetin altına soktukları ortaya çıkmaktadır. Her ne kadar Suriyeli esnaf sayısı da resmi rakamlara göre artsa da oran bazında incelendiğinde giderin gelirden bir hayli fazla olduğu sonucu ortaya çıkacaktır.

Grafik 3.10'daki durum incelendiğinde Kilis ili için durumun çok vahim boyutlarda olduğu anlaşılmaktadır. Ekonomik potansiyel açıdan mülteci krizinden sonra Kilis'in ihracat oranının azaldığı bilinmektedir. Bunun yanında şehre gelen Suriyeli mülteci sayısının şehrin yerli nüfusunu geçmesi de ekonomiyi olumsuz manada etkilemiştir. Özellikle vasıfsız elaman ihtiyaç duyulan işlerde düşük ücret talebi nedeniyle Suriyeli mülteciler tercih edilmektedir. Adaleti Savunalar Stratejik Araştırmalar Merkezi (ASSAM) tarafından 2017 yılı Aralık ayında yayınlanan rapora göre; *"işletmelerde çalışan Suriyelilerin dağılımına bakıldığında işletmelerin %53'ünde Suriyeli çalışan bulunmazken, %39'unda 1-5 arası Suriyeli çalışan, %5'inde 6-10 arası Suriyeli çalışan, %3'ünde 11 veya daha fazla Suriyeli çalışan bulunmaktadır"* (Paksoy, 2017).

Sadece Gaziantep, Kilis ve Kahramanmaraş üçlü hattı için geçerli olmasa da işletme açan ya da ticaret yapan Suriyelilere bakıldığında ise bu girişimcilerin müşteri potansiyeli olarak ilk hedefinin yine Suriyeliler olduğu göze çarpmaktadır. Bu şehirlere bakıldığında Suriyeli girişimcilerin özellikle ilk tercih olarak fırın, pastane, lokanta ve berber ağırlıklı olduğu göze çarpmaktadır. Bu mesleklerin özellikle yerel kültüre hitap ettiği düşünüldüğünde özellikle kendi insanlarına hitap ettiği sonucuna ulaşılmaktadır. Yine bu üçlü hattın bağımsız olarak mültecilerin yoğunluklu olarak yaşadığı kentlerde belediyeler tarafından sunulan yerel hizmetlerin de bir ekonomik maliyete neden olduğu ve faaliyetlerin yerine getirilmesinde aksamaların kaçınılmaz olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır.

Nüfusu ve misafir ettiği mülteci sayısı oranına bakıldığında daha rahat gibi görünen Kahramanmaraş iline bakıldığında göze çarpan ilk unsur şüphesiz mülteci istihdam oranının en yüksek il olduğu gerçeğidir. TBMM Göç ve Uyum Alt Komisyonu’nun yaptığı açıklamaya göre;

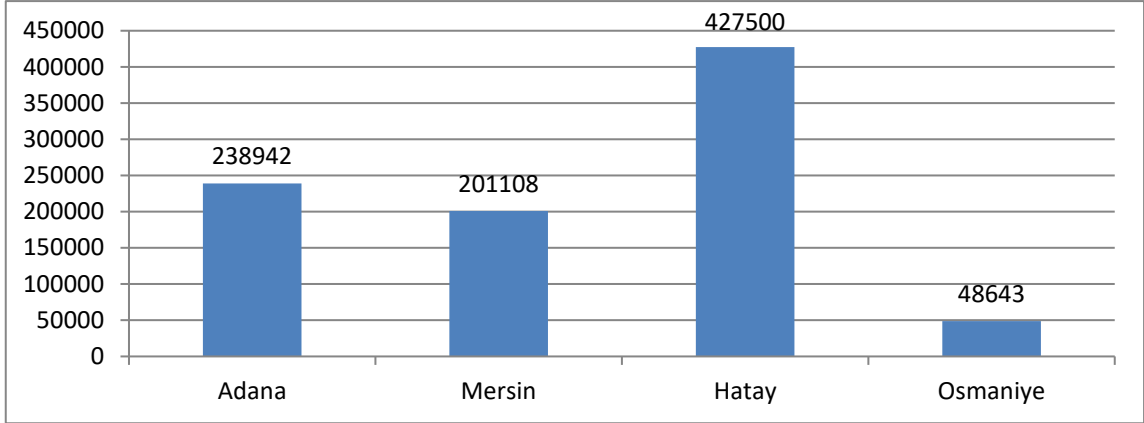
“Kahramanmaraş, 100 binden fazla Suriyeli, 6-7 bin civarında da Iraklı mülteciyi misafir ediyor ve bu konuda büyük bir sağduyu örneği sergiliyor. “Kahramanmaraş’ta Suriyelilerin ve yabancıların istihdama katılma oranı diğer illere göre çok daha yüksek” (Akkış, 2018).

Türkiye’ye gelen mültecilerin sadece kırsal yörelerden geldiği gibi bir algının düşünülmesi bir hata olacaktır. Kitlemel halde göçe neden olan unsurun savaş olması ve savaşın zengin, fakir, köylü, esnaf ya da meslek sahibi gibi bir ayrıma gitmemesi toplumun her kesiminden insanı göçe zorlamıştır. Nihayetinde göç eden insanların arasında kentli nüfus da oldukça fazladır. Bu kentli nüfusun arasında eğitimli ve kariyer sahibi mülteciler de bulunmaktadır. Özellikle Türkiye’nin göç alan şehirlerinde bazı özel hastanelerin Suriyeli doktorları çalıştırdığı bilinmektedir. Ayrıca resmi olarak Suriyelilerin eğitimi için bütçe ayrıldığı ve lisans, yüksek lisans, doktora öğrencilerine bu bütçeden burslar verildiği bilinmektedir.

3.3.2. Adana, Mersin, Hatay, Osmaniye Hattı:

Akdeniz kıyı şeridinde yer alan bu dördümlü hat boyunca dikkati çeken ilk unsur Osmaniye ili haricinde diğer üç ilin şüphesiz sanayi ile ön plana çıkan şehirler olmasıdır. Buna rağmen sınıra yakın olan illerle kıyaslandığında Hatay ili haricinde

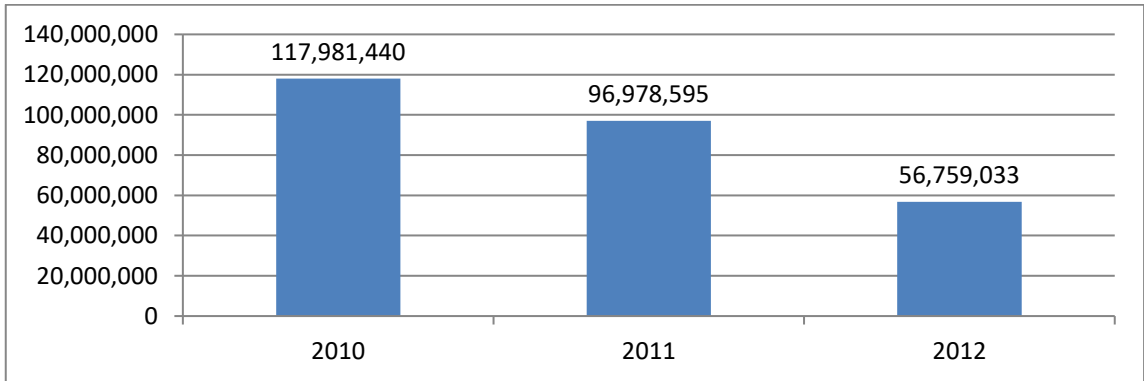
mültecilerin yerli nüfusa oranı bu kıyı şeridinde daha azdır. Hatay ilinde oranın yüksek olmasının nedeni ise hali hazırda Hatay’da yerli Arap nüfusun bulunması ve gelen mültecilerin birçoğunun akrabalarının yanına gelmesine ya da kültür farklılığı yaşamamasına dayanmaktadır.

Kaynak: GİGM, 2019.

Grafik 3.11: İllere Göre Suriyeli Mülteci Sayısı 2

Grafik 3.11’e bakıldığında Hatay’ın ağırladığı mülteci sayısının diğer üç ilin ağırladığı mülteci sayısına yaklaştığı anlaşılmaktadır. Hatay gerek toplumsal gerek ekonomik gerekse kültürel açıdan Suriye ile doğrudan bir bağ içindedir. Yaşanılan sosyal ve kültürel durumlardan ötürü Türkiye ile Suriye arasında geçmiş dönemlerde yaşanan gerilmelerde bile ticari ilişkiler olumlu düzeyde olmuştur. Aşağıdaki grafiğe bakıldığında, savaşın ilk dönemlerinde bile Hatay ile olan ticari ilişkilerin pek de fazla etkilenmediği göze çarpmaktadır.

Kaynak: Reçber ve Ayhan, 2013:5.

Grafik 3.12: Hatay’dan Suriye’ye Yapılan İhracat / \$

Grafik 3.12'ye bakıldığında Suriye krizinden önce Hatay'dan Suriye'ye yapılan ihracatın hacmi yaklaşık 118 milyon dolar iken krizden hemen sonra bir yıl içerisinde %50'den fazla bir düşüş yaşamıştır. Düşüşün çok fazla olması düşünüldüğünde sadece savaştan değil iki ülke arasında karşılıklı alınan siyasi kararlardan da etkilendiği anlaşılmaktadır.

3.3.3. Şanlıurfa ve Suruç İlçesi Hattı

Yüzölçümü bakımından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük şehri olan Şanlıurfa'dır. Geleneksel ve kültürel ataerkil toplum yapısına sahip olan Şanlıurfa ili nüfus açısından da kozmopolit bir yapıya sahiptir. Türk, Kürt ve Arap nüfusuna sahip olan bu şehirde özellikle sınır boylarında Misak-ı Milli (Milli Yemin)'den sonra aynı köy içerisinde çizilen sınırlar dolayısıyla yan yana olan iki evden biri Türkiye tarafında diğeri ise Suriye tarafında kalmıştır. Tıpkı Hatay ilinde olduğu gibi Şanlıurfa da hem yakın olması hem de mültecilerin çok sayıda akrabalarının bulunması ilin fazla göç almasına neden olmuştur. Bu durum şüphesiz Şanlıurfa'nın ekonomisine de yansımıştır.

Bölgenin tarım kenti olması münasebetiyle gelen göçmenlerin birçoğunun tarım sektöründe çalıştığı hatta mevsimlik tarım işçisi statüsünde de çalıştıkları bilinmektedir. Girişimci ruha sahip ve yanında yeterli sermaye getiren Suriyelilerin de ticarete katılım sağladıkları göze çarpmaktadır. *“Türkiye'nin sınır bölgesindeki illerin ekonomik yapısını da etkilemektedir. Suriyeli göçmenlerin yeni iş yerleri açmaları ve düşük ücret nedeniyle üretim sektöründe işgücü maliyetlerinin düşmesi de olumlu bir gelişme olarak görülmektedir”* (Orhan, 2015).

Gelen mültecilerin genelde düşük gelir seviyesinde oldukları düşünüldüğünde ve bölgenin yerli nüfusuna göre daha düşük ücret talep etmeleri halk nezdinde sıkıntıya neden olmuştur.

“Suriyeli göçmenler için ayrılan kaynakların genel bütçeye yük getirmesi ve Türk vatandaşı yerine istihdamda ikame edilmesi nedeniyle işsizlik oranındaki

artış gibi sonuçlar ve yerel halkın iş fırsatlarından mahrum kaldıkları algısına sahip olmaları başka sosyal sorunları da tetiklemektedir” (Bilgesam, 2015-50).

Şanlıurfa, başta Suruç ilçesi olmak üzere diğer ilçeleriyle birlikte en çok mülteci barındıran kentlerimizin arasındadır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SURİYE MÜLTECİ KRİZİNİN AVRUPA EKONOMİLERİNE ETKİLERİ

Bu bölümde dünyada göçmen krizine neden olan Suriye'den başta komşu ülkelere olmak üzere daha refah bir yaşam alanı bulabilmek amacıyla özellikle Batı Avrupa'ya yasal ya da kaçak yollardan geçmeye çalışan Suriyeli mültecilerin AB ekonomilerine etkileri incelenmiştir. Üç başlıktan oluşan bu bölümde, birinci alt başlıkta genel olarak Avrupaya yansıyan ekonomik etkiler, ikinci alt başlıkta özellikle AB ülkelerine yansıyan ekonomik etkiler, üçüncü alt başlıkta ise AB dışında Avrupa ülkelerine yansıyan ekonomik etkiler incelenmiştir.

4.1. Suriye Mülteci Krizinin Avrupa'ya Yansıyan Ekonomik Etkileri

Arap Baharından sonra Ortadoğu'da yaşanan iç savaşlar sonucunda ortaya çıkan mülteci probleminin en büyüğü kuşkusuz Suriye'de yaşanmıştır. Birinci bölümde belirtildiği gibi bu göçmen sorunu 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan en büyük mülteci sorunudur. Göçmenlerin ilk başta komşu ülkeler olan Türkiye, Ürdün ve Lübnan'a sığınmaları AB ülkeleri başta olmak üzere diğer Avrupa ülkeleri ve soruna hassasiyet göstermesi gereken diğer ülkeler tarafından ciddiye alınmadı.

Komşu ülkelere yapılan hızlı göçler sonucunda bu ülkelerde yaşanan yığılmalar çok ciddi barınma ihtiyaçlarına neden olmuş, mülteciler kamplarda ya da oluşturulan yaşam alanlarında yer bulamadıklarından ya da daha iyi şartlarda yaşayabilecekleri umuduyla Avrupa'ya göç akınını başlatmışlardır.

“İtalya ve İspanya gibi Yunanistan'da Akdeniz sınırıyla, AB'de mülteci olma arayışındaki Suriyeliler için sıkça kullanılan bir giriş noktası olmuştur. Öyle ki, Yunanistan'daki mültecilerin sayısı 2013 başlarından 2014 başlarına kadar %223 artmıştır. 2013'te 8.000 olan mülteci sayısı 2014'ün ilk on ayında 29.000'e kadar çıkmış ve bu sayının önemli bir bölümünü Suriyeliler oluşturmuştur” (Kellou 2014'den aktaran Aras ve Sağıroğlu, 2017)

Göçmenlerin özellikle kaçak yolla Avrupa'ya geçmeye çalışanların Yunanistan, Sırbistan ve Hırvatistan gibi Avrupa göç yolları güzergâhını kitlesel bir şekilde

kullanmaları Avrupa'nın bu konuya artık bir hassasiyet geliştirmesi sonucunu ortaya çıkarmıştır.

Özellikle Türkiye'nin Suriye ile olan yakınlığı ve geçmiş ilişkileri, en fazla mülteci akınlarının Türkiye'ye yapılmasına neden olunca AB ülkeleri oluşturulacak mülteci politikası hususunda planlarını Türkiye üzerinden yapmanın yollarına giriştiler. Almanya'nın başı çekmesiyle bir dizi OEP devreye sokulmuştur.

“AB liderleri ile Türk yetkililer arasında geçen yoğun görüşme trafiği neticesinde bahse konu göç dalgasının ortaya çıkardığı kriz yönetimine yönelik olarak işbirliğini artırma, koordineli çalışma ve ortak hareket etme konularında uzlaşmaya varılmıştır. Söz konusu uzlaş, AB tarafından hazırlanan ve her iki aktör tarafından hayata geçirilmesi planlanan bir dizi ortak adımı içeren Eylem Planı ile somutlaştırılmıştır” (Oğuşgil, 2016).

İlk olarak Türkiye ile müzakereleri yeniden gözden geçirmeyi planlayan AB arkasından müzakereler üzerinden bir mülteci politikası geliştirmiştir. Bunun kapsamında sosyal ve ekonomik yardımlar planlamıştır. İngiltere'nin Brexit kararıyla AB'den ayrılma kararı ise AB'nin mülteci politikasını etkilemiştir.

4.1.1. Türkiye ve Avrupa Birliği Müzakereleri:

Ortadoğu'da meydana gelen en ufak bir kriz ya da sorunun yansıdığı ülkelerin başında gelen ülkelere biri de Türkiye'dir. Bu bağlamda Arap Baharı olarak bilinen Ortadoğu'daki kitlesel hareketliliğin yansıması da en fazla Türkiye'ye olmuştur. Arap Baharının son ayağı olan Suriye iç savaşının ardından tüm dünyaya yayılan göç dalgasının en büyük muhatabı Türkiye olmuştur. Başta daha iyi yaşam koşulları olmak üzere gelecek endişesi gibi sebeplerle Avrupa'ya gitmeye çalışan Suriyeliler içinde Türkiye bir köprü görevi görmüştür. Bu geçişlerin birçoğu kaçak yollardan yapıldığı için ortaya birçok dramatik görüntüler çıkmıştır.

Bunun farkında olan AB ülkeleri ise çok cüzi sayılarla ifade edilebilecek mülteciyi barındırabileceğini bildirmiştir. Daha fazla mülteci akının gelecekte başta güvenlik olmak üzere sosyal, kültürel ve ekonomik yönden bir tehdit oluşturduğunun farkında olan başta AB ülkeleri bir dizi önlem almıştır.

“Nitekim AB basını ve bazı AB liderlerinin mültecileri “güvenlik-tehdit”, “mali yük”, “organize suç grupları”, “teknelere AB’ye kaçmaya çalışan gruplar”, “İslamcı teröristler”, “yabancılar”, “AB kimliğine tehdit” gibi etiketler aracılığıyla tanımlamaya başlaması, Avrupa’daki göçmen karşıtlığını daha da artırmış ve göçmenleri güvenlik meselesi olarak görmeye başlamıştır. Bu durum göçmenleri AB nezdinde bir “öteki” unsura ve AB ülkelerinin sınırlarını tehdit içeren bir varlığa çevirmiştir. Bu durumda AB ülkelerine olan iltica başvurusunun oranında da büyük bir artış ortaya çıkmıştır. Eurostat’ın verilerine göre, 2014 yılında Almanya, İsveç, Fransa, İtalya ve İngiltere gibi birlik üyesi ülkelere iltica başvurusu yapan kişi sayısı 184 bin 665’tir. 2015 yılı verilerine kıyasla 1 milyon 350 bine yaklaşan kişi Avrupa’ya göç etmiştir”(Özcan 2017:10).

Bu sorun AB ülkelerini büyük bir göç dalgası ile yüzleşmek zorunda bırakırken ülke liderlerinin birbirinden farklı açıklamalar yapmaları da uygun bir göç politikasını geliştirememelerine neden olmuş ve göçmenleri başta Türkiye olmak üzere ilk göç ettikleri Ürdün, Lübnan gibi ülkelerde tutmanın arayışına sokmuştur. 2016 yılı verilerine göre 2.5 milyondan fazla mülteci barındıran Türkiye için ise bu durumda AB ülkeleri başta olmak üzere diğer ülkelerin desteklerinin artırılması beklentisini ortaya çıkarmıştır.

“3 milyon Suriyeliyi ağırlayan Türkiye’nin asıl beklentisi ise göç krizi karşısında uluslararası iş birliğinin ve AB’nin Türkiye’ye desteğinin artırılması olmuştur. AB ülkeleri bu dönemde göçü kendi sınırlarına ulaşmadan durdurmaya çalışan güvenlik politikalarını uygularken Türkiye’den de sınır güvenliği konusunda tedbirleri artırması ve sınırdan geçişleri engellemesi beklenmiştir. Bu şekilde AB, göç sorununu kendi varlığından uzaklaştırarak ötede tutmaya çalışmıştır” (Güleç, 2015: 91).

Bu durum sonucunda AB’nin Türkiye’ye bakışı değişmeye başlamış ve devamında hemen Türkiye ile AB arasında Geri Kabul Anlaşması imzalanmıştır.

“Nitekim göç hususunda farklılıklardan sıyrılmayı ve ortak bir alanda hareket etmeyi amaçlayan AB ile Türkiye arasında 2014’ten beri görüşmeler yapılmaya başlanmış ve 2016 yılında 18 Mart Uzlaşması kapsamında göç hususunda iş birliği yapılacağı açıklanmıştır”(Güleç, 2015: 85).

Bu bağlamda Türkiye, AB ülkelerine yapılan göç akışını durdurmak için engellemelere girişmiş özellikle Ege Denizi’ni geçerek Yunanistan üzerinden AB ülkelerine geçmeye çalışan mültecilerin sayısında azalma görülmüştür. Bu geçişler sırasında ortaya çıkan insanlık dramlarında da oldukça azalmalar izlenmiştir. Türkiye’nin bu mücadelesinin pozitif sonuçlarının ortaya çıkması üzerine AB ise bir

takım önlemler almış Türkiye'ye karşı olan tavrını müzakereler konusunda yumuşatmaya başlamıştır. *“Türkiye üzerinden AB'ye yapılan göç akınını durdurmak için alınan önlemleri artırmaya ve AB'ye ulaşan göçmenlerin geri kabulü hususunda iş birliği yapmaya başlamıştır. AB'de bu bağlamda Türkiye'ye vize serbestisi ve mülteciler için 6 milyar avro destek vermeyi taahhüt etmiştir”*(Özcan,2017: 12).

Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'ndan bu yana AB ile güçlü ilişkiler geliştirme hedefinde olan Türkiye'nin bu güvenlik merkezli sorunu bir kenara itip sadece AB müzakerelerinin hedef alınması gerçekte uyuşmayan bir hedef olarak algılanacaktır. Her iki tarafın da karşılıklı güven içinde ilişkilerini sürdürmesi nitekim müzakerelerin uyumlu bir şekilde sürdürülmesini zorunlu kılmıştır. Ancak AB'nin verdiği 6 milyar Euro sözünde günümüze kadar yaşanan aksamalar ve vize serbestisi konusunda yaşanan sürekli ileri bir tarihe ertelemeler Türkiye ve AB arasında ilişkilerin özellikle mülteciler konusunda zedelenmesine neden olmuştur.

“AB-Türkiye arasındaki asıl konu olan müzakere süreci yerini sınırlı alandaki iş birliğine bırakmak zorunda kalmıştır. Bu durum Türkiye ve AB açısından da kendi çıkarlarını düşündüğü ve karşı tarafın hassasiyetlerini düşünmekten kaçındığı bir süreç haline gelmiştir. Fakat AB'nin özellikle nakit yardım desteği sözünü tutmaması ve vize serbestisi hususunda yaşanan sorunlar, Türkiye ve AB arasında büyük bir krize yol açmıştır. Bugün de devam eden kriz, anlaşmanın geleceğini de olumsuz etkilemektedir”(Özcan, 2017: 11).

4.1.2. AB'nin Mülteci Politikası

İnsanoğlu geçmişten günümüze kadar başta ekonomik nedenler olmak üzere güvenlik, tehdit ve savaş gibi temel nedenlerle göç etmiş ya da zorunlu göçe maruz kalmıştır. Bu kitlesel hareket tabîi olarak sorunlu bölgelerden huzurun ve güvenin olduğu bölgelere doğru olmuştur. Suriye'de yaşanan iç savaş sonrasında yukarıda sayılan nedenlerle ülkelerini daha güvenli olarak gördükleri AB ülkelerine ya da kendilerini güvende hissedecekleri başka ülkelere göç etmek zorunda kalmışlardır. Yukarıda belirtildiği gibi göçe maruz kalan insanlar ilk tercihlerini kaçış yolu güzergâhı olarak kullandıkları komşu ülkelere yapmışlardır.

“AB'nin mülteci politikasını şekillendiren uygulamaların tamamı Dublin Sistemi olarak isimlendirilmektedir. 1997'de yürürlüğe giren Dublin Yönetmeliği'nde AB üyesi ülkelere

yapılan mülteci olma başvurularının incelenmesinden sorumlu üye devletin belirlenmesiyle ilgili kriterler yer almaktadır. Bu anlaşmanın yerini 2003 yılında Dublin II almıştır. Buna göre, sığınmacılara AB topraklarına ilk ayak bastıkları yerde sığınma başvurusunda bulunma hakkı verilmektedir” (Hopyar, 2016:62).

AB başta olmak üzere Avrupa devletleri, göçmenleri genelde yasal yollardan girenler ve kaçak olarak girenler olmak üzere iki farklı statüde değerlendirmektedirler. Göçmenlerin içinde bulundukları zor durumu düzenlemek ise ülkeleri farklı arayışlar içine sokmuştur. Suriye temelli düşünüldüğünde 7 yıldan fazla bir süredir süren savaşın sürekli olarak mülteci sorununu sıcak tutması, mültecileri ağırlayacak olan ülkelerin geçici önlem almalarını engelleyecek noktaya getirmiştir. Baydarol ve Turan (2014:19), bu konuya şöyle atıfta bulunmuşlardır:

“Uygulanabilir bir göç politikası sadece yasa dışı göç ile ilgili düzenlemelerin yapılması ile gerçekleştirilebilir. Bu yüzden AB’nin ilk hedefi, yasadışı yollarla gelen göçmenler ile ilgili AB politikasının sacayakları şu şekildedir: Yasa dışı yollarla AB’ye gelen göçmenlerin temel İnsan Hakları Şartına uygun şekilde ülkelerine iade edilmesi; kaynak ve Geçiş ülkeleri ile işbirliği sağlanması”

4.1.3. Sosyal Yardım Politikaları ve Ekonomik Yardımlar

Bir insanlık dramı haline gelen mülteci sorunu özellikle 2. Dünya Savaşı’ndan sonra dünyanın gündemine oturmuş ve uluslararası kuruluşlar bir dizi önlemleri almak zorunda kalmıştır. Zorunlu koşullar altında ülkelerin terk etmek zorunda kalan mültecilerin gittikleri ülkelerde uyum ve entegrasyon sorunlarıyla karşılaşmamaları için uluslararası sözleşmelerin ihtiyacı doğmuştur. İmzalanan bu anlaşmalarla mültecilerin ihtiyaç duydukları ekonomik ve sosyal yardımlar bu anlaşmalarla güvence altına alınmıştır.

Yaşam standartlarının ve iş koşullarının özellikle Avrupa ülkelerinde dünya ortalamasının ilerisinde olması mültecileri göç etmek için en cazip ülkeler arasına sokmuştur. Bu durum karşısında ise Avrupa ülkeleri yasal olarak ülkelere giriş yapan mültecilere ve giriş yapamayan ama diğer ülkelerde kalan mültecilere uluslararası sözleşmeler gereği bir dizi yardım programını harekete geçirmiştir. AB Türkiye’deki mülteciler için hazırladığı mali programı olan AB’nin Türkiye’deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT), mali yardım programını başlatmıştır.

“Türkiye’deki Suriyeli mültecileri destekleme yönünde aldığı karara uyan AK, şimdiye kadar 500.000 çocuğun eğitime ulaşmasına yardım eden ve 1.2 milyon mülteciyi aylık nakit transferiyle destek olan FRIT kapsamında ek fon kaynağını bugün için harekete geçiriyor. FRIT’in 2016’da oluşturulan ilk payı, AB bütçesinden sağlanan 1 milyar Euro ile Üye Devletlerin katkısıyla gelen 2 milyar Euro’dan oluşmaktaydı. FRIT kapsamında yürütülen ve Türkiye’deki mültecilere destek olan projelerin başarılı ve etkili bir şekilde devam edebilmesini sağlayan komisyon bu düzenlemenin devam etmesini öneriyor”(AB Türkiye Delegasyonu, 2019).

AB’nin yaptığı bu yardımların özellikle başta çocuklar olmak üzere mültecilerin eğitim, sağlık ve sosyal ihtiyaçlar gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak üzere ödenmiştir. Yapılan bu yardımlardan kayıt altında tutulan ve kamplarda yaşayan Suriyeli mültecilerin yararlanmasına imkân sağlanmıştır. Açıklanan raporlarda ise verilere bakıldığında Dünya Bankası’nın da desteğiyle yapılan mali yardım işinin ne derece hassasiyetle yapıldığı ve takip edildiği anlaşılmaktadır.

4.1.4. İngiltere’nin Avrupa Birliğinden Ayrılmasının Sürece Etkileri

AB ülkeleri arasında AB’nin ekonomik anlamda lokomotif ülkelerinden olan İngiltere’nin Brexit (elveda) kararı alması AB ekonomisini olumsuz manada etkileyecektir. Bu olumsuz etkinin en fazla AB tarafından yardım yapılan ülkelere yansıtacağı da kaçınılmazdır. Brexit kararının mülteci sorununa etkilerini araştırmadan önce bu sürecin yasal prosedürü hatırlanmalıdır:

“AB Lizbon Anlaşması’nın 50. maddesi bir ülkenin üyelikten çıkışını düzenlemektedir. Bu maddeye göre ilgili ülkenin çıkış talebini AB Konseyi’ne bildirmesi sonrasında yapılacak AB Zirvesince belirlenecek olan yön verici ilkeler çerçevesinde AB’den ayrılmaya ilişkin kuralları ve yeni ilişki şeklini belirleyecek bir anlaşma görüşülecek, uzlaşma halinde anlaşma akdedilecektir. Anlaşmayı AP ve AK onaylayacaktır.

Görüşme süresi ise en fazla iki yıldır. Görüşmeler bitene ve yeni anlaşma yürürlüğe girene kadar İngiltere’nin tam üyeliği devam edecektir. İngiltere’nin AB’ne üyeliğinden kaynaklanan tüm hakları kalacak ve yükümlülükleri de aynen uygulanmaya devam edecektir. İki yıl içinde müzakereler sonucunda anlaşma olmazsa, müzakereler otomatik olarak biterek üyelik düşmektedir. İki yıllık görüşme süresi tüm üye ülkelerin kabul etmesi durumunda uzayabilmektedir. İngiltere ile ayrılık görüşmelerinin başlaması ve iki yıl süresinde

tamamlanması amaçlanmaktadır. Anlaşma olmazsa, görüşmeler sona erip üyelik düşürülmektedir. İki yıllık görüşme süresi tüm üye ülkelerin onaylaması halinde uzatılabilmektedir. İngiltere ile aylık görüşmelerinin hemen başlaması ve iki yıl içinde tamamlanması hedeflenmektedir” (Gürlel, 2019).

Tarihinde ilk kez bir üyesinin birlikten ayrılma kararıyla karşı karşıya kalan AB, İngiltere’nin ayrılma kararıyla birlikte kendi geleceğini sorgulamaya başlamıştır. Bu aylık kararının siyasi açıdan olumsuzluklara neden olacağı kaçınılmaz olacaktır. Ülke ekonomilerinin vizyonunu da siyasi konjonktür belirlediğinden bu durumun hızlı bir şekilde ekonomiye yansması olacaktır. *İngiltere’nin AB’ den ayrılması ile AB ekonomisi ve ticaretinin azalacak olması %2.5 olan küresel ekonomik büyüme beklentisini olumsuz yönde etkilerken zaten daralmakta olan dünya mal ticareti de bu durumdan olumsuz etkilenecektir*”(Gürlel, 2019).

AB ile tam katılım müzakereleri sürecinde olan Türkiye, bu süreçten en çok etkilenen ülkelerden olacaktır. Çünkü İngiltere bilindiği üzere Türkiye’nin AB üyeliğine tam destek vermiştir. Türkiye’nin bu kadar güçlü bir ülkenin desteğini kaybetmesi katılım sürecini doğrudan olumsuz etkileyecektir. Suriyeli mültecilerin büyük bir kısmının Türkiye’de olduğu da düşünüldüğünde göçmen krizinin derinleşmesi de ortaya çıkacaktır.

Herhangi bir birliğe üye olunurken üye olmak isteyen ülkelerin birlik kurallarına uymayı taahhüt etmeleri zorunlu bir durumdur. AB gibi ekonomik ve sosyal alanlarda dünya ortalamasının çok ilerisinde olan bir yapının üyelik konusunda sıkı ve denetimli bir politika ve düzenleme içermesi birliğe üye olmak isteyen ülkeler açısından taahhüdün ciddiyetini ortaya koymaktadır. Aynı şekilde birlikten ayrılmak isteyen ülkelerin de belirli prosedürleri yerine getirmeleri gerekmektedir.

4.2. AB Ekonomilerine Etkileri

Bir birlik olması nedeniyle alınacak her kararda AB ortak karar almak zorundadır. Mülteci krizi, başladığı ilk günden bu yana AB ülkeleri tarafından tedirginlikle takip edilmiştir. AB ülkelerinin aldıkları tüm önlemler ve engellemeler göç konusunda çok da başarılı bir sonuç alınmasına neden olamamıştır. İlk başlarda ortak

bir strateji geliştiremeyen AB üyeleri özellikle sınırlarda kendi başlarına önlem alma çabasına girmişlerdir. Bu önlemler sırasında yaşanan dramatik görüntüler özellikle sosyal medya aracılığıyla tüm dünya tarafından izlenmiştir.

“Mülteciler açısından göç sorununa AB’nin ortak bir çözüm bulabilmesi büyük bir önem arz ediyor. Aksi halde her ülkenin kendince tedbirler almaya başlaması, Schengen Alanı ile ilgili kazanımları tehdit etmektedir. Herkesin serbest bir şekilde dolaşarak, istediği ülkede ikamet edebileceği ve çalışabileceği “özgürlük, güvenlik ve adalet” alanı yaratması AB’nin en büyük amaç ve kazandırdığı ilkelerinden biriydi. Schengen Alanı’nda kontrollerin tekrardan başlaması ve üyelerin ortak bir noktada buluşmakta zorlukla karşılaşmaları mülteci krizinin aşılması bakımından ümit göstermiyor. Bu hususta AB liderlerinin güçlü ve sağduyulu bir şekilde hareket etmeleri gerekmektedir, ancak kamuoyunda giderek artan göç karşıtı fikirler buna fazla imkan tanımıyor. Almanya gibi hedef ülke durumundaki ülke, Yunanistan ve İtalya gibi göçmenlerin AB ülkelerine girişteki ilk noktasını olan üyelerin, göçmenlerin kaydedilmesi ve parmak izlerinin alınması hususunda daha dikkatli davranmasını istiyor”(Nas, 2016).

AB’nin göç konusunda ortak bir strateji geliştirememiş olması birlik içinde sıkıntıya neden olurken özellikle yukarıda belirtildiği gibi göçmenlerin AB’ye ilk adım noktası olan ülkelere yükün ağırlaşmasına neden olmuştur. Sınırlı sayıda göçmenlerin AB’ye girişine izin veren düzenlemeler nedeniyle birçok göçmen yasadışı yollara başvurmak zorunda bırakılmıştır. Bunun önüne geçmek amacıyla özellikle başta Türkiye olmak üzere göçmenlerin en çok göç ettiği ülkelere yardım vaadinde bulunulmuştur.

4.2.1. Suriye Mülteci Krizinin AB Mali Yardım Politikası

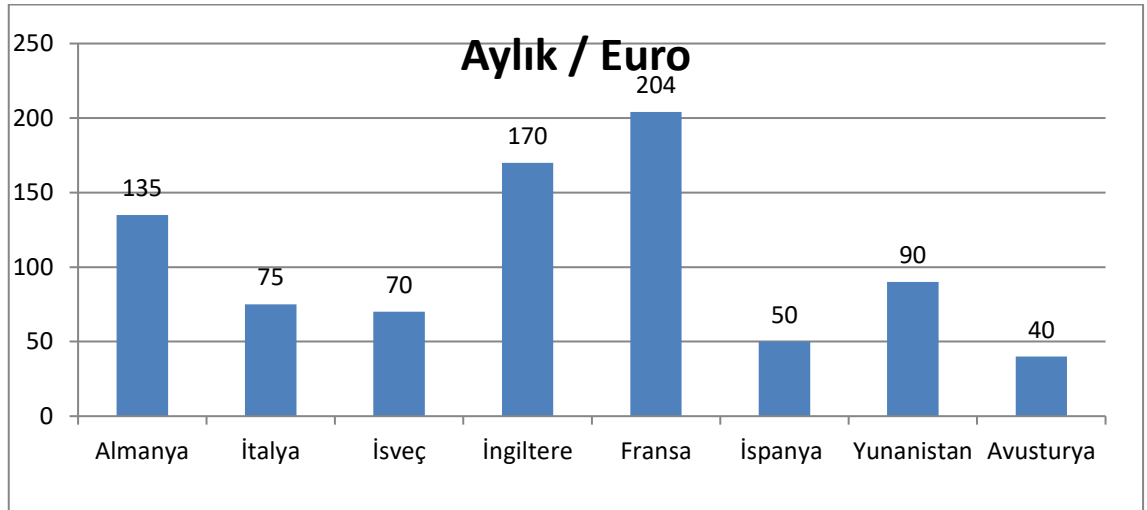
AB’nin ülkelere gelen mültecilere temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla belirli sosyal politikalar uyguladığı bilinmektedir. Bu sosyal politikalar başta barınma gibi temel ihtiyaçları karşılasa da mültecilerin diğer ihtiyaçlarını karşılayabilmesi amacıyla nakdi yardımlar da AB tarafından yapılmaktadır. *“Avrupa iltica hukuku, korunma isteyen herkesin iltica işlemlerinin adaletli bir şekilde yapılması kadar bakım ve barındırılmalarında en az insancıl ve toplumsal standartlara uyulmasını da öngörüyor”* (Hodali ve Prengen, 2018).

Tüm AB ülkelerinin aynı ekonomik gelişmişlik seviyesine sahip olmadığı düşünüldüğünde AB ülkeleri kendi ekonomik ve sosyal algı durumlarıyla yardım politikalarını uygulamaktadır. Bu yüzden minimal seviyede bir geçim standardını mültecilere uygulamak, ülkelerin bu yardımları kendi açılarından kabul edilebilir seviyelere çekmesine neden olmaktadır.

“Asgari geçim limitini karşılayacak uygun seviyedeki yardımlar ülkelere göre farklı değerlendiriliyor ve uygulanıyor. Göçmenlere ya nakit ödeniyor, ya da karneyle alışveriş yapabilmesi sağlanıyor. Tek tip uygulama bulunmadığından, mültecilere yapılan yardımlar tam manasıyla birbiriyle kıyaslanamıyor”(Hodali ve Prengen, 2018).

4.2.2. AB Tarafından Yapılan Nakit Yardımlar

AB tarafından mültecilere yapılan yardımlarda yukarıda da belirtildiği gibi ülkelerin ekonomik refah seviyelerine göre oransal değişimler ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber yardımlar aile, tek birey gibi durum içerisinde olan mülteciler için de farklılık göstermektedir. “En fazla mülteci alan ülkelerde tek başına yaşayan yetişkinleri baz alarak bir karşılaştırma yaptık ve başvurusu kabul edilenlere yapılan yardımların farklılık gösterdiği ortaya çıkmıştır”(Hodali ve Prengen, 2018).

Kaynak: Hodali ve Prengen, 2018

Grafik 4.1: Mültecilere Ödenen Nakit Harçlıklar / 2018

Grafik 4.1'den anlaşılabacağı üzere sıralanan ülkeler AB'ye göç eden Suriyeli mültecilerin gitmeyi en fazla tercih ettiği ülkeler sıralanmıştır. Yine tabloya bakıldığında yukarıda değinildiği gibi ekonomik gelişmişlikleri göz önüne alındığında daha güçlü ekonomiye sahip ülkelerin yaptıkları nakit yardım miktarı artmaktadır. Yalnız bazı ülkelerin sosyal yardımları arttırıp harçlık (nakit yardım) miktarını daha düşük seviyelerde tuttuğu bilinmektedir.

Mültecilere yapılan nakit yardımlarının ne şekilde yapıldığını irdelemek faydalı olacaktır. Çünkü bazı ülkelerin nakit yardımı düşük seviyede tutarken aynı yardımları arttırdığı anlaşılrken, bazı ülkelerin ise aynı yardımları makul seviyelere çekip nakit yardım miktarlarında yükseltme yaptığı anlaşılmaktadır. Bazı ülkelerin ise barınma ve beslenme gibi sosyal yardımlara ağırlık verdiği anlaşılmaktadır. (Hodali ve Prengen, 2018);

- Almanya'da grup halinde yurtlarda barınanlara aylık nakit ya da kupon şeklinde en fazla 135 euro nakit ödemesi yapılmaktadır. Normal sosyal yardımlardan sadece başvurusu kabul edilen mülteciler yararlandırılmaktadır.
- İtalya'da mülteciler iltica başvurusundan iki ay sonra çalışabilmekteler, devlet tarafından barındırılan işsizlere aylık 75€nakit ödemesi yapılmaktadır. Para yardımı ise yurtta kalma şartına bağlı olarak yapılmaktadır.
- İsveç'te geçimini karşılayabilecek durumundaki mülteciler kalacağı yeri de kendi bulmak zorunda. Çalışamayanlar devletin yerleştirdiği yurtlarda bedava kalmaktadır. Her türlü ihtiyaçları karşılanmaktadır ve ayda 70€ yardım almaktadırlar.
- Fransa'da enflasyon da hesaba katıldığından dolayı ödenen nakit yardım her yıl değişmektedir. 2015 yılından bu yana mülteci adayı aylık 204€, kişi başına da 102 €ek yardım almaktadır.
- İngiltere'deki mülteci adayı kalacağı yeri belirleme şansı taşımamaktadır. Devletin imkan sağladığı yerde kalanlara aylık 170 € ödenmektedir. Üç yaşından küçük çocuklu anne ve hamilelere aylık 13 € ek yardım yapılmaktadır.
- İspanya'da mülteci adaylarının uyumu 6 aylıktan oluşan üç dönemde tamamlanmaktadır. İlk dönemde ihtiyaçlarının da karşılandığı yurtlarda kalıyor ve ayda 50 € almaktadırlar. Çocuk başına 19 € ek yardım yapılmaktadır.
- Avusturya'da mülteci adayları devletin gönderdiği geçici barınma yurtlarında kalmaktadırlar. Burada ihtiyaçları karşılanmakta ve aylık 40 € harçlık almaktadırlar. Alışveriş ve yemek pişirmeyi kendilerinin yaptığı yurtlarda kalanlara 150 ile 200€ ödenmektedir. Bazı Avusturya şehirlerinde çocuklar için ödenen harçlık 100 €'ya düşürüldü.
- Yunanistan'da devletin verdiği yurtlarda barınanlara ayda kısmen kupon olarak 90 €

ödenmektedir. Çoğu zaman para yardımı adalarda barınan mültecilere ulaşmamaktadır. Barınacağı yeri kendi bulan ailelere, kişi sayısı 7'yi geçmemek şartıyla ayda 550 €'ya kadar sosyal yardım yapılmaktadır.

4.2.3. AB Tarafından Yapılan Aynı Yardımlar

Kelime olarak Arapça kökenli olan aynı kelimesi gözle ilgili olan anlamına gelmektedir. Dilimizde aynı kelimesi somut olarak gözle görülen durumları anlatmak için kullanılmaktadır. Aynı yardım tamlamasına bakıldığında; *“Aynı Yardım “para olarak değil de mal veya hizmet olarak verilen” anlamına gelmektedir. Yardımın nakit yerine mal ile karşılanması durumu aynı yardımı ifade eder”*(İş Kanunu, 2015).

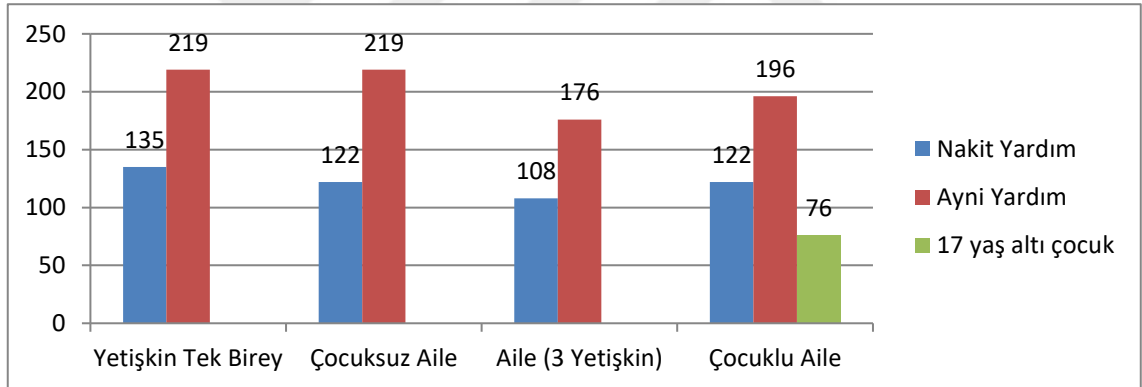
AB ülkeleri tarafından Suriyeli mültecilere yapılan nakit yardımlara bakıldığında AB ülkelerinin ekonomik gelişmişlik düzeylerine göre yapılan nakit yardımlarda farklılıklar olduğuna yukarıda değinilmişti. Fakat nakit yardımlar üzerine eklenen aynı yardımlara bakıldığında Suriyeli mülteciler için AB ülkeleri tarafından karşılanan masrafin ülkeler bazında dengelendiği görülmektedir. (Hodali ve Prengen, 2018);

- “Yasalar gereği Almanya'daki mülteci adaylarına aylık 35 Euro ödeme yapılmaktadır. Bu ödeme sosyal yardım aylığından 70 Euro daha az. Yardımın bir bölümü aynı olarak yapılmaktadır.
- İtalya, iltica başvurusu sonuçlanana kadar mülteci adayını barındırmakla yükümlü. Mültecilerin İtalya'daki yaşam şartları epey süredir eleştirilmektedir.
- İsveç'te Çocuk başına da 55 Euro ek ödeme yapılmaktadır. Özel barınma evlerinde kalanlar için İsveç aylık 225 Euro'luk yardım yapmaktadır. Kira dışındaki tüm masrafları mülteci adayı bu parayla karşılamaktadır. Sosyal yardıma ihtiyacı olan İsveç vatandaşlarına devlet ayda 394 Euro ödemektedir.
- Fransa'da 4 kişilik bir aile için aylık 408 Euro ödenmektedir Devletin belirlediği yerde barınmayı kabul etmeyenlere ise yardım yapılmamaktadır. Yardım devlet tarafından verilen bir kredi kartı aracılığıyla yapılmaktadır.
- İngiltere'deki mülteci adaylarına çalışma izni verilmemektedir. Devletin sağlık hizmetlerinden ve kamu okullarından bedava yararlanabilmektedirler.
- İspanya'da Kira masrafı devlet tarafından karşılandığı gibi, ailenin kişi sayısına göre göre devletten 300 ila 500 Euro geçim yardımı da almaktadırlar. Üçüncü aşamada mülteci adaylarına çalışma izni verilmektedir ve sosyal yardımlardan sadece yoksunluk durumunda

yararlanabilmektedirler.

- Avusturya’da Mülteci adayına önceden belirlenmiş marketlerden almak şartıyla yılda 150 Euro’luk giyecek kuponu verilmektedir. Öğrenciler için her yıl okul malzemesi alabilmeleri maksadıyla yıllık 200 Euro’luk kupon dağıtılmaktadır. Kendine barınacak yer arayan ve beslenme, giyinme ve günlük ihtiyaçlarını karşılayanlara kira hariç aylık 320 ile 365 Euro arasında ödeme yapılmaktadır.
- Yunanistan’daki mülteci adaylarına yardım sorumluluğunu Ulusal Sosyal Yardım Kurumu ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği paylaşmaktadır. Bu ülkeye sığınanların temel ihtiyaçları ve sağlık giderleri iki kuruluş tarafından karşılanıyor.”

AB ülkelerinden Almanya’nın ekonomik gelişmişlik açısından birliğin lokomotif olduğu düşünüldüğünde ve küresel çapta birlik adına alınan kararlarda etkisinin yadsınamayacak derecede fazla olduğu varsayıldığında Almanya’nın mülteciler için yaptığı yardımları daha geniş inceleme sonucu ortaya çıkmaktadır.

Kaynak: Hodali ve Prengen, 2018)

Grafik 4.2: Almanya’da Mültecilere Yapılan Ayni ve Nakit Yardımlar / Euro

Grafik 4.2’ye bakıldığında yapılan ayni ve nakit yardımların en fazla tek bireylere yapıldığı anlaşılmaktadır. Ancak aile olunması durumunda yapılan ayni ve nakit yardımların miktarında azalma görünse de yapılan bu ödemeler kişi başı olarak ödenmektedir. Örneğin yetişkin tek bireye yapılan toplam ödemeye bakıldığında $135+219=354$ Euro kaynak ayrıldığı görünürken, bu miktar çocuksuz aile olan iki yetişkin için tablodan da anlaşılabileceği üzere, $122+219=341$ Euro kişi başı için yapılan yardım miktarıdır. Bu aileye yapılan yardım miktarı $341 \times 2 = 682$ Euro’ya, Aynı şekilde 3 yetişkinden oluşan bir aileye yapılan toplam yardım miktarı $(108+176) \times (3) = 852$

Euro'ya çıkmaktadır. Anne, baba ve yetişkin olmayan 17 yaş altı çocukların olduğu durumda ise yine kişi başı ödeme yapılmaktadır. Örneğin 2 çocuğu olan bir aile için yapılan yardım miktarı $(122+196) \times (2) + (76 \times 2) = 788$ Euro'ya ulaşmaktadır.

4.2.4. AB Mali Yardım Programı

AB ve Türkiye arasındaki mülteci anlaşmasında AB tarafından Türkiye'ye 6 milyar Euro yardım ve bazı TC vatandaşlarına bazı haklardan yararlanma sözü verilmişti. *“Mülteci anlaşmasının karşılığında ise Türkiye'ye 6 milyar Euro'luk finansal yardım, Türkiye vatandaşlarına AB ülkeleri için vize kolaylığı ve Türkiye'nin AB'ye girme sürecinin hızlandırılması yer alıyor”* (Yıldız, 2018). İlk 3 milyar Euro'luk kısmın ödemesinde ağır davranan AB kurum olarak yavaş davrandıklarını kabul etti ve ikinci 3 milyar Euro'nun ödemesinin hızlı bir şekilde yapılması gerektiğini ilan etti.

“(TC) AB Bakanlığı, “Suriyelilerin ihtiyaçları dikkate alındığında, AB'nin taahhütlerini yerine getirmede daha hızlı olması gerektiği çok açıktır” açıklamasını yaptı. Anlaşmanın ikinci yılında, 14 Mart 2018'de, AB Komisyonu göç ve vatandaşlık delegesi D. Avramopoulos Türkiye'ye ikinci paket olarak diğer 3 milyar euro'nun ödenmesi hususunda fikir birliğinde olduklarını belirtti” (Yıldız, 2018).

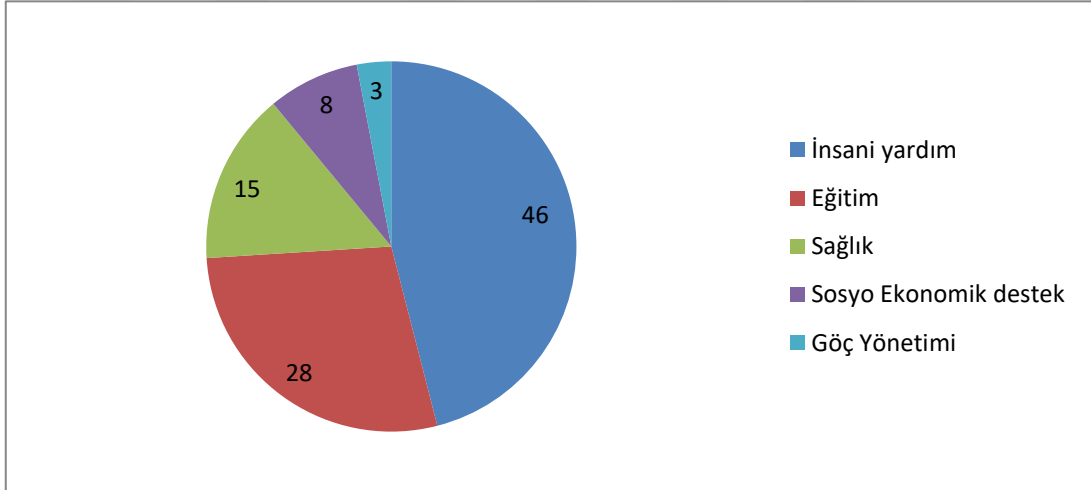
AB tarafından ödemesi yapılan bu mali yardımların aktarılmasında sorun yaşanmaması için belirli bir program dahilinde işlemesi gerektiği sonucu ortaya çıkmaktadır. İlk 3 milyar Euro'nun ödemesinde oldukça yavaş davranan AB komisyonu ikinci 3 milyar Euro'luk dilim için ek tedbirler aldığını açıkladı.

“Öncelikli faaliyet alanları insani yardım, eğitim, göç yönetimi, sağlık, belediye altyapısı ve sosyo-ekonomik destektir. Mali Yardım Programı için 3 milyar Euro'luk operasyonel fonun tamamı, 72 projeyle birlikte taahhüt edilerek sözleşmeye bağlanmıştır. Şimdiye kadar 1.85 milyar Euro'dan fazla bir ödeme yapılmış olup kalan miktar, 2021 yılının Haziran ayına kadar Mali Yardım programı kapsamındaki projeler sürdükçe ödenecektir. Komisyon Kararı'nın kabulüyle Komisyon ikinci 3 milyar Euro'luk pay için ek fon kaynaklarının devreye sorulmasını teklif etmiştir. Karar, Mali Yardım Programının başarılı ve etkin işleyişinin kesintiye uğramaması için, ikinci 3 milyarlık dilimin hukuki çerçevesini oluşturmakta ve AB bütçesinden 1 milyar Euro'yu devreye sokmaktadır”(AK, 2018).

Suriyeli mültecilerin hayata yeniden kazandırılması, ve savaşın yıkıcı etkilerinin silinmesi amacıyla yapılan yüksek bütçeli yardımların sorunsuz bir şekilde aktarılması

için yapılan çalışmaların yanında bu yardımların nerelere ne şekilde harcanacağı ve farklı alanlara dağıtılacak olan harcamaların birinin diğerini aksatmaması için bir uyum dahilinde yapılacak olmasıdır. AB yaptığı açıklamayla bu tereddütleri ortadan kaldırmıştır.

“Yardımanın eşgüdümünü, tamamlayıcılığını ve etkinliğini sağlamak amacıyla hangi faaliyetlerin ne kadar bütçeyle destekleneceğine ve hangi ekonomik araçların kullanılacağına içeren stratejik yönlendirmeyi Mali Yardım Aracı Yönlendirme Komitesi yapmaktadır. AB’ye Üye Ülke temsilcilerinden oluşan, Türkiye’nin de danışman sıfatıyla katıldığı Yönlendirme Komitesine, AK başkanlık etmektedir. Projeler, gereklilik değerlendirmesine göre ve harekete geçirilen finansman araçlarının prosedürleri takip edilerek seçilmektedir”(AK, 2018).

Kaynak: AK, 2018

Grafik 4.3: AB Mali Yardım Fonunun Öncelikli Dağılım Oranları (%)

Grafik 4.3’e bakıldığında AB’nin fon yönetimi konusunda pastanın en büyük dilimini insani yardıma ayırdığı görülmektedir. Ayrılan bütçenin nerdeyse yarısının insani yardıma ayırması ve bu konuda en fazla çocukların mağdur olduğu düşünüldüğünde ve 1/4’ünden fazlasının da eğitime ayrıldığı düşünüldüğünde fon yönetimi konusunda AB’nin önceliği çocuklara verdiği anlaşılmaktadır.

Ayrılan bu fonlarla Türkiye’de neler yapıldığına bakılacak olursa; sürecin karşılık uyum ve titiz bir şekilde yapıldığı sonucu ortaya çıkmaktadır. Örneğin eğitim için fon yönetimi konusunda açıklanan sayısal veriler şöyledir:

“500 bin Suriyeli mülteci çocuğun eğitime erişimi var. 5,500 Türkçe dil öğretmeni 23 ilde istihdam edildi 312 bin çocuğun dil eğitimi görmesi sağlandı. 125 yapı ve 50 prefabrik okul inşa edildi. Yaklaşık 45 bin öğrenci devam eden eğitim desteğinden faydalandı. 32 binin üzerinde çocuk okul ulaşımı hizmetinden faydalandı”(AK, 2018).

Sağlık için fon yönetimi konusunda açıklanan sayısal veriler şöyledir:

“760 binden fazla temel sağlık hizmeti verildi. 217 binin üzerinde çocuğun aşısı yapıldı. 12 göçmen sağlık merkezi çalışmaya başladı. 32 binden fazla çocuk okul ulaşımı hizmetinden faydalandı”(AK, 2018).

Tabloda yer alan en büyük pay olan insani yardım konusunda ise neler yapıldığına bakıldığında;

“1.2 milyon kullanıcısı olan Sosyal Uyum Yardımı (SUY) kapsamında temel ihtiyaçlar karşılanıyor. 266 binden fazla çocuk okula gidiyor ve aileler Şartlı Eğitim Yardımı (Ş.E.Y.) ile destek alıyor. 18 bin hamile kadın doğum öncesi ve doğum sonrası bakımdan faydalandı”(AK, 2018).

4.3. AB Dışı Avrupa Ekonomilerine Etkileri

AB’ye üye olmayan Avrupa devletleri birkaç nedenden dolayı üye değillerdir. Bunlar; üye olmak istemeyen devletler ve üye olmak isteyip aday statüsünde olanlar olarak 2’ye ayrılabilir. Bu başlıkta Suriye mülteci krizinin AB’ye üye olmayan Avrupa devletlerine ekonomik yansımaları incelenecektir. 4 alt gruplandırma yapılacak olup bunlar; Batı Avrupa ülkeleri, Doğu Avrupa Ülkeleri, Kuzey Avrupa ülkeleri ve Güney Avrupa ülkeleri olacaktır.

4.3.1. Batı Avrupa Ülkeleri

AB’ye üye olmayan Batı Avrupa ülkeleri İsviçre, Monaco ve Lihtenştayn’dır. Mülteci ya da göçmenlerle ilgili kendi kanunlarını uygulasalar da özellikle İsviçre ve Lihtenştayn’ın Mülteci haklarıyla ilgili Dublin Tüzüğü’nde imzaları bulunmaktadır. Dublin Tüzüğüne bakıldığında;

“Cenevre Sözleşmesi’nin ardından AB’nin mülteci politikasını belirleyen uygulamaların tümü Dublin Sistemi olarak isimlendirilmektedir. 1997’de yürürlüğe giren Dublin Tüzüğü’nde AB

üyeleri ülkelere yapılan mülteci başvurularının incelenmesinden sorumlu üye ülkenin belirlenmesiyle ilgili kriterler yer almaktadır. Bu Tüzük, AB üyesi ülkeleri ile birlikte Norveç, İzlanda, Lihtenştayn ve İsviçre'yi de ilgilendirmektedir. Böylece birinin bütün üye ülkelerde sığınma başvurusu yaparak sığınma sistemini kötüye kullanmasına engel olmaya çalışılmıştır. Dublin Tüzüğü gereği AB üyesi ülkeler, üçüncü ülke vatandaşları veya vatansız bir kişi tarafından yapılan uluslararası koruma başvurularını incelemek zorundadır. Dublin Tüzüğü'nün amacı, sığınma prosedürlerine hızlı bir şekilde erişmek ve esas itibarıyla bir başvuruyu, açıkça belirlenmiş tek bir üye ülke tarafından incelemektir”(Hopyar, 2016:4).

Sözleşmeye göre, AB'nin mülteci hakları ile ilgili sığınma prosedürleri kararlarına mültecilerin hızlı bir şekilde erişmesi bu haklardan ivedilikle yararlandırılması ve başvuru sürecini hızlandırmak olarak anlaşılmaktadır. AB'ye üye olmayan İsviçre ve Lihtenştayn ülkeleri de Dublin Tüzüğü'ne imza atarak sığınmacılara bu taahhütte bulunmuş olmaktadır.

80.000 \$'ı aşan milli geliriyle dünyanın en zengin ilk 3 ülkesi arasında gösterilen İsviçre 2015 yılında yaşanan yoğun mülteci akını dolayısıyla AB'de göçmenleri paylaşma tartışmasına olumlu cevap verdi. Bu tartışmaya göre;

“Avrupa ülkeleri Akdeniz ülkelerinden 20 bin göçmenin AB'ye üye ülkeler arasında eşit şekilde paylaşılmasına için sunulan planı tartışıyor. Plan, alınacak göçmen sayısının her ülkenin nüfusu, gayri safi yurt içi hasılası ve işsizlik oranlarına uygulanması bekleniyor. Mayıs ayı itibarıyla Kanada, 1285, İsviçre 3500 Avustralya 5600 Suriyeli mülteci kabul etme taahhüdünde bulundu” (BBC-Türkçe, 2015).

2015 yılında yaşanan yoğun mülteci akını ve kaçak yollarla Yunanistan ve İtalya'ya ulaşan göçmenlerden 3500'ünü alacağını taahhüt eden İsviçre, günümüze kadar taahhüt ettiği sayının yarısını bile henüz almamıştır. “İsviçre, önceki gün aldığı kararda anlaşma olmasına rağmen Yunanistan ve İtalya'dan mülteci almayacağını açıkladı. İsviçre'nin bugüne kadar aldığı mülteci sayısı, İtalya'dan 902, Yunanistan'dan ise 579 olmak üzere 1481 kişi” (t24, 2018).

Dünya'da sosyal güvenlik cenneti olarak bilinen İsviçre'de sosyal güvenlik açısından durumun mülteciler için aynı olduğu söylenemiyor. Özellikle son dönemlerde Avrupa'da yaşanan yabancı düşmanlığı İsviçre'de de yaygınlaşmaya başlamıştır. Buna rağmen İsviçre'de yabancıların ekonomiye olan katkıları azımsanmayacak derecede

fazladır. İsviçre İstatistik Kurumu'nun verilerine göre; “göçmenlerin ekonomik büyümedeki payı yüzde 27 oranında. Bu verilere göre yabancılara yüzde 37'si endüstri alanlarında yüzde 25'i ise diğer kamusal alanlarda çalışıyor.”(Demirkaya, 16/04/2019). Ekonomiye katkıları büyük oranda olan yabancılara bu durumuna rağmen İsviçre’de oturum alamamış ya da vatandaş olamamış mülteciler için durum diğer yabancılara göre daha kötüdür.

“İsviçre’de “Asgari Ücret uygulaması” yok. Fakat bir kişinin normal koşullarda hayatını sürdürmesi için gerekli olan ücret 3 bin 400 Frank. Ama özellikle mülteci koşullarında yaşamaya çalışan binlerce insan aylık 300-450 Frank ile geçimini sağlamak zorunda kalıyor. Son İltica yasasındaki yeni reformla bu ücret aylık 240 Franka kadar düşürüldü. Oturum hakkı elde etmiş olanlar içinde durum çok farklı değil. “B” veya “F” statüsünde oturum hakkına sahip bir yabancının ayda aldığı ücret kira, sağlık sigortası, günlük yeme içme ve diğer ihtiyaçlar dahil bin 600 ile 2 bin 200 Frank arasında seyrediyor. Mültecilerin oturum hakkı elde edene kadar yıllarca, eskiden sığınak diye kullanılan yer altı kamplarında, 8 ile 24 kişilik odalarda kalmak zorunda bırakılıyor. Birçok bölgede “N kimliği” statüsünde olan mültecilerin çalışma izinleri yok. Ancak yaşadıkları belediyelerde ormanda ağaç kesmek, temizlik, inşaat vb. ağır iş sektörlerinde saati 3 ile 7 frank olan bir ücretle çalışmaya zorlanıyor” (Demirkaya, 2016).

Dünya’nın en küçük ülkelerinden olan Lihtenştayn nüfusu itibari ile mülteci alacak konumda olan bir ülke özelliği taşımamaktadır. “35.900 nüfuslu Lihtenştayn’da halkın yaklaşık %35’i yabancıdır” (Dışişleri Bakanlığı, 2019). Dublin Tüzüğü’ne taraf olmasına rağmen gerek yüz ölçümü gerekse nüfusu bakımından Lihtenştayn’ın mülteci barındırması mümkün görünmemektedir. Sözleşmeye taraf olup bulunduğu taahhütte uymadığı bu ülkenin uygulamalarından anlaşılmaktadır. “Lihtenştayn büyük bir utanca imza atarak 35 sığınmacıyı reddetti” (Asan, 2017).

Yüzölçümü ve nüfusu bakımından lihtenştayn’dan geri kalmayan Monaco’da ekonomi tarım ağırlıklıdır. TC Dışişleri Bakanlığı resmi verisine göre ; “Başlıca İhracat Kalemleri: Tarım, ormancılık ve balıkçılık/deniz ürünleri, gıda ürünleri, taşımacılık ürünleri, yedek parçalar. Başlıca İthalat Kalemleri: Gıda ürünleri, taşımacılık ürünleri/yedek parçalar, elektrik, elektronik ve makineler, sanayi ürünleri.” (Dış İşleri Bakanlığı, 2019). Ulaşılan kaynaklarda Monaco’nun Suriyeli sığınmacı aldığına dair bir belgeye ulaşılmamıştır.

4.3.2. Kuzey Avrupa Ülkeleri

AB'ye üye olmayan Kuzey Avrupa ülkeleri Norveç ve İzlanda'dır. Dublin Tüzüğü'ne bu iki Kuzey Avrupa ülkesi de imza atmıştır ve imza gereği tüzüğün yükümlülüklerini yerine getirmekle yükümlüdürler. *“Dublin III Yönetmeliği, tüm AB ülkelerinde ve Norveç, İzlanda, Lihtenştayn ve İsviçre'de geçerlidir. İlke olarak, iltica başvurunuzdan sorumlu devlet, AB'de ilk geldiğiniz veya size giriş vizesi veren ilk Avrupa ülkesidir”*(Handbook, 2019).

Diğer Kuzey Avrupa ülkeleri gibi demokrasisiyle ön plana çıkan ülkelere biri olan Norveç'in mülteciler konusunda uluslararası sorunlara sosyal yönlerden hassasiyet gösterdiği bilinmektedir. Bunlardan biri Norveç Katolik kilisesinin özellikle 2015 yılında Avrupa sınırlarında yaşanan dramlara karşı “Kapıları açın. İsa da bir mülteciydi.” şeklinde açıklama yapmasıydı. Bir diğeri ise; yine uluslararası düzeydeki araştırma merkezlerine sunduğu katkıdır.

“Araştırma merkezleri içinde zorunlu göç ve mülteci araştırmaları alanında lider konumda olan Oxford Üniversitesi bünyesindeki Mülteci Araştırmaları Merkezi (RSC) yapılan araştırmalardan ayrıca aldığı finansal destek konusunda da dikkatleri üzerine çekmektedir. RSC bireysel mali destekçilerinden ayrıca 40'tan fazla kurum tarafından destek göstermektedir. Dünya Bankası, (BMMYK), AB, (UNICEF), Amerikan Nüfus, Mülteciler ve Göç Bürosu, Norveç Dışişleri Bakanlığı ve Stanford Üniversitesi gibi kurum ve kuruluşlar RSC'ye destek sağlayan kuruluşlardan bazılarıdır” (Ekşi, 2015:142).

İzlanda diğer Kuzey Avrupa ülkeleri gibi demokrasinin en iyi uygulandığı ülkelere biri olarak görülmektedir ve ayrıca mülteciler konusunda da katı tedbirleriyle tanınan bir ülkedir. Suriyeli mültecilerin durumu ile ilgili ise katı tutumunu sergilemeye devam etmiştir. İzlanda hükümetinin 50 Suriyeli mülteciyi alabileceğini açıklaması İzlanda halkı tarafından tepkiyle karşılanmıştır. *“300 bin nüfusu olan İzlanda'da 12 bin aile, yazar Bryndis Bjorgvinsdottir'in çağrısından sonra Suriyeli mültecileri misafir etmek için başvuruda bulundu. Yapılan çağrı hükümetin yalnızca 50 mülteci kabul edileceğini açıklamasından sonra başlatıldı”* (internethaber, 2015). Diğer bütün Avrupa ülkeleri gibi İzlanda da mülteciler için uluslararası anlaşmalardan doğan yükümlülükleri yerine getirmektedir.

4.3.3. Doğu Avrupa Ülkeleri

AB'ye üye olmayan Doğu Avrupa ülkeleri Beyaz Rusya, Moldova ve Ukrayna'dır. Beyaz Rusya, Belarus adıyla da bilinmektedir ve eski bir Sovyet ülkesidir. Beyaz Rusya da diğer Avrupa ülkeleri gibi mültecilere uluslararası antlaşmalardan doğan yükümlülükleri yerine getirmektedir. Avrupa'nın doğusunda yer alan diğer ülkeler gibi Beyaz Rusya'da da Suriyeli mülteci resmi makamlarca yoktur. Son dönemlerde siyasi istikrarsızlıkla gündeme gelen Beyaz Rusya'nın Suriyeli mültecilerce tercih edilmeme nedeninin başında mültecilerin göç güzergahı üzerinde bulunmaması ve ekonomik açıdan diğer Avrupa ülkelerine göre gelişmişlik düzeyinin çok iyi olmamasıdır.

“Ülkede milli gelir ortalama olarak kişi başı 5 bin dolar civarında. 2016'da büyüme rakamı %-2,6 olan Belarus, yılın ilk yarısında 16 milyar 759 milyon dolar ihracat, 16 milyar 339 milyon dolar ithalat gerçekleştirdi. Belarus'ta 2016'da enflasyon oranı yüzde 10,6 iken işsizlik oranı en son 2019'da resmi rakamlara göre %1”(Anadolu Ajansı, 2019).

Moldova, tıpkı Beyaz Rusya gibi eski Sovyet ülkelerindendir. 1991'de Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra Moldova bağımsızlığına kavuşmuştur. Yakın dönemde AB ile ilişkilerini geliştirmiştir. “27 Haziran 2014 tarihinde Moldova Hükümeti, AB'yle Ortaklık Anlaşması imzalamış, söz konusu Anlaşma 1 Temmuz 2016 tarihinde resmen yürürlüğe girmiştir.”(Dış İşleri Bakanlığı, 2019). Moldova'da tıpkı diğer Avrupa ülkeleri gibi ortak yükümlülükleri yerine getirmektedir. Ancak gerek ekonomik gelişmişlik düzeyi gerekse Beyaz Rusya gibi göç yollarında olmaması gibi nedenlerle mülteciler tarafından tercih edilen bir ülke değildir.

Ukrayna, Doğu Avrupa ülkeleri arasında en geniş sınırlara sahip olan ülkelerdendir. Rusya'nın baskısı altında olan Ukrayna'nın ekonomisi diğer Avrupa Ülkelerine göre geridedir. Kırım sorunundan dolayı Rusya ile ilişkileri son dönemlerde gergin durumda olan Ukrayna, Suriyeli mülteciler için insani yardımda bulunmuştur.

“Ukrayna Cumhurbaşkanı V. Yanukoviç'in kararı ve hükümetin emriyle Ukrayna Suriye'den kaçarak gelen mültecilere insani yardım gerçekleştirdi. Suriye'ye komşu olan ülkelere sığınan Suriyeli mülteciler için kurulan kamplarda acil ihtiyaçları karşılamak için Ukrayna hükümeti tarafından sağlanan maddi yardım BM'nin özel fonuna aktarıldı. Ukrayna Dışişleri Bakanlığı tarafından yapılan resmi açıklamaya göre;

!Uluslararası toplumun sorumlu bir üyesi olarak devletimiz inanıyoruz’ denildi” (İbadulluyeva, 2013).

4.3.4. Güney Avrupa Ülkeleri

AB’ye üye olmayan Güney Avrupa ülkeleri Andora, Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ, Makedonya, San Marino, Sırbistan ve Vatikan’dır. Yüzölçümü ve nüfus bakımından oldukça küçük ölçekli olan Andora ve San Marino Suriyeli Mültecilerin bulunmadığı ülkelerdir. Dünya’nın en küçük yüzölçümüne ve en az nüfusuna sahip olan Vatikan, önemini Katolik Dünyası’nın dini ve siyasi merkezi olmasından almaktadır. Yüklendiği bu kimlik nedeniyle Vatikan dünyada meydana gelen kitlesel göç tarzı yıkıcı sosyal etkisi çok fazla olan durumlara duyarsız kalamamaktadır. Özellikle Avrupa’da oluşan göçmen karşıtı politikacı beyanlarına karşı Vatikan, Papa aracılığıyla açıklama yapmak zorunda bırakılmıştır.

“Papa tarafından Kasım ayında yapılan konuşmada göçmenlere karşıt söylemler kullanan politikacılara sert tepki gösterilmiş ve bu siyasilerin kullanmış olduğu ifadelerin ırkçılık diye nitelendirildiği ifade edilmişti. Katoliklerin ruhani lideri Papa Francis, 104. Dünya göçmen ve sığınmacılar günü dolayısıyla yaptığı konuşmada göçmenlere sırt çevrilmemesini istedi.” (Euronews, 2018).

2018 yılının ilk günlerinde bu açıklamayı yapan Vatikan, daha sonra da kaçak geçiş yollarında yaşanan insanlık dramlarına karşı bu tarz çağrılarda bulunmuştur. Özellikle Avrupa’ya geçişi deniz yolu üzerinden kaçak yollarla tercih eden kaçak göçmenler için İtalya, uğrak limanların başında gelmektedir. 2019 yılı Ocak ayında kaçak göçmen taşıyan iki geminin İtalya açıklarında günlerce beklemesi bir drama neden olmuştur.

“22 Aralık’ta Libya’dan bindikleri bir bot vasıtasıyla yola çıkan ve kurtarılan 33 göçmeni taşıyan Sea-Watch3 gemisi ile 29 Aralık’ta kurtarılan 17 kişiyi taşıyan Sea-Eye haftalardır demir atacak bir liman arıyor. Gemiler için Malta Başbakanı Joseph Muscat, ülkesinin kurtarma için hiçbir yasal sorumluluk almadığını söyleyerek gemileri almayı kabul etmediğini söylemişti. Katolik dünyasının lideri Papa Francis, 49 mülteci ile yaklaşık 2 haftadır Akdeniz’de demir atacak liman arayan iki gemi için kapıları açın çağrısında bulundu”(Ortahamamcılar, 2019).

Güney Avrupa ülkelerinden Sırbistan, Suriyeli mülteciler konusunda gündemden düşmeyen ülkelerden birisidir. Sırbistan, kaçak göçmenlerin AB ülkelerine ulaşmak için

geçmek zorunda oldukları en uğrak noktalardan birisidir. Macaristan ile sınır komşusu olan Sırbistan, AB'ye geçişin son kapısı durumundadır. Ancak Sırbistan'ın yaşanan göç yığılmaları nedeniyle bu durumla baş edemeyecek duruma geldiği bilinmektedir. Sırbistan'ın ülkelerinde kalmak zorunda olan mültecilere kısmen de olsa insani yardımda bulunduğu fakat barınma gibi diğer sosyal ihtiyaçlarda iyi bir sınav veremediği bilinmektedir.

“Sırbistan'ın başkenti Belgrad'da eski bir binaya sığınan Suriye, Irak ve Afganistan uyruklu mülteciler zor koşullarda yaşamak zorundalar. Yaklaşık bin kadar mülteci Sırbistan'dan Macaristan'a gitmeyi beklerken terk edilmiş bir binada zor koşullar altında yaşıyor. Sırbistan'a yerleşmek istemeyen mülteciler, hükümet tarafından bir sığınak ve yemek sağlandığı fakat çok kalabalık olan mülteci merkezlerinde kalmayı reddediyorlar. Sırbistan hükümetiyse yakın dönemde yardım kuruluşlarına mülteci kamplarında ve barınma alanlarında kalmayı istemeyen mültecilere yardım yapmalarını engelledi. En basit insani ihtiyaçlarını sağlamakta zorlanan mülteciler yaktıkları ateşle ve battaniyelerle soğuktan korunmanın yollarını arıyorlar. Özel merkezlerde kalmaya karşı çıkan mülteciler parmak izlerinin alınmasından ve bu yüzden Batı Avrupa'ya geçememekten korkuyor” (BBC-Türkçe, 2016).

Arnavutluk, Bosna Hersek, Karadağ ve Makedonya gibi balkan ülkelerinde de Suriyeli mülteciler açısından durumun Sırbistan'dan pek de farklı olmadığı anlaşılmaktadır. AB'nin özellikle adı geçen ülkelere daha fazla mülteciyi sınırlarına sokmamalarını ya da ülkelere giren mültecilerin AB'ye geçişlerine izin vermemeleri konusunda baskı altında tuttuğu ve mültecilere insani yardım yapılması hususunda anlaştıkları bilinmektedir.

“Ekim 2015'te Brüksel'de biraraya gelen AK'nda Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Almanya, Yunanistan, Macaristan, Romanya, Sırbistan ve Slovenya liderleri Batı Avrupa rotası diye tanımlanan mülteci rotasını görünüşte kontrol altında tutmak ama aslında kapatmak için bir dizi önlem içeren bildirge yayınlamıştı. O dönemde AK Başkanı Jean-Claude Juncker konuyla alakalı şu açıklamayı yapmıştı: "Etkilenen ülkeler salt birbirleri hakkında değil, karşılıklı da konuşmalıdır. Komşular birbirleri aleyhine değil, beraber çalışmalıdır. Avrupa'da insani bir trajedinin meydana gelmesine yol açmamak amacıyla Batı Balkanlar rotasındaki mültecilere insani muamele yapılmalıdır” (Çağ, 2016).

Tablo 4.1: Güney Avrupa Ülkelerinden Yapılan Göç Hareketleri

Ülkeler	Göçmen Sayısı 2015	Göçmenlerin Nüfusa Oranı % 2015
Arnavutluk	1.112.910	38.5
Bosna Hersek	1.650.772	43.2
Karadağ	200.000	32
Makedonya	626.000	30
Sırbistan	2.800.000	40

Kaynak: Emin, 2016

Özellikle 2015 yılında yaşanan büyük göç dalgasından en çok etkilenen ülkeler, geçiş güzergahı üzerinde bulunmalarından dolayı Güney Avrupa ülkeleri olmuştur. Yalnız bu ülkeler açısından durumun kritik noktası ise kendi vatandaşlarının diğer gelişmiş AB ülkelere ve Kanada, ABD gibi ülkelere mülteci durumuna düşmeleridir. Dolayısıyla Bu ülkelerin Suriyeli mültecilere sağlayabildiği ekonomik varlık sadece insani boyuttadır. Grafik halinde bu ülkelerden başta AB ve diğer ülkelere yapılan göç hareketliliğine bakıldığında ortaya çıkan durum netleşmektedir. Bu ülkelerin vatandaşları kendileri bizatihi gelişmiş Avrupa ülkelerinde göçmen konumunda olup mülteci durumuna düştükleri sayı her yıl artmaktadır.

SONUÇ ve ÖNERİLER

2011 yılında Tunus'ta başlayan Arap Baharı isyanı kısa sürede bir çok ülkeye yayıldı. Bazı ülkelerde iktidarların devrilmesine yol açan bu isyan hareketi çok kısa sürede Suriye'de de baş gösterdi ve ülke bir iç savaşın içine sürüklendi. Çok fazla etnik ve kültürel farklılığı olan bir toplum yapısına sahip olması Suriye'nin kısa sürede iç savaşa sürüklenmesinin en büyük nedeni olarak gösterilebilir. Bütün savaşlarda olduğu gibi Suriye iç savaşında da en fazla zarar görenler sivil halk olmuştur. Gelecek kaygısı, ölüm korkusu gibi nedenlerle siviller, sınır komşuları olan ülkelere göç akını başlatmıştır. Bu göç akınından en fazla etkilenen ülkeler ise Türkiye, Ürdün ve Lübnan olmuştur.

Özellikle Türkiye'nin Avrupa ile olan kara ve deniz bağlantısı sebebiyle de Türkiye'ye göç akını Türkiye'nin haricinde kalan diğer dünya ülkelerine yapılan göçten daha fazla olmuştur. Suriyeli mültecileri özellikle Avrupa ülkelerine yönlendiren unsur ise uluslararası sözleşmelerden doğan mülteci haklarının ya da mültecilerin statüsünün daha insani boyutlarda olmasıdır. Ancak özellikle AB ülkeleri ortaya çıkan mülteci akınına durdurmak için mültecilerin sosyal, kültürel ve ekonomik ihtiyaçlarını gidermek adına Türkiye ile bir Ortak Eylem Planı hazırlamıştır. Bu plan öncelikle mültecilerin ihtiyaçlarını karşılamak için nakit yardım, Türkiye ile AB arasında devam eden katılım müzakerelerini öne alma ve vize muafiyeti gibi maddeler içermiştir.

Savaşın çok büyük miktarda ekonomik bir sonuç ortaya çıkarması Rusya, ABD, Çin gibi büyük devletlerin de Suriye iç savaşında rol almasına neden olmuştur. Özellikle Türkiye ise sınır güvenliği tehdidi ile karşı karşıya kalmış, ülkede barındırdığı mülteci sayısının fazla olması nedeniyle hem sosyal hem de askeri manada oldukça yüklü bir ekonomik külfetin altına girmiştir. Özellikle Türkiye'nin sınır illerinde mülteci kampları kurulmasına rağmen kamplarda barınan Suriyeli mültecilerin kat kat fazlası sınır illerinde sokaklarda ya da imkan dahilinde kiraladıkları evlerde kalmışlardır. İmkani olup da ev tutanlar ise yüksek kira bedelleri ödemek zorunda kalmış bu durum sınır illerinde kira fiyatlarını arttırmıştır. Sokaklarda barınmak zorunda kalanlar buldukları işlerde çok düşük ücretlerle çalışmak zorunda kalmış bu da sınır illerinde gözle görülür derecede özellikle ağır işler ve tarım sektöründe ücretlerin

düşmesine neden olmuş ve enflasyon oranları bu illerde Türkiye geneli enflasyon oranını geride bırakmıştır.

Özellikle AB ülkeleri uluslararası anlaşmalardan doğan mülteci hakları hususunda gerek mültecilere yapılan nakit yardım gerekse daha iyi ekonomik imkanlara sahip olmasından dolayı başta Almanya olmak üzere mülteci akınına maruz kalmışlardır. Mülteciler konusunda bir dizi sosyal yardım programı hazırlayan AB yukarıda değinildiği gibi başta Türkiye olmak üzere mültecilerin en fazla geçiş yaptığı ülkelere nakit yardımda bulunma teklifi yapmıştır. Kuşkusuz bunun ana sebeplerinden biri uluslararası sözleşmelerden doğan yükümlülüklerdir fakat asıl sebep ise mültecileri özellikle ilk uğrak yerlerinde tutmak ve kendi ülkelerine geçişlerini engellemektir. AB'ye üye olmayan Avrupa devletlerine ise mültecilerin geçişi çok az oranda olmuştur. Bu ülkelerde de mültecilere uygulanan hukuki süreç devreye sokulmuştur ancak bu Avrupa ülkelerinden çoğu gerek ekonomik yetersizlik gerekse ırkçı politikalardan dolayı mültecileri nereye gittiklerine bakılmaksızın sınır dışı etmişlerdir.

Mülteci meselesi tek başına bir ülkenin altından kalkabileceği bir yük değildir. Konuya hassasiyet duyan tüm uluslararası kurumlar, örgütler ve AB gibi ekonomik anlamda baskı uygulayabilecek güçler ortak bir baskı aracı oluşturmalıdır. Her kriz kendi fırsatını doğurur söylemi de düşünülürse başta AB ve Türkiye, Suriye mülteci krizi için bu durumun içinden güçlenerek çıkabilirler. Özellikle ekonomik nedenlerle mülteci durumuna düşenler açısından AB başta olmak üzere konuya müdahil tüm devletler ve unsurların desteklerini arttırmalı ve mülteciliğe dair yasaları gözden geçirmeli, hataları düzelmeli, eksiklikleri gidermeli ve mültecilerin tüm ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

Türkiye açısından sorunun çözülmesi için kısa-orta-uzun vadeli bir program belirlenmeli sosyal, kültürel ve ekonomik ilişkiler içiçe çözüme dahil edilmelidir. Suriyeli mültecilerin Türkiye için artık bir gerçeklik haline geldiği düşüncesiyle geniş çerçeveli bir Suriye sığınmacı politikası geliştirilmeli ve bu durum halka en şeffaf haliyle aktarılmalıdır. Özellikle sınır illerinde yaşayan yerel halk ile bilgilendirme toplantıları yapılmalı, halkın farkındalık ve duyarlılığı geliştirilmeli ve iki toplumlu bir sosyo kültürel yapıya entegre olma süreci özellikle akademisyenlerin önderliğinde

harekete geçirilmeli ve bu yapılırken de halkın kullandığı dile inilmeli “üst perdeden” anlaşılmayan bir dil kullanmaktan kaçınılmalıdır.

Özellikle insani yardım konularında ve ekonomik destek anlamında yardımın ulaştırılacağı kitlenin sosyal yapısına uyumlu olması gerekmektedir. İngiltere, Etiyopya (Habeşistan)’da ilk okul çağındaki çocukların eğitime katılımlarını arttırmak adına bir fon oluşturmuş ve her öğrenciye belli miktarda bir para ödemişti. Ancak yapılan yardımların nerede ve ne şekilde harcandığı dikkate alınmadığı için başarısız bir girişimle sonuçlanmıştı. Özellikle AB fonundan karşılanan Kızılay kart ve nakit yardım gibi unsurların ikili ortak bir çalışma planıyla mültecilerin gerçek ihtiyaçlarına karşılık gelmesi gerekmektedir.

İnsanlığın en acı olaylarının başında gelen savaşların ana sebebi kuşkusuz öncelikle savaşın çıktığı ülkelerde yüksek miktarlarda bulunan ekonomik zenginliklerdir. Suriye’nin petrol rezervi, İran ve Katar üzerinden diğer ülkelere geçirilecek olan doğal gaz ve petrolün de Suriye üzerinden geçecek olması savaşın boyutunu iç savaş olmaktan çıkarıp bu ülkede çıkarı olan büyük devletlerin cirit attığı ülke konumuna getirmiştir. Mültecilere uygulanan siyasi, ekonomik ve sosyal hakların daha da genişletilmesi, iltica ettikleri ülkelerde çalışma haklarının genişletilmesi ve iltica süreçlerinin hızlandırılması gibi durumlar gerçekleştirilebilir. Mülteciler kendi kimlik ve kültürlerinden tamamen farklı bir sosyal yapıya sahip olan ülkelere gittiklerinden özellikle mülteci çocukların uyum süreçleri savaşın travmalarının atlatılması açısından acilen yerine getirilmelidir. AB ülkeleri özellikle kendi ülkelerine gelen mülteciler için alabilecekleri mülteci sayısını arttırmalıdır. İnsani açıdan savaştan kaçmanın yığınları içerisinde gittikleri ülkelerde “ikinci insan” muamelesi görmek, ırkçı saldırılara maruz kalmak ya da ne zaman bu ülkeden kovulacağını düşünmek mülteciler üzerinde olan en büyük sosyal baskılardandır. Kaçak ya da yasal şekilde çalışanların ücretlerinde iyileştirmelere gidilmelidir.

Mültecilerin yaşadığı ekonomik tehdidin ve iltica ettikleri ülkelere mal oldukları ekonomik külfetin ortadan kaldırılmasının en kolay yönü ise kendi ülkelerinde özgürce yaşayan bireylerin savaşlar nedeniyle mülteci konumuna düşmemeleridir. Şiddet sarmallarından sonra insanların yeniden yaşamlarına entegre olmaları için hukuki düzenlemeler yapmak BM gibi uluslararası örgütlerin takdir edilecek asli

görevlerindendir. Uluslararası mülteci hukukunda yeni düzenlemeler yaparak ülkelerini terk etmek zorunda bırakılanların ülkelerine yıkımdan sonra normale döndüğünde büyük yaptırımlar uygulayarak savaş olasılığını bir ölçüde azaltabilirler.

Mültecilerin yaşadığı zorlukları ortadan kaldırmanın en kısa yolu ise kimsenin mülteci konumuna sokulmamasıdır. Dünyada ağırlığı olan süper güç devletler ve sözü geçen bütün uluslararası örgütlerin savaşların çıkmasına engel olmaya çalışmaları, savaş sonrası yaşanan insani dramları ortadan kaldırmasından daha düşük bir ekonomik bedele mal olacaktır. İnsanlık tarihi açısından bir utanç vesikası olan mültecilik, tamamen ekonomik çıkar ilişkilerinden kaynaklanan bir durumdur. Ekonomik anlamda güçlü olan devletler diğer ülkelerin zenginliklerin ele geçirmek adına özellikle başta din olmak üzere fetih, tarih, sosyal bağ ve milliyetçilik gibi ilkel düşüncelerden vazgeçmeli ve nefes almak için hiçbir çaba sarfetmememiz gibi doğal yaşama dönmelidir. İnsanlık ulusunun yaşadığı en büyük felaketlerin doğal yaşama karşı inatlaşmaktan kaynaklandığı gözden kaçırılmamalıdır.

KAYNAKÇA

AB Türkiye Delegasyonu (2016), “Mülteci Krizinin Yönetimi: Komisyon'un AB-Türkiye Eylem Planının Uygulanmasına İlişkin Raporu”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/news/multeci-krizinin-yonetimi-komisyonun-ab-turkiye-eylem-planinin-uygulanmasina-iliskin-raporu>, (10.05.2017).

AB Türkiye Delegasyonu (2017), “AB İçinde Yeniden Yerleştirme (Relocation) ve Üçüncü Ülkelerden AB Ülkelerine Yerleştirme (Resettlement)”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/pr/ab-icinde-yeniden-yerlestirme-relocation-ve-ucuncu-ulkelerden-ab-ulkelerine-yerlestirme>, (20.05.2017).

AB Türkiye Delegasyonu (2018), “Komisyon, Suriyeli Mülteciler İçin Ek Fon Kaynağının Devreye Sokulmasını Teklif Ediyor”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/eeas-news/abnin-turkiyedeki-multeciler-icin-mali-yardim-programi-frit-komisyon-suriyeli-multeciler>, (22/04/2019).

AK, (2018), “Türkiye’deki Mülteciler İçin AB Mali Yardım Programı”, <https://www.avrupa.info.tr/sites/default/files/2018-03/FRIT%20Factsheet%20TR%20version.pdf>, (13.04.2019).

Akdoğan, Özkan (2018), “Suriye: Her Şey 7 Yıl Önce Nasıl Başladı”, <https://t24.com.tr/yazarlar/akdogan-ozkan/suriye-her-sey-7-yil-once-nasil-basladi>, 19290 (27.04.2019).

Akkış, Emre (2018), “En Fazla Mülteci İstihdamı Kahramanmaraş’ta” <https://www.aksam.com.tr/dunya/suriyenin-irana-maliyeti-36-milyar-dolar/haber-713948>, 04.04.2018.

AKTDYK, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, (2018), “Kutuplaşmak nedir” http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts&kategori=veritbn&kelime=212506, (01.10.2018).

Akşam (2018), “Suriye'nin İran'a Maliyeti 36 Milyar Dolar”, <https://www.aksam.com.tr/dunya/suriyenin-irana-maliyeti-36-milyar-dolar/haber-713948>, (28.04.2019).

Akyener, Oğuzhan (2018), “Suriye Savaşının Nedeni Enerji Mi?”, Enerji Panorama Dergisi, Sayı 56

Aljazeera TV (2015), “Sorularla Geri Kabul ve Vize Muafiyeti”, <http://www.aljazeera.com.tr/haber/sorularla-geri-kabul-ve-vize-muafiyeti>, (19.03.2017).

Alpaslan, İdil Bilgiç (2012), “Suriye Krizi Türkiye Ekonomisini Nasıl Etkiler?”, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı, Sayı 148.

Anadolu Ajansı (2016), “Suriye'deki İç Savaşın Maliyeti 259 Milyar Dolar”, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/suriyedeki-ic-savasin-maliyeti-259-milyar-dolar/683569>, (28.04.2019).

Arslantürk, Oğuzhan ve Yusuf Erdem Tunç (2018), “Türkiye’de Yabancıların Çalışma İzinleri: Suriyeliler Örneği”, Kamu Denetçiliği Kurumu Hakemli Dergisi, Sayı 9

Asan, Yasemin (2017), “10 Mülteci Fazla Geldi”, <https://www.yenisafak.com/dunya/10-multeci-fazla-geldi-2938328>, (16.04.2019).

Bahadır, Özgür, (2014), “Suriye, Gaziantep'i Enflasyonla Vurdu”, <http://www.radikal.com.tr/ekonomi/suriye-gaziantepi-enflasyonla-vurdu-1169099/> (15.01.2018).

Baydarol, Can ve Aslıhan Turan, (2014), “Avrupa'nın İçinde Bulunduğu Sosyo-Ekonomik Kriz ve Türkiye İle İlişkiler”, Bilgesam Stratejik Araştırmalar Merkezi, Ankara

Bayraklı, Enes ve Kazım Keskin (2015), “Türkiye Almanya ve AB Üçgeninde Mülteci Krizi”, Analiz Dergisi, Sayı 143.

BBC Türkçe, (2016), “Fotoğraflarla: Sırbistan'da Mahsur Kalan Mülteciler,” <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-38128872>, 26.04.2019).

BBC Türkçe, (2019), “Grafiklerle: Suriye'de 8. Yılına Giren Savaş”,
<https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-43414137>, (27.04.2019).

BBC Türkçe, (2015), “Hangi Avrupa Ülkesi Kaç Suriyeli Kabul Etti?”
https://www.bbc.com/turkce/haberler/2015/06/150615_suriye_multeci_avrupa
(16.04.2019).

Bilgesam, (2015), “Irak ve Suriye'deki gelişmelerin Türkiye'ye etkileri”
http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-96-2015041625irakvesuriye_1.pdf.
(15.12.2017).

BM (2018), “Cartegna Mülteciler Bildirisi”,
http://www.madde14.org/index.php?title=Cartagena_M%C3%BCltteciler_Bildirisi,
(01.05.2018).

BM (2019), “İnsan Kaçakçılığı”,
http://www.madde14.org/index.php?title=%C4%B0nsan_Ka%C3%A7ak%C3%A7%C4%B1%C4%B1%C4%9F%C4%B1, (25.04.2019).

BMMYK (2000), Dünya Mültecilerinin Durumu, Ankara.

Boylu, Emrah, Pınar Çal, (2017), “Suriyeli Mültecilerin Türkçe Kursuna Başlamadan Önceki Söz Varlığı Durumları”, Ana Dili Eğitim Dergisi, Sayı 6.

Burmalı, Metin, (2018), “İnsan Tacirleri Finans Şirketi Gibi Çalışıyor”,
<https://www.yeniasir.com.tr/yasam/2018/10/25/insan-tacirleri-finans-sirketi-gibi-calisiyor>, (25.04.2019).

Coşkun, Bezen Balamir, Tuğçe Kılıç, 2016, “Sınır Kentlerindeki Suriyelilerin ve Yerleşik Halkın Güvenlik Algıları: Gaziantep, İzmir ve Szeged Örnekleri”, Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi, İstanbul.

Çağ, Galip (2016), “Balkanlar’a Yeni Tuzak: Yeni Balkan Rotası ve Mülteci Sorunu”,
http://www.tasam.org/Files/Icerik/File/Balkanlar_Yeni_Rota_pdf_e37cb153-ede6-40d9-92f8-9b18b472aedef.pdf, (23.04.2019).

Çeliker, Cansu (2018), “Türkiye'deki Suriyeli Mültecilere Yönelik İnsani Yardım Politikaları”, Yüksek Lisans Tezi, Ortadoğu Teknik Üniversitesi.

Çorabatır, Metin, Fikret Hassa (2013), “Sivil Toplum Örgütlerinin Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler İçin Yaptıkları Çalışmalar İle İlgili Rapor”, İltica ve Göç Araştırmaları Merkezi, İstanbul.

Danistay (2010), “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi”, <http://www.danistay.gov.tr/upload/avrupainsanhaklarisozlesmesi.pdf> (22.04.2018).

Demirkaya, Rüştü (2016), “İsviçre’de Göçmenler İçin Hayat Zorlaşıyor” <https://www.demokrathaber.org/dunya/isvicre-de-gocmenler-icin-hayat-zorlasiyor-h14683.html> (16.04.2019).

Dışişleri Bakanlığı (2019), “Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/liechtenstein-kunyesi.tr.mfa>, (16.04.2019).

Dışişleri Bakanlığı (2019), “Ülke Künyesi”, <http://www.mfa.gov.tr/monako-ekonomisi.tr.mfa>, (16.04.2019).

Dışişleri Bakanlığı, (2019), “Moldova’nın Siyasi Görünümü”, <http://www.mfa.gov.tr/moldova-siyasi-gorunumu.tr.mfa>, (22.04.2019).

EC European Commission (2015), “Turkey Joint Action Plan”, http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-15-5860_en.htm, (12.12.2016).

Ekonomi ve Ticaret Bakanlığı (2019), “Türkiye ile Ticaret Genel Durum”, <https://ticaret.gov.tr/yurtdisi-teskilati/orta-dogu-ve-korfez/suriye/ulke-profil/turkiye-ile-ticaret>, (25.05.2019).

Ekşi, Betül (2015), “Avrupa’da Göç ve Mülteci Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme”, Marmara İletişim Dergisi, Sayı 25.

Ekşi, Nuray (2016), Türkiye Avrupa Birliği Geri Kabul Anlaşması, Beta Basım Yayın Dağıtım A.Ş., İstanbul.

Elibol, Kamil (2018), “Türkiye’deki Suriyeli Mülteci Sayısı Açıklandı”, <https://www.sozcu.com.tr/2018/gundem/turkiyedeki-suriyeli-multeci-sayisi-aciklandi-2331976/>, (18.04.2018).

Emin, Emin (2016), “Balkanlar’da Göç Raporu”, https://insamer.com/tr/balkanlarda-goc-raporu_360.html, (23.04.2019).

England (2015), “EU Offers Turkey Cash, Closer Ties for Migration Help”, <http://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-idUSKCN0S92HU20151016>, (19.12.2016).

Ersun, Batuhan (2016), “Cumhurbaşkanı’nın Milli Gelir Açıklamaları Doğru Değil”, <https://www.dogrulukpayi.com/iddia-kontrolu/recep-tayyip-erdogan/kisi-basina-dusen-milli-geliri-2-bin-300-den-alacaksın>, (03.02.2018).

EU (2017), “Mülteci Krizinin Yönetimi: Komisyon AB-Türkiye Beyanının Uygulanmasına İlişkin Raporunu Sundu”, http://europa.eu/rapid/press-release_IP-16-1444_tr.htm?locale=FR (20.05.2017-20.10.2017).

Euronews, (2018), “Papa’nın 2018’deki İlk Mesajı Göçmenler Oldu”, <https://tr.euronews.com/2018/01/01/papa-nin-2018-deki-ilk-mesaji-gocmenler-oldu>, (28.04.2019).

Gençer, Remzi Mustafa (2016), “Avrupa Birliği Mülteci Politikaları ve Bu Politikaların Arap Baharı Sonrasında Suriyeli Mültecilerin Durumuna Olan Etkileri: Almanya, Birleşik Krallık ve İtalya örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

GİGM (2017), “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Aralık 2017”, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi-aralik-2017/>, (13.03.2018).

GİGM (2018), “Geçici Koruma”, https://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, (18.01.2018).

GİGM (2019), “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Haziran 2019”, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, (15.03.2019).

GİGM-Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2009), “Göç Terimleri Sözlüğü”, https://www.goc.gov.tr/files/files/goc_terimleri_sozlugu.pdf, (23.04.2018).

Güleç, Cansu (2015), “Avrupa Birliği’nin Göç Politikaları ve Türkiye’ye Yansımaları”, TESAM Akademi Dergisi, Cilt 2 Sayı 2, Ankara.

Gürlesel, Can Fuat (2018), “Brexit ve Küresel Etkileri”, <http://www.makfed.org/TR,5788/brexit-ve-kuresel-etkileri.html>, (01.04.2019).

Gültekin, Levent, (2016), “Af Örgütü Mülteci Anlaşmasını Eleştirdi”, <http://www.diken.com.tr/af-orgutu-multeci-anlasmasini-elestirdi-iyilestirmeler-goz-boyayici/>, (15.12.2016).

Handbook, “Dublin Prosedürü”, <https://handbookgermany.de/tr/rights-laws/asylum/dublin-procedure.html>, (18.04.2019).

Hodali, Diana ve Astrid Prengen (2018), Mültecilere Hangi Ülke Ne Kadar Yardım yapıyor? <https://www.dw.com/tr/m%C3%BCltecilere-hangi-%C3%BClke-ne-kadar-yard%C4%B1m-yap%C4%B1yor/a-44303475>, (09-11.04.2019).

Hopyar, Zehra (2016), “Avrupa’da Göç ve Mülteci Olgusu”, Diaspora Araştırmalar Merkezi, Ankara.

Hopyar, Zehra (2016), “Eurpoes Refugee Policy”, International Journal Of Political Studies, Cilt 2, Sayı 3, Sakarya

Hürriyet (2018), “Suriye’de Hangi Ülke Nerede”, <http://www.hurriyet.com.tr/dunya/suriyede-hangi-ulke-nerede-40747383>, (27.04.2019).

Hürriyet (2016), “1,3 Trilyon Dolarlık Savaş / Suriye savaşının maliyeti ne kadar?” <http://www.hurriyet.com.tr/ekonomi/1-3-trilyon-dolarlik-savas-suriye-savasinin-maliyeti-ne-kadar-40065517>, (28.04.2019).

İbedullayeva, Asibe (2013), “Ukrayna, Suriyeli Mülteciler İçin İnsani Yardım Yaptı,” <http://old.qha.com.ua/tr/siyaset/ukrayna-suriyeli-multeciler-icin-insani-yardim-yapti/120759/>, (22.04.2019).

İçduygu, Ahmet (2015) “Türkiye, Nereye Kadar Bir Göç Ülkesi”, Koç Üniversitesi Görüş Dergisi, Sayı 8

İKV (2016), “Türkiye’ye Sağlanacak 3 Milyar Avro İçin Resmi Onay”, http://www.ikv.org.tr/icerik_print.asp?id=1230, (15.02.2016).

İnternethaber, (2015), “300 Bin Nüfuslu İzlanda’da 12 Bin Aile Mülteci Ağdırlamak İstiyor”, <https://www.internethaber.com/300-bin-nufuslu-izlandada-12-bin-aile-multeci-agirlamak-istiyor-810801h.htm>, (18.04.2019).

İş Kanunu, (2015), “Aynı Yardım Nedir?” <http://iskanunu.com/sizin-sorduklariniz/2594-ayni-yardim-nedirayni-yardim-nedir> (11.04.2019).

Kalaycı, Cemalettin ve Emine Kalan, (2017), “Türkiye’de Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Analizi”, Uluslararası Ekonomi, İşletme ve Politika Dergisi, Ankara

Karakaş, Halil, (2016), “Mülteci Sorunu Çerçevesinde Avrupa Birliği-Türkiye İlişkileri”, Ormer Perspektif Serileri, Sakarya

Karal, Doğan (2013) “Zorunlu Göçe Global Bir Bakış”, Analist Dergisi, Sayı 31

Kellou 2014’den aktaran Aras, İlhan, Akın Sağıroğlu, (2017), “Greece and Syrian Refugees: Forcing the European Doors”, Uluslararası Politik Araştırmalar Dergisi, Cilt 3, Sayı3, Sakarya.

Nas, Çiğdem (2016), “Avrupa’nın Göç Krizi ve Mülteci Hakları”, <https://www.ikv.org.tr/ikv.asp?id=1238> (09.04.2019).

Odman, M Tevfik (1995), Mülteci Hukuku, İnsan Hakları Merkezi Yayınları, Ankara.

Oğuşgil, Vahap Atilla, (2016), “Syrian Refugees Crisis and What It Suggest With Regards To The EU-Turkey Relations”, International Middle East Conferences, Kilis.

Ortahamamcılar, Burak (2019), “Papa 17 Gündür Denizde Bekleyen 49 Mülteci İçin Çağrı Yaptı: Artık Limanları Açın,” <https://tr.euronews.com/2019/01/06/papa-17-gundur-denizde-bekleyen-49-multeci-icin-cagiri-yapti-artik-limanlar-acin>, (23.04.2019).

Oytun, Orhan (2015), “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri”, Orta Doğu Stratejik ve Araştırmalar Merkezi, Ankara.

Oytun, Orhan, Sabiha Şenyücel Gündoğar, (2015), “Suriyeli Sığınmacıların Türkiye’ye Etkileri Raporu”, Orsam-Tesev, Rapor No: 195, Ankara.

Özcan, Mehmet (2005), Avrupa Birliği Sığınma Hukuku, Uluslararası Strateji Araştırma Kurumu, Ankara.

Özcan, Mesut (2017), “AB Türkiye ilişkileri ve Suriye Krizi”, İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, Ankara.

Paksoy, Hacı Mustafa (2017), “Suriyeli Sığınmacıların Kilis Ekonomisine Etkisi”, ASSAM, İstanbul.

Reçber, Kamuran, Veysel Ayhan (2013), “Türkiye İle Suriye Arasındaki Krizin Hatay Bölgesi Üzerindeki Etkileri”, Alternatif Politika Dergisi, Cilt 3, Sayı 5

Reuters’ten aktaran, dünya.com, (2018), “Ekonomide Mülteci Etkisi Artıyor”, <https://www.dunya.com/ekonomi/ekonomide-multeci-etkisi-artiyor-haberi-308110> (27.09.2018).

Russia (2017), “Suriyeliler İçin Harcanan Toplam Maliyeti Açıkladı”, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201712061031278968-recep-akdag-suriyelilere-harcanan-para/>, (01.01.2018).

Sayın, Yusuf, Uslanmaz, Ahmet, Fırat Aslangiri, (2016), “Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği”, KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, Cilt 18, Sayı 31

Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (2018), “Türkiye’de İltica Süreci”, <http://sgdd.org.tr/wp-content/uploads/2017/05/Turkiye-de-Iltica-Sureci.pdf>, (18.04.2018).

Shetty, Salil, (2016), “Tackling The Global Refugee Crisis”, <https://www.amnesty.org/en/latest/campaigns/2016/10/tackling-the-global-refugee-crisis-sharing-responsibility/>, (20.05.2018).

Suriyeli Mültecilerin Dağılımı ve Son Rakamlar (2017), “<https://www.stratejikortak.com/2016/04/suriyeli-multecilerin-sayisi.html>”, (20.04.2018).

Taştan, Coşkun, Zafer Çelik (2017), “Türkiye’de Suriyeli Çocukların Eğitimi Güçlükler ve Öneriler”, Eğitim Birsen, Ankara.

TBMM (2010), Türkiye Bulanan Mülteciler, Sığınmacılar ve Yasadışı Göçmenlerin Sorunları İnsan Hakları İnceleme Komisyonu, TBMM Basım Evi, Ankara.

TBMM (2017), “Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti ile Kırgız Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Kendi Vatandaşlarının Geri Kabulüne İlişkin Anlaşmanın Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun”, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5097.html>, (19.03.2017).

TC-ABB (2014), Türkiye-AB Vize Muafiyeti Süreci ve Geri Kabul Anlaşması Hakkında Temel Sorular Ve Yanıtları, AB Bakanlığı Yayını, Ankara.

Tckmadde.com (2016), “TCK Madde 79 ve Gerekçesi”, <https://www.tckmadde.com/79-2/>, (25.04.2019).

TEPAV (2018), “Son 1 Yılda Suriyeli Sayısı Yüzde 85 Arttı”, <http://www.egepostasi.com/haber/son-1-yilda-suriyeli-esnaf-sayisi-yuzde-85-artti/200084>, (12.11.2018).

Toksöz, Gülay, Seyhan Erdoğan, (2012), “Türkiye’ye Düzensiz Emek Göçü ve Göçmenlerin İşgücü Piyasasındaki Durumları”, International Organization for Migration, Ankara

TTB, (2014), “Suriyeli Sığınmacılar ve Sağlık Hizmetleri”, http://www.ttb.org.tr/haberarsiv_goster.php?Guid=673309ea-9232-11e7-b66d-1540034f819c, (25.09.2018).

TURKSAM, (2015), “Avrupa Birliği ve Türkiye Açısından Göçmen Krizi”, <http://turksam.org/avrupa-birligi-ve-turkiye-acisindan-gocmen-krizi>, (22.05.2018).

Tuzcu, 2014’ten aktaran, Kahraman ve Kahya Nizam, 2016, “Reading The State Of Immgration Upon The Environment”, Kahraman, Fatih ve Özlem Kahya Nizam, 2016, Uluslar arası Sosyal Araştırmalar Dergisi, Sayı 44

T24, (2018), “1481 Mülteciye Ev Sahipliği Yapan İsviçre Artık Sığınmacı Kabul Etmeyeceđini Açıkladı”, <https://t24.com.tr/haber/1481-multeciye-ev-sahipligi-yapan-ismivcre-artik-siginmaci-kabul-etmeyecegini-acikladi>,664899, (16.04.2019).

Ulu, Gökmen, (2015), “İnsan Kaçakçılığının Bedeli 1000 Dolara İndi”, <https://www.sozcu.com.tr/2015/gundem/insan-kacakciliginin-bedeli-1000-dolara-indi-902263/>, (25.04.2019).

UMHD (2018), “Türkiye’de Bulunan Suriyeli Sayısı Açıklandı”, <https://www.umhd.org.tr/2018/10/turkiyede-bulunan-suriyeli-sayisi-aciklandi/>, (12.11.2018).

UNCHR (2017), “Birleşmiş Milletler ve Ortakları Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler ve Ev Sahibi Topluluklar İçin Yeni Bir Fon Çağrısında Bulunuyor”, <https://www.unhcr.org/tr/13211-birlesmis-milletler-ve-ortaklari-turkiyedeki-suriyeli-multeciler-ve-ev-sahibi-topluluklar-icin-yeni-bir-fon-cagrisinda-bulunuyor.html>, (05.05.2018).

UNICEF (2018), “Çocuk Haklarına Dair Sözleşme: Birinci Kısım, Madde 21-30” https://www.unicef.org/turkey/crc/_cr23c.html (18.09.2018).

Üstün, Nazlı, (2016). Suriyelilerin Türk İşgücü Piyasasına Entegrasyonu Sorunlar-Öneriler. Konya Ticaret Odası, Konya.

Vardar, (2015), “Mülteci, Göçmen, Sığınmacı Arasındaki Farklar?”, <https://m.bianet.org/bianet/toplum/167434-multeci-gocmen-siginmaci-arasindaki-farklar>, (18.04.2018).

Yenimesaj (2018), “Savaşın Maliyeti 388 Milyar Dolar”,
<http://www.yenimesaj.com.tr/savasin-maliyeti-388-milyar-dolar-H1302106.htm>,
(28.04.2019).

Yıldız, Zehra (2018), “AB-Türkiye Mülteci Anlaşması: AB Fonları Nereye ve Nasıl Harcanıyor?”,
<https://tr.euronews.com/2018/03/26/ab-turkiye-multeci-anlasmasi-ab-fonlari-nereye-ve-nasil-harcaniyor->, (13.04.2019).

Yılmaz, Adem, (2018), “Suriye’nin İran’a Maliyeti”,
<http://www.suriyegundemi.com/2018/03/05/suriyenin-irana-maliyeti/>, (28.04.2019).

ÖZGEÇMİŞ

Tahir Sarı 1978 yılında Şanlıurfa ili Birecik ilçesinde doğdu. Lisans öğrenimimi KKTC Yakınoğu Ünivesitesi, İktisati ve İdari Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Finans Bölümünde tamamladı. Şu an Serbest Muhasebeci Mali Müşavir Yeterlilik Sınavlarına hazırlanmakta olup evli ve iki çocuk babasıdır.

